

కర్త. పద్మనాభ శర్మ

A

రావ. పద్మనాభ శర్మ 67

పుష్పంజలి

66

★

రచయిత

ఉభయ భాషాప్రవీణ (A)

యద్గవల్లి కుటుంబరావు

తెలుగు పండితుడు

పురపాలక మాధ్యమిక పాఠశాల

తెనాలి

★

ది మోడరన్ పబ్లిషర్స్ (రిజిస్టర్డ్)

తెనాలి

కావ్యరత్నం]

1943

[వెం 1-0-0

B

D

చారుదత్తపుత్రుడు

పరిచయము

చిరికాలమునాడు భరితఖండమున ఉజ్జయిని నగరము పుణ్యఖండమని ప్రసిద్ధికెక్కెను. “శేషైః పుత్రైశ్చైర్మితమివ దివఃకాంతి మత్ ఖండమేకం” అని మహాకవి కాళిదాసు కొనియాడియుండెను. సర్వసంపత్తు మృచ్ఛమగు నా పురవరము రాజధానిగ ఎందఱో చక్రవర్తులు ప్రజాపరిపాలన మొనర్చి కీర్తిగాంచిరి. అప్రతిమానమగు భోజుని పదాన్యత, నిస్సీమమగు కళావేత్సత్వము, నిరవద్యమగు ధర్మదృష్టి అనర్థమణి భూషణములై ఉజ్జయిని నజరామర మొనర్చినవి. రత్నఖని; కళానిలయము; ధర్మవేటిక, అని పొగడ బూనినచో ఏండ్లునుం బూండ్లునుం బట్టును; గాని ఎన్నదరముగాదు. సౌందర్యరాశి యని మాత్రము పేర్కొందుము.

ఆ నగరరాజము రాజధానిగ పాలకమహారాజు పరిపాలన మొనరించునాడు బ్రాహ్మణవంశ రత్నమొందు తన వెలుగు దళుకులచే ఆపురతిలకమును వెలుగజేసెను. సాగర దత్తపుత్రుడగు చారుదత్తుడే ఆరత్నము. ఆ పురజనులు “కరీటములేని చక్రవర్తి” అని ఆ మహానీయుని పిల్చు చుండెడివారు. ఆతడు వర్తకమున మితిలేని సంపదల నార్జించెను; గాని సత్యభాషణముల వీడలేదు. ధర్మపథము తొలగలేదు. సద్గుణములును, సంపదయు, కీర్తియు పండము పైచుకొని పరుగులు వారినవన్న అతిశయోక్తిగాదు. అతిధ్యభ్యాగతులకు నాతని దివ్యసౌధము ధర్మశ్రతమయ్యెను. మిత్రులకు, బంధుగులకు స్వగృహమయ్యెను. ఏపరిచారకుడును ‘పరిచారికుడను’ అను

కొని యెరుగడు. చేయిచాచిన నిరుపేద నిలువెల్ల కనకవర్ణ మున దొప్పదోగెను. వేయేల? మరణమురాదని ఆర్జించెను. మునుషణము మనదికాదని వెచ్చబెట్టెను. ఆతని విభవము త్యాగభోగముల ధన్యమయ్యెను. పతివ్రతాతిలకమగు నాతని సహధర్మచారిణి ధూతాంబ సుగుణాలవాల. ప్రతిపదమున నాతని మనోనిశ్చయమునకు ప్రాకుపెట్టినది. చారుదత్తుని సుగుణపుంజ శ్రవణమున నాతనిపై మరులుగొనిన వారననిత వసంతసేన కామదేవాలయమున నా సౌందర్యరాశి నీక్షించి ఆత్మార్పణమొనర్చినది. ఆ నిర్వ్యాజప్రేమకు ఆతడు దోసి లొగ్గెను.

శ్రీ ల ము - వి శ్వా స ము

“కింకరుడే రాజగు రాజె కింకరుడగున్ కాలాను కూలంబుగన్” అనుసూక్తి ఎట్టిత్యసమ్మతము. దుర్విధి ఏమి చేయదు? నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణముగా విలసిల్లిన చారుదత్తుని యనంతసంపద ఆగుణనిధి నెడబాసెను. దారిద్ర్య దేవత చారుదత్త సౌధమున విహరింప దొడగెను. అయిన నేమి? ఇనుప గజ్జెల గణంగణలు ఆధీరచిత్తుని ధైర్యము నిసు మంతయు సడలింప లేకపోయినవి.

ఒకనాటి నెఱసంజవేళ చారుదత్తుడు జప తపము లొనర్చి బల్యన్న దానమున గృహదేవతల నర్చింపబోవుచు ‘అహణా! ఏమివిధివైషరీత్యము. కలిమికలనాడు రాయంచలు భుజించు బల్యన్నము నేడు క్రిమికీటములు భుజింప వలసి వచ్చెగా!’ అని తన దుఃస్థితికి వగచుచుండెను. అపుడు “చెలి కాడా! ఇదిగో బాజీపువ్వుల తావులు వెదజల్లు వలిపింపు

టుత్తరీయము. మీకిమ్మని చూర్ణవృద్ధు ఊసగినాడు! అని మైత్రేయుడందింప గుమగుమలు గుబుల్కొను నుత్తరీయ మందుకొని చారుదత్తు డిట్లు చింతించెను. “దారు ద్వాచుగ్రహము కంటె మరణించుటమేలు. బ్రదికిచెడుట దుర్భరము. అయ్యో! బంధుమిత్రుల దర్శనము కలవయ్యెనే? అతిథుల నర్చించు భాగ్యము తొలగిపోయెనే? బుద్బుద్ప్రపాయమగు భాగ్యము నకు నగవను. ప్రేమాస్పదులగు మిత్రులనందర్శనము దుర్లభ మగుటకు వాపోయెదను. దారిద్ర్యమా! పంచమహాపాతక ములకు నీవుకూడ తోడునీడవా?”. ఇట్లు చింతించి “మితమా! మైత్రేయా! వీధిలో మాతృకలకు బలివేసిరమ్ము” అని కేనుక చెలికానికి ఆజ్ఞ యిడి యోగధారణ మొనర్చెను.

ఆ చీకటిరేయి వసంతసేన చారుదత్తుని దర్శింప నరు దెంచుచు రాజశ్యామలకుడగు శకారుని కంటబడెను. కామ మదాంధుడగు నాతుంటరి భయార్తయగు నా సుగ్రాణిని వెన్నాడుచు “ఈ గర్భదాసి రాజశ్యామలకుడగు నన్ను నడచి ఈ యెడమచేతివైపుననున్న పాడుపడ్డ యింటిలో నివసించు దరిద్ర చారుదత్తుని నలచినది చూడు” మని స్నేహితునితో వదరెను. ఆ పల్కులు విని వసంతసేన హర్షాబ్ధి నోలలాడెను. “అమ్మయ్యా! బ్రదికితిని. ఈ దుర్మాన్లుడు అపకారము చేయ బోయి యుపకారమునే చేసినాడు. అన్య చారుదత్తు నంక నుంక నాకేటి భయము” అని ధైర్యము చిక్కబట్టి చేతుతో గడ్డ వుచు ద్వారాన్వేషణ మొనర్చుచుండెను. ఆ సమయముననే మైత్రేయుడు రదనికతోగలసి బలిహారణమునకు ద్వారదేశము చేరెను. వసంతసేన ఒరు లెరుగకుండుటకు చీరచెఱిగులు దీపము మలిసి అభ్యంతరమున కేగినంత ‘శుద్ధవికా నీ విచ్చిచ

టనే యుండుము. ఈ రండా పుత్తుడు వాయువు దీపమార్పి నాడు. దీపము వెలిగించి తెత్తు" నని పల్కి మైత్రేయుడు దీపము తెచ్చునంతలో శకారుడు వసంతసేనా భ్రమమున రదనికను పట్టుకొనియెను.

రదనిక యాదుర్మార్గుని భల్లూకపు పట్టువిడుపించు కొన జాలక “మైత్రేయా! ఈ పిశాచము బారినుండి నన్ను రక్షింపు మని” మొరపెట్టెను. అంత మైత్రేయుడు చారుదత్తుని దౌర్భాగ్యమువలెనే వంకర టింకరగనున్న దుడ్డుకట్టను చేతబట్టి “ఎవ డురా! ఆతుంటరి మాయింటనే మమ్ము పరిభవింప జూచుటా? ఇదిగో దండ పయోగమున యమపురమున కతిథి నగుదువు జమా!” అని కేకలు వైచుచు శకారుని చూచి “ఓరీ పశువా! దారిద్ర్యము వైకొన్నను దిగంతవిశ్రాంతకీర్తియగు చారుదత్తు నింటికడనే నీదౌస్వము. జాగ్రత” అని యదలించెను. ఈయద లింపులు దున్నవోతుపై వర్షముకాగా “ఓరీ మైత్రేయా! నీదం భములు కట్టిపెట్టుము. నూమేడపై హంతూలికా తల్పుమున శయనించిన ఆర్య శకారుని సరిసఱు వసంతసేనను స్వయముగా చేర్చనలయు ననియు, కాకున్న కాగలదానికి సిద్ధముగా నుండు మనియు నీ మిత్రునితో నామాటలుగా చెప్పుము” అని పల్కి శకారుడు మిత్ర సహితుడై మరలిపోయెను.

ఆసమయముననే యోగమగుడుగు చారుదత్తుడు కనువిచ్చి కనుచీకటిలోనున్న వసంతసేనను రదనికగా తలచి “రదనికా! ఈయ త్తరీయము కన్నతండ్రికి కప్పి చలిగాలి సోక కుండ లోనికి గొనిపోమ్ము” అని యాజ్ఞాపింప సంశయగ్రస్త యగు వసంతసేన మిన్నకుండెను. “ఆహా! దారిద్ర్యమా! నీప్రాబల్య మనంతము. దురదృష్టవంతుడగు నీ చారుదత్తుని

యనంతరము నీ యధికార మంతరించునుకాబోలు” అని పలుకుచుండ ఓదనికామ్రైతేయు లరుదెంచిరి. చారుదత్తుడపుడు వనంతసేనను గుర్తించి “ఆహా! ఏమి ఈపె వలపు. విభవవిస్తర నాశనమున పురుషుని కోపమువలె న్యగ్రముగదా” అని తలచి “వనంతసేనా! తమింపుము. పరిచారికాభావమున పలికిన పలుకులు వంతన్యములుసుమా!” అని బ్రతిమాలెను. అంత వనంతసేన “ఆర్య! తమయాజ్ఞ యీదానికి భూషణము. దుర్మార్గులు నన్ను వెన్నాడు చున్నారు. సువర్ణ భాండమును నీ భూషణమును రక్షింపజాలను. తమయొద్ద దాచియుంచుడు” అని పల్కెను. “వనంతసేనా! ఈజ్యేష్ఠగృహము ఐట్టియమూల్య భూషణములు దాపజాలునా?” అని చారుదత్తుడు నిరాకరింప “మహాత్మా! గృహమును జూచికాదు అమూల్యభరణముల నిక్షేపించుట; తుప్పురుషుల ధీచి త్తములజూచి” అని వనంతసేన నిర్భంధించెను. నిరుక్తురుడగు చారుదత్తుడు సువర్ణభాండమును గ్రహించి “మ్రైతేయా! నిశానమయముల నీవును, పగలు వరమానుడును ఈ పరార్థభూషణమును రక్షింపవలయు” నని మ్రైతేయు నాజ్ఞాపించెను.

ఒకనాడు సంవాహకుడను జూదరి ద్యూతగృహమున జూదమాడి పదినరా లోడి పోయెను, చావడి గుత్తయైన తీర్చ లేదు. ద్యూత గృహాధికారియు, జూదగాడును వెంబడింప పాటి పాడుదేవాలయము నందలి పీఠముపై విగ్రహము వలె కూర్చుండెను. వారిర్వురు ఆలయాభ్యంతరముచేరి సంవాహకుని గుర్తించిరి. అతనిని ద్యూతకృత్యమున కీడ్వదలచి పాఠ కలువైచి “పందెమునాది, నాది యని కృత్రిమ కలహము నెఱప నాగిరి. పాచికలు చూచినంతనే సంవాహకు హృదయమును

వెట్టియావేశ మాక్రమించెను. ఎన్నడును జూదమాడనని పెట్టుకొన్న యొట్టు నేటగలిగెను. “సామ్మప్పోయిన జూదగాండ్లకు పాచికల శబ్దము చెప్పుబడినంత మనసు నిబ్బద” ని పలుకుచు “పందెము హిదికాసు; నాది, నాది” అని అటచుచు రంగమధ్యమున ప్రవేశించెను. ‘దొంగినాడు దొంగ దొరికి నాడు’ అని పలుకుచు వారిర్వారు నాతని బట్టుకొని “ఓరీ! మాసామ్మ గ్రక్కము” అని నిర్బంధింప జొచ్చిరి. “అయ్యలారా! ఆగుడు. తీర్చెదను. అబ్బా! పాడువికారము” అని పల్కి మూల్గుచు, వికారము నభినయించుచు సంవాహకుడు క్రిందగూలెను. “ఓరీ! ఈటక్కులు మాకడనా? పూటకలదేని విడచెదము. లేకున్న నిన్నమ్మి మాధనము మేము కొందుము” అని పల్కి ఆతనిని నడినీధికిడ్చిరి. “అయ్యలారా! “ఇట్లలకినంతనే పండుగు కాలేదు. ఇట్టిపాట్లు జూదరు లందరకు వచ్చును లెండు. పోరులారా! పది వరాలిచ్చి నన్ను విలుచుకొండు. కాళ్ళు పిసుక గలను. అభ్యంగన మాడింపగలను. అయ్యో! ఎవ్వరును మాటాడరేమి? మాచారుదత్తుని విభవ మంత రించినంతనే మాకిట్టి దుర్దశ సంభవించినది” అని సంవాహకుడు వాపోవ దొడగెను. “మా పందెము ధనము మాటయేమి?” అని వారాతనిని కొట్టసాగిరి.

ఆసమయముననే దద్దురుడను జూదరి ఆనీధినే వచ్చుచు “అయ్యో! పూర్వము వీరికి నేనప్పుపడియుంటినే. నెనుదిరిగి పోవుటకు వీలులేదు. ఉత్తరీయముచాటు చేసికొండమన్న ఇది యంతయు చిరుగుల గంత. ఏమిచేయుదును.” అని పరిపరివిధముల తలపోసి పోసి, ఎట్టకేలకు వారిని సమీపించి “అయ్యలారా! ఏలవానిని కొట్టెదరు. * ర్థకల్యవర్తము పాటిచేయని

పదివరాలకా యాతని నట్లుబాధించుట” యని గంభీరముగా పల్కెను. “సరిసరి. మాకాపదివరాలే పదివేలు” అని ఈసడించి “మాధనము మాటయేమి” అని సంవాహకుని ముక్కుపై రక్తముకారునట్లు గ్రుద్దిరి. మూర్ఛిలినట్లు క్రిందికొఱగిన సంవాహకుడు దర్దురుని సంజ్ఞ గుర్తించి ద్యూతసభికుల కండ్లలో ఇసుముచల్లి పారిపోయెను.

అట్లుకొంత దవ్వరిగి వసంతసేనయులు జొచ్చెను. ఆసమయమున నామె చెలి మదనికతో ముచ్చటలాడుచుండెను.

మద:-అమ్మా! నిర్భాగ్య చారుదత్తునిపై మమకారమేల ?

ఇట్టి తగులము తగునా ?

వసం:- చెప్పి ! అట్లందువేలనే ? వెలయాలు; ఎంత నీచము.

నిర్భాగ్యుల జేరినపుడుగదా వెలయాలు పదార్థమపార్థమగునది. కలిమిలేములు శాశ్వతమటే ?

మద:- చాలుచాలు. సంతోషము, సువర్ణభాండము ఆ దరిద్రుని భాగ్యవంతు నొనర్చునులే!

ఇట్లు సరససల్లాపములు జరుగుచుండ సంవాహకుడు వసంతసేన పాదములంటి “అమ్మా! రక్షింపుము. ఆర్య చారుదత్తుని సేనకుడను. ఆభ్యంగనాదిక్రియల నాయుదారునిమెప్పుగొంటిని. మాదౌర్భాగ్యమున నామహనీయుని సంపద యుడిపోయినది. తెక్కలులేని పక్షులమైతిమి. ఎచ్చటను పరపతి లేని యీనిర్రనుడు ద్యూతసభికుడై పదివరాలోటుపడెను. అరుగో ! వారు తరుముకొని వచ్చుచున్నారు. రక్షింపవా తల్లీ!” అని ప్రార్థించెను.

చారుదత్తనామ శ్రవణమున వసంతసేన యొడలు పులకితమయ్యెను. మనసు వివశమయ్యెను. “తమకాశ్రయ మగు వృక్షరాజము పెనువాతము వాతజక్కినంత నలుగడల బాటు తిర్యక్కులవలె నా పాణపియు సేవకులు ఎట్లయిరి” అని విచారించుచు వసంతసేన ఆతని పీఠముపై గూర్చుండబెట్టి మదనికను తలుపు బంధింప నియోగించెను. రక్తచ్ఛాయల వెంట సంవాహకు నన్వేషించుచు వచ్చిన యా జూదరులకు పది నరాలిచ్చి పంపివేసెను. దీనిని గనిన సంవాహకుని హృదయమున సంతసము ముమ్మర మయ్యెను. ఆతని చిత్త వృత్తి సన్మార్గమున నడుగిడెను. పశ్చాత్తాపమున నాతడు నిలువెల క్రంగిపోయెను. “తల్లీ! సుగుణప్రభావము నాయు ల్లము కై నసమొనర్చు కొనినది. మా యార్య చారుదత్తుని సుగుణరాజములు దురింతమగు నాయాపద బోకార్చినవి. హేయమగు నీ ద్యూతక్రియకు తిలాంజలు లిచ్చితిని. ఓక శ్రాక్య శ్రామణకుడను బౌద్ధసన్యాసి నయ్యెదను. కట్టెలమ్మిన యూరనే పూలనమ్మెదను జూడుము. ఇందుకు దైవముసాక్షి. అమ్మరో! ఈ సంవాహకుని మరువకము. అనుజ్ఞయిమ్ము” అని విన్నవించి వసంతసేనను వీడ్కొనెను.

సంవాహకు డిట్లు వసంతసేనను వీడ్కొని సన్యాసి వేషమున రాజవీధిని పురోగమించుచుండ మద్రభాంతమగు ఘటమోడకమను వసంతసేన గంధగజము ఆలానమూడ జెటికి శర వేగమున నరుడెంచి శాక్యశ్రమణకుని పట్టుకొనియెను. “చచ్చె; చచ్చె” ననుకేకలువిని వసంతసేనా పరిచారకుడగు కర్ణపూరకుడు మల్లగజముమదమడంచి యా పరివాహకు రక్షించెను. ఆతనిసాహసమునకు ఆత్రోవనె పోవుచున్న చారు

దత్తుడు ముగ్ధుడై ఒడలెల్ల తడవుకొని ఏమియుగానరాకు జూజి పువ్వుల తావులు గుబుల్కొను వలిపంపు టు సోదీయఁచు పారి తోషికమొసంగెను. కర్ణపూరకు డాపారితోషికము గ్రహించి వసంతసేనా సన్నిధానమున తన్నుకానిపించుకొని గిరిగడ వృత్తాంతము విన్నవించి “తల్లీ! నాసాహసమును మెచ్చిచెయ్యక మహనీయు డీ జిలుగుచీనాంబర మొసంగెను. తమిళదేశమున దీనిదాల్పనహ్లాలు” అని యాదువ్వలున యామకొంగెను. వసంతసేవ చారుదత్తుని యానవాలుచూచి శరీరమునుండి సువర్ణాభరణమును దిగిచి యాతనికి పరిదానమిచ్చెను.

చౌర్యము

చారుదత్తుడు మైత్రేయసహితుడై రేభిలుని సంగీతమున చెవులకు విందొనర్చి శశాంకుడు పశ్చిమాంబుధి గ్రుంపము యమున గానప్రశంశచేయుచు గృహమున కిరుండుచును. సువర్ణభాండమును ప్రాణపదముగ రక్షించుచున్న సరిగ్రామమున “ఆర్యమైత్రేయ! బ్రతికతిని. ఇదిగో సువర్ణభాండము” అని ఆ ఆమూల్యాభరణమును మైత్రేయున కొసంగెను.

ఆనాటి నడిరేయి శర్వీలకుడు మదనసాగమునకు మదనికా పరిగ్రహణమునకై చౌర్యమున భద్రుడై బయలుదేరెను. దీపమార్పుపుడుగును మొలనుబెట్టెను. సువర్ణచ్చేదము చేయునపుడు పరవీక్షణములు సోకవనియు, పరిగలు గుచ్చుకొనవనియు చెప్పి యోగాచాప్య లీచ్చిన మంత్ర బరికెను ఒడలికి పూసికొనుటకు భద్రపఱచెను. క్షణముననే చేతబట్టెను. కొంతదవ్వరిగి శర్వీలకుడు (అకసమువలనముంద)

ఆహా! ఘనపటల తమోనిరుద్ధ తారమగు నీరజని తల్లిసంతిది
 గదా! వృక్షవాటికా పరిసరమున సంధిసొనర్చి లోన ప్రవే
 శించితిని. కొందఱు దీనిని నీచమని దూరవరుగాక. పరివార్తము
 కన్న స్వతంత్ర జీవనమేమేలని నేనుతలచెదను. ఇది మోస
 మనుట కల్ల. సౌప్తిక వధమున ద్రాణి యీమూర్ఖమునే
 చే బట్టెను. ఈ చతుశ్శాలకమున సంధిచ్చేద మెచ్చట
 నొనరింపను? శాస్త్రమేమను చున్నది? (అలోచించి) ఊ! సరి.
 జలావసేక శిథిలము; నిస్త్రీకము; త్రవ్విననుశబ్దమొనర్పనిది; చవుడు
 డులునది; టుకలు కదలునది కావలయునా? పరిశీలింతును.
 ఆహా! శ్రమఫలించినది. శాస్త్రలక్షణములు సరిపోవుటేకాదు;
 ముష్టికోర్కెలర మిటునటు తండ్రిపతండముగ గంతులునైచు
 చున్నది. అచార్యులగు కనకశక్తివీమనెను? 'పండుటిటుకలున్న
 డెకలింపుము. పచ్చినైన విరుగగొట్టుము. మట్టిముద్ద
 లైన నాన్పుము. బల్లకూర్చెన్న కోయుము' అనిగదాసెలవిచ్చి
 యున్నారు. ఇటు పక్ష్యేష్టకముల డెకలింప వలయును. బాల
 చంద్రునివలె, సూర్యుని భంగి, అబ్జముపోలిక, పూర్ణకుంభము
 నట్లు కన్నము చతుర్విధముగదా. ఇందు నా చాతుర్యము
 చూపెదను. నా నేర్పుచూచి నా గురువులే తెల్లవోదురు.
 గృహధికారులు పోయిన సొమ్ముకేడ్వక అస్మత్సంధి విచ్చే
 దనా చాతుర్యమును జూచి అనందవివశులై మెచ్చిన సంఘ
 టన లెన్నియేని కలవు. కుమారా కార్తికేయ! నమోవాకములు
 యోగాచార్య గురువర్యా! భవత్ప్రథమ శిష్యుడు నమశ్శ
 తము లర్పించు చున్నాడు. అయ్యో! ఎంత మిందమరిసి.
 ప్రమాణసూత్రము మఱచితినే. కలదుగదా యజ్ఞోపవీతము.
 బ్రహ్మణ్యుని అండును నావంటవానికి మిక్కిలి క్షది యుపక

రించును. దీనితో కన్నము కొలుతును. పాము కంచెనా
కట్టుకట్టెనను. ఆభరణముల నీలలు త్రప్పెదను. ఉత్తకలెత్తెదను.
నిండు ండనలె కన్నము త్రవ్వెదను; (త్రవ్వి) పంథి ఏకతో
ష్టానశేషముగ నున్నది. అబ్బా ! పాకు పాము కలుచినదే;
జండెముచే కట్టుకట్టెదను. అమ్మా ! బాధ తగ్గినది. (త్రవ్వి)
కన్నము సిగ్గుమొనది. అరెరే! లోన దీపమున్నది. అయిననేమి ?
ఁద్యురే నిదురించు చున్నారు. ద్వారము తెరుతును. శిథిల
గృహమగుటచే కవాటము కిక్కిరుచును. జలసేచన మొనర్చి
తలుపు తెలుతును. (తెలుచి) వీరిది దొంగనిదుర కాదుగదా !
శ్వాము లొక్కమాటు వెడలుచున్నవి. కనుజెప్పులు
ప్రమానువడి నడుమ నడుమ కదలకున్నవి. కాలుసేతులు పొడ
వుగా ప్రేయియున్నవి. ఇది గాఢనిద్రయే. అన్యేషణమొనర్తును.
ఇదిమృదంగము. ఇది షణరము. ఇదివీణ. ఇది పిల్లనగ్రోవి. ఇవి
పొత్తములు. దినాట్యాచార్యుని గృహమాయేమి ? అయ్యో
దివ్యభావనమని చొచ్చితినే. అగర్భ దరిద్రుని గృహమైనది.
ద్రవ్యముభూస్థాపిత మొనర్చి రేమో ? విస్తునాటి చూచెదను.
(నాటి) అయ్యో పచ్చిక పట్టలేదు. రిక్తహస్తములతో తిరిగి
పోవలసినదే. (పోబోవును)

అంతట ఆ నిద్రించు నిర్దురలో విమాపకుడు “ఆర్య!
కన్నమునలె కన్నడు చున్నది. దొంగవలె నున్నాడు. నీ
యాభరణము నీవే పుచ్చుకొమ్ము” అని కలవరింప దొడగెను.
దీనినివిన్న శర్వీలకుడు “ఏమీ ! వీడు నన్ను వెక్కిరించు
చున్నాడా ? నిజముగ సువర్ణభాండము గలదా ? పరిశీలిం
తును. (పరిశీలించి) ఆ ! జర్జర స్నానశాటీ నిబదమగు సువర

తాతదత్తుడు

భాంకరుడిగో. వీనిని వధించి దొంగిలింతునా ? తగదు
 కుల్యాప్తమునను యీ బ్రాహ్మణుని చంపరాదు. ఇని పలన
 రింతును, పోయెదను” అని పోబోవుచు “మిత్రుడా! గ్రహింప
 కన్న గోబ్రాహ్మణ హత్య యొనర్చినట్లు” అని మైత్రేయుడు
 కెట్టియొట్టు విని “గ్రహింపక తప్పదు. దీపపుపెలుగున నన్ను
 గుర్తింపకండ్ల భద్రదీపపు పురుగును పంపి దీపమార్పింతును”
 అని దీపమునార్పు పురుగును పంపి దీపమార్పెను. “చీ చీ
 ఎంతదని చేరితిని. దీపము నార్పి యీ యింటిని, అపయశ
 ముట్లించి బ్రాహ్మణనంశమును అంధకారబంధుర మొనర్చితిని.
 చితుర్వేదపేత్తయు, అప్రతిగ్రాహకుడు నగు బ్రాహ్మణా
 నతంసునికి జన్మించి గణికయగు మదనిక్కి చేయి చాచుచుం
 డిని” అని చింతించి సునర్ణభాండమునకై నీటిచే చల్లనెన
 చేయి చాచెను. “మిత్రుడా! నీ చేయి చల్లగానున్న దేమి ?”
 అని మైత్రేయు డడుగ “అయ్యో! ప్రమాదము. ఈచల్లనిచేతిని
 చంకలో పెట్టెదను” అని వెచ్చచేసి ఆభరణము గ్రహించెను.
 “గ్రహించితివా” అని మైత్రేయు డడుగ “బ్రాహ్మణప్రణయ
 వానిని క్రమణీయముగాన” అని శర్మిలకుడు పలికెను. “నరుకు
 లన్నియు నమ్ముడుపోయిన వ రక్షనినలె సుఖముగా నిదు
 రింతున” ని మైత్రేయుడు పలుక “మహాబ్రాహ్మణ! వరశతము
 నిదురింతువా” అని శకారుడు మైత్రేయునితో పలికి
 “అయ్యో! ప్రియదాష్ట్య మొనర్చితిని! పేదజీకము కర్మచ్యా
 కర్మము నీచునంపజెయను. దుష్కార్యముచేయనే చేరితిని.
 నీచిని వధనము దాన్యము క్తనొనర్చి మన్మథ సాహ్వాజ్య
 మునగు నట్టి భిషిక్తుడ నయ్యెదను. పదశబ్దము వినబడుచున్నదే
 నీ కథలన్ని కాగుగద ! ఆ ! నాకు గూడ రక్షకభటుల

భయమా. పిల్లివలె నడతును. లేడివలె పరుగెత్తెదను. పాము
వలె ప్రాకగలను. మారువేషములు వేయగలను. భూమిపై
గుఱమును, నీటిలో ఓడను అగుదును” అని పల్కుచు మన
నికకై పరుగువారెను.

రదనికమేల్కని సంధిచ్ఛేదము చూచి మైత్రేయుని
మేలుకొల్పెను. మైత్రేయుడు త్రుళ్ళిపడి “మిత్రనూ! చారు
దత్త! లెమ్ములెమ్ము. దొంగలుపడిరి.” అని మిత్రుని ప్రబో
ధించెను. అందఱు కన్నమునొద్ద గుంపుగూడిరి. చారుదత్తుడా
కన్నముచూచి “ఈచాతుర్యము నెంతని మెచ్చుకొందును.
చిన్నతల, పెద్దకడుపుగలదొంగ ఇందు జొచ్చియుండును. ఇంత
నిపుణత్వమెట్లబ్బి యుండును.” అని అచ్చెరువందు చుండెను.
విమాషకుడు “మిత్రుడా! పొరుగుగూడివాడో, శిక్షితుకాముడో
కన్నమువేసియుండును. ఉజ్జయినిలో మన విభన మెరుగనివా
డెవ్వడు?” అని పలుక చారుదత్తుడు “కన్నగాడెవ్వడై ననేమి?
నా యిల్లు మెట్టినవాడెవ్వడును రిక్తహస్తుడై చనుట ఎఱుగను.
నేడీ దొంగ శ్రమకు ఫల మబ్బ లేదని విచారించునుగదా”
అని తలచి విచారనిమగ్ను డయ్యెను.

విమాషకుడు “ఏలనయ్యా విచారము. సువర్ణ
భాండమో రత్న భాండమో దొరకు నని దొంగ యిందు
దూరినాడు. మైత్రేయుడు మూర్ఖుడని నన్ను మాయచుందువు.
సువర్ణభాండాభరణమును ఒట్టు పెట్టి నీ కప్పగించి చోరుని
బాధ తప్పించుకొంటిని చూడుమ”ని పలికినంత చారుదత్తుడు
“పరిహాసమునకు సమయము లేదా” అని మందలించెను.
“వయస్యా! ఇది పరిహాసము కాదు. నీచేయి చల్లగా నున్న
దేమి? అని పల్కి నీ కాభరణ మీయ లేదా” అని

విదూషకుడు పలుక “మైత్రేయా! ప్రియము, ప్రియము. చోరుడు సంతోషముతో మరలి పోయెను. గాన నా హృదయ మానందమగ్న మయ్యెను. బెంగతీరెను” అని చారుదత్తుడు పరవశుడై పల్కెను. “అది న్యాయము”ని మైత్రేయుడు పల్కినంతనే చారుదత్తుడు మూర్ఛాగతుడై తెప్పరిల్లి “జరిగినదాని నెవ్వడు విశ్వసించును? లోకము నన్ను నిందించును. దారిద్ర్యము శంకనీయముగదా. అంతదనుక నా యదృష్టము ద్రవ్యమునందే యుండెను. ఇప్పుడు చారిత్రమున గూడ జేరినది” అని విచారించు చుండ “న్యాయముంచిన సాక్షి యెవ్వడు?” అని మైత్రేయుడు పల్కెను. “మైత్రేయా! అసత్య మాడు మందువా? బిచ్చ మెత్తియైన న్యాయము తీర్చెదను. చరిత్రకు కళంక మాపాదించు నసత్య మాడను.” అని పల్కి అందఱ గూడి గృహభ్యంతరమున కేగెను.

“చారుదత్తుని ధర్మపత్ని యీ వృత్తాంతము సర్వము దూతికాముఖమున విని డొల్లవోయి యెట్లకేలకు దేలుకొని “చేటి! ఆర్యపుత్రుని చారిత్రమునకు ఎట్టిమచ్చ వాటిలెను. గ్రుడ్డిలోకము దారిద్ర్యమున ఆర్యపుత్రుడు యతికార్య మొనర్చెనని తలచును గాబోలు. ఔరా! దారిద్ర్యమహిమ! పురుషుల భాగ్యమును నలినీదళజలకణముం జేసి క్రీడించు చున్నది. నా పుట్టినింటివా రిచ్చిన రత్నావళి యున్నది. ఆర్యపుత్రులు దీనిని గైకొనరు. మైత్రేయిని పిలువము” అని మైత్రేయుని పిలువనంపి రత్నపష్టివశ్రము వేర ఆతనికి రత్నావళి దాన మిచ్చెను. మైత్రేయుడు ఔరా! ఏమి యీమె మహనీయత” అని వెఱగందుచు, తనకై నిరీక్షించుచున్న చారుదత్తుని కలియబోయి “వయస్యా! దీనిని గ్రహింపుము. సద్భవదార

మదనికొ శర్వలకము

సంగ్రహమున కిది ఫలము సుమా” అని సంతోషముతో పల్కెను. “యో! శ్రీధనము దిక్కుగా గల నేను ఇప్పుడు నిజముగా దరిద్రుడను” అని కొంత చింతించి “కాను కాను. అట్టి భార్యయు, నీ వంటి మిత్రుడును కలుగ నే నెట్లు దరిద్రుడను. వయస్యా! వసంతసేనా గృహమునకు బోయి “మీరు నిక్షేప ముంచిన సువర్ణ భాండమును ద్యూతమున ఓడిపోతిని. ప్రత్యామ్నాయముగ ఈ రత్నావళి గ్రహింపుడు” అని మన్ముఖమున చారుదత్తుడు కబురంపె నని పల్కుము” అని ఆజ్ఞాపింప “అభుక్తము, అబ్బమూల్యము, చోరాపహృతము నగు దానికి చతుస్సముద్రసారభూత మగు నీ రత్నావళి నర్పించుట” అని మైత్రేయుడు సంశయించుచుండ “మైత్రేయా! అట్లు తలపకుము. మనకడ వీ నమ్మకమున నామె నిక్షేపించినదో దానికి తగినట్లు మసల వలదా? మారు మాటాడక పోయి రమ్ము” అని మైత్రేయు నంపి “వర్ధమానక ! కన్నము వెనువెంటనే ఇష్టకములచే పూడ్పించుము. చౌర్యము జరిగినట్లు వెల్లడి కారాదు. అదరిద్రుడ నగు నేనును శుచి నై సంధ్యోపాసన మొనర్ప నేగెదను” అని చారుదత్తుడు పల్కెను.

మదనికొ శర్వలకము

వసంత:-మదనికా! ఈ చిత్రముచూడుము. ఆర్యచారుదత్తుని యీచిత్రాకృతి సుసదృశముగ లేదా?

మదనిక:-సదృశముగనే యున్నది.

వసంత:-ఎట్లు తెలిసికొంటివి.

మదనిక:-సీదృష్టి ఇందు లగ్నమైయునదిగా.

వసంత:- వేశవాస దాక్షిణ్యముచేతనా ఇట్లుపలుకు చున్నావు.

మదనిక:- విజనాశ్రయ మగువేశమున ప్రవేశించువాడు
అలీకదక్షిణము.

వసంత:- నానాపురుషసంగముచే వేశ్యాజనము అలీకదక్షిణము.

ఇట్లు చెలు లిర్వరు సరససల్లాపనిమగ్నత నుండ
“అమ్మా! మదివేలబంగారము, గవుసెనబండియు శకారుడు
గారు పంపిరని అమ్మగారు విన్నవింపు మనిరి” అని చేటి
యొకతె విన్నవించెను. ఈవార్తకు నాసారంధ్రము లదర,
అధరపల్లవముచలింప ‘ఓసీ! నేనుబ్రతికియుండుట ట్టమైనచో
మఱిబట్టి కబురంపవలదని మాయమ్మతోచెప్పు’మని రూఠా
క్షరముల చేటితో పలికి చారుద త్తచిత్రద త్త దృష్టియై చెదిరిన
మనోవృత్తి కూరట కల్గించుచుండెను.

ఆ సమయమున “ప్రాణప్రియ యగు మదనిక కై
ధనార్ధినయి ఒకయిల్లు చొచ్చి పరిచారికా సంభాషణము విని
పరుగెత్తవలసి వచ్చెను. మఱొక్కయిల్లు స్త్రీజనబహుళ
మగుటచే చొరరాని దయ్యెను. తుదకెట్లా యీనగ చేత
జిక్కినది. మదనిక నెట్లు గాంతునని తలపోయుచు శర్వీలకుడు
వసంతసేనా సౌధసమీపమున నట్టాడుచుండెను. వసంతసేన
‘మదనికా! ఈచిత్రమును శయనాగారమున నుంచి తాళ
వృంతమును గొనితెమ్మ’ని యాజ్ఞాపించుటచే ఆజ్ఞానిర్వహణ
మునకు గడంగిన మదనిక శర్వీలకుని గాంచి ప్రేమాంశరములు
వనలొత్త ‘శర్వీలక! స్వాగత’ మని పల్కెను. శర్వీలకుడు
మదనికను గాంచి ‘అనంగపహితప్రమగు నాహృదయమును

చందన శీతల మొనరించుచున్న ప్రాణాధిక యీ మదనిక రెండవరతి' యని యేమియోపలుక బోయెను. 'ఏమీ! మదనిక జాగుచేయుచున్నది' అని తలచి వసంతసేన గవాక్షమునుండి తొంగిచూచి ప్రేయసీ ప్రియుల సంభాషణమున కంతరాయముగల్గింపక వినదొడగెను.

మదనిక:- శర్వలకా! ఏమియో పలుకబోయితివి. పలుక వేమి?

శర్వలకుడు:- (ఇటునటు పారజూచి) కొంచెము రహస్యము చెప్పవలయును. ఇది విచిక్తమే?

మదనిక :- అగును

శర్వలకుడు:- వసంతసేన నిన్ను వెలకు విడుచునా?

మదనిక:- శర్వలక ! ఒకపరి వసంతసేన "నాకు స్వాతంత్ర్యమున్నచో నిష్క్రమము లేకుండనే పరిచారికా జనమునకు స్వేచ్ఛ యొరగుదు" నని చెప్పియున్నది; నన్ను విడిపించు నంతటి ధనము నీ కెక్కడిది?

శర్వలకుడు:- నిరుపేద నగునేను నీ యందలి నిరవధిక ప్రేమ బంధమున నొక సాహస మొనర్చితిని.

మదనిక:- నాకై అత్యంత విరుద్ధమగు సాహస మొనరింప లేదుగదా?

శర్వలకుడు:- వికసించిన అతవలె విభూషణములచే కలకలలాడు నబలాజనమును దోచలేదు. విప్రస్వమునుగాని, యజ్ఞార్థ మగు నర్థమునుగాని హరింపనైతి. అంకతలమున నిదురించు పసివాండ్రును దాదు లెఱుగకుండ దొంగిలింపలేదు. దొంగతనముమాత్ర మొనర్చితిని. నీవు వసంతసేనతో "ఈ నగ నీకని యాదపై" చేయించిన నగ. నాయందలి స్నేహముచే దీనినినీవు

థరింపవలయును. ఇది అప్రకాశము" అని పలుకుము.
మదనిక :— ఏదీ నగ ?

శర్వీలకుడు :— ఇదిగో యలంకరణము.

మదనిక :— (ఇటునటు తిరిప్పిచూచి) ఇది యెచటనో పూర్వము
చూచినట్టున్నది. ఇది యెచ్చటిదో చెప్పము.

శర్వీలకుడు :— నీ కావిషయ మెందులకు ? తీసికొనుము.

మదనిక :— (రోషముతో) నాయందు నమ్మకము లేకున్న
ఈ యత్న మేల ?

శర్వీలకుడు :— దోచిన గృహము చారుదత్తుని దని ప్రభాతమున
శ్రేష్ఠిచత్వరమున వింటిని.

మదనిక :— (మూర్ఛిల్లి తెప్పటిల్లి) ధూర్తుడా ! నాకై యీ
యకార్యము నాచరించిన నీవు చారుదత్తుని గృహమున
ఎవ్వరిని చంపలేదు కదా. గాయపఱుప లేదుగదా !

శర్వీలకుడు :— శర్వీలకుడు నిదురించిన వారిని భయపడినవారిని
ప్రహరింపడు. ఏ ప్రమాదమును జరుగలేదు.

ఈ సంభాషణము వినుచున్న వసంతసేన మేను
కంపించినది. హృదయము కుంగిపోయినది. 'ఏ ప్రమాదమును
జరుగలేదు.' అను నమృతము మోడువారిన హృదయ లతకు
సేచకమై పల్లవింపజేసినది.

మదనిక :— ఈ యలంకారము మా వసంతసేనది. ఆమె ఆర్య
చారుదత్తునియొద్ద ఈ భూషణమును నిక్షేపించినది.

శర్వీలకుడు :— (విచారముతో) ఆ తపబాధ నపనయించు కొను
టకు చేరిన వృక్షరాజమునే అజ్ఞానముచే పత్రహీన
మొనర్చితినే. మదనికా కర్తవ్య మేమి ?

మదనిక:- ఈ రతా భగణమును చారుదత్తునికిచ్చి రిమ్ము.
కామన్న మాయమ్మగారికే 'ఆర్యచారుదత్తుడు తమ
కీచగ నిమ్మనిని చెప్పి యర్పింపుము. ఇట్లు చేసిన
నీవు దొంగవు కావు. ఆర్య చారుదత్తుడు నిమ్మను
డగును. ఆమ్మగారి నగ ఆమ్మగారికి చేరును.

శర్మిలకుడు:- చంద్రుడ స్తమింప మార్గదర్శకుడు దుర్లభుడు.
ప్రియసీ! నీసహవాసమున నాకు మార్గము దొఱికినది.

మదనిక:- ఈ కామదేవగేహమున ముహూర్తకాలముండును.
ఆద్యురాలికి నీ యాగమన మెఱింగింతును.

ఇట్లుపలికి మదనిక వసంతసేనకడ కేగి అనుజ్ఞ కొని
నచ్చి శర్మిలకుని వసంతసేనా సన్నిధానమునకు గొంపోయినది.
నమస్కరించిన వసంతసేనను “స్వస్తిభవత్యై” అని ఆశీర్వదించి
“అమ్మా! మా జీర్ణగృహమున ఆభరణ రక్షణ
దుర్లభము. కావున సువర్ణభాండము పరిగ్రహింపుము” ని
ఆర్య చారుదత్తులు సెలవిచ్చిరి. ఇదిగో “సువర్ణభాండము”ని
శర్మిలకుడు నకును మదనికా హస్తములనిడెను. అంత వసంత
సేన “ఆర్య! ఆర్యచారుదత్తుడు ఈనగతెచ్చిన వారికి మదనిక
నర్పింపు మని నా కాన తిచ్చియుండిరి. మదనికను
గ్రహింపుడు”ని పలికెను. సంతోషనిర్భరచేతస్సుడు శర్మిలకుడు
“ఆర్యచారుదత్త! సాధుసాధు. సద్గుణములకు సాధింపరాని
దెద్దియు లేదు. చంద్రుడు గుణప్రకర్షము వలననే కదా
శంకరుని యుత్తమాంగ ముల్లభించినది” అని ప్రశంసించెను.
వసంతసేన ప్రవహణమును సజ్జమొనరింపజేసి నూతన నగ్నా
వదుల నం దధి రోహింప జేసి వీడ్కొలిపెను. మదనికా

శర్వీలకులు పయన మొనరించుచుండ 'గోపాలదారకు డగు నార్యకుడు రాజగు నని దైవజ్ఞులు వచించుటచే భయ భ్రాంతుడగు పాలక మహారాజు ఆర్జునుని భయంకర కారా గారమున బంధించెను. అంతయు నప్రమత్తులుగ మొంగ రాష్ట్రాధ్యక్షు లాజ్ఞాపించు చున్నారు అను వార్త కర్ణ కర్ణమై విసదడెను. శర్వీలకుడు ప్రాణస్నేహితు డగు నార్యకుని కారాగారవిముక్తు జేయ దలచి భార్యను రేభిలుని గృహమున దింపుచుని చోడకుని నాజ్ఞాపించి 'రాహుముఖము నుండి శిశాంక బింబమును వలె మా మిత్రుని విడిపింతును' అని పల్కుచు శరణేగమున రాజవీధి వధిగమించెను.

అభిసరణము

చారుద్రుని యాజ్ఞానుసారియై మైత్రేయుడు వసంత సేనను సర్వీంప వరిగెను. బహువిధ చిత్రరమ్య మగు నా దివ్య సౌధ మాతని కన్నులకు మిరుమిట్లు గొలిపెను. చేటిక కత్యంతరముల జూపుచు త్రోనజూప వాని సోయగ మభి నర్ణించుచు ప్రకోష్టాప్తకము గడచి ఓమోహద్యానమున నున్న వసంతసేనను సమీపించెను. 'భవతి! స్వస్తియగు గాక' యని యాశీర్వాదించి యామె చూపిన యాననమున నుపవిష్టు డయ్యెను. కత రసన్నము లయినంత వసంతసేన 'అర్జు! నీమీ నదిజె విచ్చేరితిరి' అనివచ్చుచు నేను 'స్వాభూత మగు సుగర్వ భండమును గెల్తును నమ్మకమువలనను, మన యనోయ్య న్యాయరాగము వలనను జూరమున పణముగ నుంచి యోడి పోతిని' దానికి మారుగా నీ కత్నావ? పరిగ్రహింపు ను'ని చారుద్రుడుగారు నన్నంపరి. ఇదిగో 'కత్నావ?' యని

యా నగ నిచ్చెను. ఆ నగ నామె గ్రహించి 'పుష్పములు విరళమయ్యును సహకార పాదపము మధుబిందువులు చిందును గదా' యని తనలో ననుకొని, ఆర్య మైత్రేయ ! ప్రదోష సమయమున నార్యపుత్రుని జూడవచ్చుచుంటి నని యామ్యాత కారునితో నచింపు మ'ని మైత్రేయుని వీడ్కొల్పి చేటి ! చారునత్తు నభిరరింపవలయు నని పల్కెను. అంత నామె 'అకాలమున దుర్దినము వచ్చెను.' అని పలుక 'ఆకసమును మేఘములు కప్పనిమ్ము. ఆవిరతముగ వర్షము కురిచునిమ్ము. దయితాభిముఖ మగు నా హృదయము వేచిని లెక్కింపదు' అని పలికి వంతసేన ప్రయాణసన్నాహమున నుండెను.

మైత్రేయుడు 'దుంపను బుట్టని తామర తీగెయు మాయావి కాని వర్తకుడును, ముచ్చిలని యగసాలెయు పోరు లేని రచ్చయు, లోభము లేని గణికయు నుండ రని యభియుక్తులు పల్కుదురు. ఔరా! ఏమి దీని కండకావరము విశ్రమింపుడని కాని, పానీయము సేవింపుడనిగాని పల్కలేదే. ఈ దానీపుత్రిమొగ మెన్నడును చూడను' అని తలచుచు, తనకై నిరీక్షించు చున్న చారునత్తు దుఃఖపించిన రమ్యోద్యానమున ప్రవేశించెను. చారునత్తును మైత్రేయుని గాంచి 'మిత్రిమా! ఏగిరకార్య మే మయినది.' అని యడిగెను. అంత మైత్రేయుడు 'ఏమగుచు? ప్రదోషమున మీ యొక్కరు నత్తు ననన్ది. 'త్వానళి చాల దని యనుగుటకు గాబోలు! మి యాలుచు, భిక్షకులుచు, కాయునుడుచు. స్వధనులును గు ఛోట దోషముల కేమికోటత. ఓ వెణ్ణి మిత్తుడా! 'చెప్పులోని రాతినినలె ఈ గణిక నేల నిడున రాదు.' అని ప్రశ్నింప చారు నత్తును 'షరుగులువారు తుంగము శక్తిహైన్యమున నిలబడి

నట్లే నేనును ప్రేమాంశములు కట్టిపెట్టి యుంటిని లెమ్ము. ఆమెను రానిమ్ము. ఎట్లైనను సంతృప్తయై పోవును లెమ్ము' అనిపల్కి దుర్జినవిశేషమును తిలకించు చుండెను.

వసంతసేన ఉజ్జ్వలాభిసారికావేషము ధరించి, ఛత్ర ధారిణియై విటునితో గలిసి చారుదత్తుని గృహమునకు బయల్పడెను. నిరంతర వర ధారమగు నా దుర్జినము నామె గణింపలేదు. మేఘములు నిరంతరము వర్షించినను, పిడుగులు రాల్చినను, రమణాభియులు లగు తరుణులు లెక్కింప రని యా యమ విశ్వాసము, నిరాశంకముగ వీధులు గడచి గృహద్వారము చేరినంత విటుడు 'సకలకలాభిజ్ఞ వగు నీకుప దేశింప నవసరము కాకున్నను స్నేహము ప్రోత్సహించు చున్నదని కొన్ని యుపదేశము లిచ్చి వసంతసేనాగమనమును ఉచ్చైఃస్వరమున లోని వారి కెరిగించెను. మైత్రేయుడు ఎదురునచ్చి లోనికి గొంపోయి చారుదత్తుడు తాగుటకు, తినుటకు గాని శుష్కవృక్షవాటికయం దున్నాడని వసంతసేన కెఱిగించెను. ఆమె సవిలాసముగ నుద్యానము జొచ్చి 'ఓమూతకారుడా! ఈ ప్రదోషము సుఖకరముగ నున్నదా?' యని ప్రశ్నించెను. అంత చారుదత్తుడు 'ప్రియా! జాగరణము ననే ఏన్నియో ప్రదోషములు గడచినవి. నిట్టూర్పులు పుచ్చు చుండగ నే ఎన్నియో రాత్రులు గతించినవి. నేను గదా ఈ ప్రదోషము నీమాగమమున సుఖావహమైనది." అనిపల్కి ఇందు కూర్చుండుమని యాహ్వానము చూపెను. "ఆర్య! పోయిన దనుకొన్న సువర్ణ భాండము శంఖమువంటి వసంతసేనాగళమున కెట్టి సోయగము కూర్చినదో చూడండి"ని మైత్రేయుని కర్ణమున జెప్పిన చేటికి చారుదత్తుడు రత్నాంగుళీయకము బహూ

కరించుట వసంతసేన చూచి 'ప్రియుడా! కాపురనే కామనీయుడ వైతి'నని ఆత్మగతమున మెచ్చుకొనెను. చారుదత్తుడు ఇంకను బహూకరింప లేక పోతినే అను విచారముతో 'జక్కలు లేని పక్షియు, ఎండినవృక్షమును, జలహీనమగు కొలనును, ఉద్భృత దంష్ట్ర మగు సర్పమును దరిదుర్మును సమములు గదా! కోప ప్రసాదములు ప్రతీకార నిర్ధకము లగు దరిదుర్ని జన్మ మేల' అని కుదించుచుండెను. వసంతసేన రిత్నావళి ప్రతిగ్రహింపుడని ఎంత నిర్బంధించినను చారుదత్తు డంగీకరింపక 'పేదరికమున దిట్టికార్య మందఱకు ననుమారము కలుగజేయుచ'ని వారిం చెను. సరస సల్లాపముల కొంతకాలము పుచ్చి వస తసేనయు చారుదత్తుడును శయ్యాగారమున కేగిరి.

వి ప ర్క య ము

తొలిసంజవేళ చారుదత్తుడు పుష్పకరండ కోద్యాన విహారమున కేగుచు వర్ధమానకుని 'ప్రసహణమును సజ్జ మొనర్చి వసంతసేనను ఉద్యానమునకు కొనిరమ్మ'ని యాదేశించెను. లేవెలుగు లేగెంపుకింకణములు మైమి సోకుచుండ నిదురమత్తున నున్న వసంతసేనను చెలి ప్రబోధించి పుష్ప కరండకోద్యాన గమనమును విన్నవించెను. అంత వసంతసేన ప్రియసంగమోత్సుకత్వము ముమ్మరమై ప్రేరేపింప వేవేగ కాల్యకరణీయములు నిర్వ ర్తించి చేతితో నేను శృంగారము కై సేసికొందును. ఇంతలో నీవు ఈరత్నావళిని గొంపోయి నేను సవినయముగ నర్పించితి నని ధూతాంబగారి కిచ్చిరమ్మ'ని పల్కి ఆమెనవి, తానలంకణ సంవిధానమున నిమగ్న

మయ్యెను. పరమానకుడు ప్రవహణమును పెరటి వాకిట నిల్పి
ఇంకను ఆలయము కలనని యెఱిగి మరచిన పలుపుతెచ్చుటకై
ప్రవహణమును తోలుకొని పోయెను. ఆ మార్గముననే
శకార్దుని సారథియగు శకటచోదకుడు స్థావరకుడు ప్రవహణ
మును దోలుకొని వచ్చుచుండెను. యార్గచుధ్యము పల్లెటూరి
బండ్లు చక్రములో చక్ర మిరికియుండుట దుర్గమమగుటవల
నను, ఆ బండివాంఛ తనను సాహాయ్యము వేడుటవలనను
స్థావరకుడు తన ప్రవహణమును చారుడత్తుని దొడ్డిగుమ్మమున
నిలిపి సహాయ మొనర్పబోయెను.

ధూతాంబ 'చేటి; ఆర్య వసంతసేనతో నామాటలుగా
'నా కీ రత్నావళి పరిగ్రహ్యము కాదు. నా ప్రియుడు నీకిచ్చి
నది నే నెట్లు కొందును? ప్రాణప్రియుడే నా కమూల్యభూష'
అని చెప్పెను. అనిచేటితో పల్కనామెనుసజ్జయగు వసంతసేన
కాపల్కుకులు విన్నవించి రత్నావళి యొసంగెను. నిరుపమాన
మగు ధూతాంబ సతీత్యమును అంతరంగమున వేవిధముల
మెచ్చుకొనుచు వసంతసేన శకటారోహణమున కాయత్త
యయ్యెను. ఇంతలో చారుడత్తుని ప్రియపుత్రుడు ఇరుగు పొరుగు
బాలురు స్వర్ణశకటములతో క్రడించుట వీక్షించి తనకును అట్టి
శకటము కావలయునని పోరుపెట్టెను. దాది మృచ్ఛకట మిచ్చి
పొరుమాన్స జూచెను; గాని యా యత్నము నిష్ప్రయోజన
మయ్యెను. అంత నామె బాలు నెత్తుకొని బుజ్జగించుచు
వసంతసేన యచ్చవైపునకు వచ్చెను. పసిబాలుడా వేష్యును
గొంచి "యీమె యెవరు?" అని దాదిని ప్రశ్ని చెను. అంత
నామె "హియమ్మ" యని పల్క "కాదు కాదు. మా
యమ్మకు నగ లుండవు" అని ముద్దుగ పలుక కరుణయు

ప్రేమయు ముమ్మరిమగు వసంతసేన ధరించిన నగలుతీసి బాలున కిచ్చెను. “నీ వేడ్చిపోదువు. నేను పుచ్చుకొనను” అని బాలుడు పల్కు పల్కులకు వసంతసేన సమ్మదమున బొంది యతని నూటడించుచు నగ నిచ్చిపంపి దొడ్డిగుమ్మము కడకు బోయెను. అచటనున్న ప్రవహణము తమదేయని తలచి యం దాసేనయై తలుపులు బంధించెను.

సాహాయ్య మొనర్పబోయిన సావరకడు తీరిగివచ్చి శిశువుని కై ప్రవహణమును దోలుకొని పోయెను. “బండి బరువగనున్న దేమి?” అని ప్రశ్నించుకొని తాను అలసియుండుటచే నట్టి మూహ కల్గినదని తలచి నిశ్చందచిత్తు డయ్యెను.

ఆ ర్య కు డు

‘దుర్భేద్య మగు నీ కారాగారము నాకు మరణశయ్య కాబోలు. ఏమోనైనమా? నా కీనిర్బంధము గూర్చితి వే?’ అని తరిణోపాసుము లేని నార్యకుడు పలవించుచుండ, చోరశిఖామణి యగు శర్దికకు రక్షకభటుకంట కారము జల్లి సంధి చేసిన మొనర్చి యాస్తమితుడగు నార్యుని కారాగార విముక్తు నొనర్చెను. ఆర్యకుడు ముక్తుడై శృంఖలము తోడనే పలకుచు నొక మొనర్చుచు యిట్లు చింతించెను. ‘నాటి నా దురదృష్ట మెట్టిదో? కారాగారము లేకయే నిర్బంధమున జక్కితిని. నేటి ప్రావక్యము మెట్టిదో? న్యాయ ముఖమునుండి తప్పించుకొంటిని. మందభాగ్యుడ నగు నే నెటు పోదును. అదిగో నాబోటి దురదృష్టవంతుని సాధమే యెయుండును. అగ్రాన్యత పక్షద్యాయమును నొందు జొత్తును’ అని యందు ప్రవేశించెను.

పలువురకై పోయిన వర్ధమానకుడు శకటమును గుమ్మము నొడ్డు నెరిపి 'గదానికా ! పరికరసంపన్న మగు నీ ప్రవహణము నధిరోహించ ఆర్యవసంతసేనను 'పంపు' మని' పిలిచెను.

ఆర్యకా డాపలులును 'పట్టి యదృష్టము. ఇది గణికా ప్రవహణమగుచు నున్నది. బహిర్యాయము కదా! అధిరోహించి సిగ్గమింతును.' అని తలచి ప్రవహణ వాధిరోహించెను. వర్ధమానకుడు కాలిగొలుసుల గణగణధ్వని నూపుర శబ్దముగ భావించి 'అమ్మా! పదిలముగ గూర్చుండు' మని ప్రోత్సహించి ప్రవహణపుల్లెడ్డు నడలించెను. శకటము రాజమార్గమున శర పెగమున బోవుచుండగా ఆర్యకాన్వేషణమున పరిభ్రమించు చున్న చందఃపీఠకు లను రాజభటులు 'శకటమునం దెవ్వర' ని బండి నడ్డగించిరి. అంత వర్ధమానకుడు 'ఆర్యచారుదత్తుని దీ శకటము. పూజ్యురాలు నసంతసేన ఇందధిరోహించి చారుదత్తుని కలిసికొన వుప్పు కరండకోద్యావమునకు పోవుచున్నది !' అని జవాబు చెప్పెను. అంత 'శకటపరీక్షణము చేయదున'ని పీఠకుడు పట్టుటగా చందకుడు 'ఆర్యచారుదత్తు శకటము పరీక్షింప దగద'ని నల్కెను. 'చారుదత్తు డెవ్వడు ? వసంతసేన యెవ్వరె ?' మననసి ముగము చేయదమ'ని పీఠకుడు మొండి చేరువగా 'ఏమీ! చారుదత్తునే యెఱుగవా? అయిన జ్యోత్స్నా సహితుడగు చంద్రుని నెఱుగవు. ఆ ఘనము చతుస్సగర సారిభూతయగు రత్నము. ఈనగరమున కీర్వారే వెలలేని నగలు. చారుదత్తునిను వసంతసేనయు. వారి సవమానించుట తగద'ని నివారించెను. 'ఏకకార్య నియుక్తు లయిన పీఠిర్వరకు నెంతభవ మున్నది. వివాహాన్నికి వివాహాన్నికి గలభేద మిట్టిదే గదా' యని యార్చకుడు తలచుచుండెను. ఇంతలో "రాజ

కార్యములపట్ల తండ్రినిగూడ గౌరవించుచున్నది. వీరకుడు పట్టు
పట్టుటచే చంకచకుడు స్వగుముగ సరిక్షించుచున్నాడు. అతనే
'శరణాగతుడను శరణాగతాణ మొకప్పుడు' అనియు,
బాంధవులును, మిత్రులును వ్యజింతుని నియామకుడు కాదులు
పట్టెను. 'శరణాగతుల కభయము. (అక్షయమే) యెవ్వరికి!
ఆర్యకుడు. మా శిర్షిలకుని మిత్రుడగుట నాకు మిత్రము.
రాజనియోగము మారరానిది. కర్తవ్య మేమి? భయమిచ్చి
వెనుదిరుగరాదు.' అని చంకచకుడు నిర్భయించుకొని "అయ్యో!
ఇందు ఆర్య— కాదు ఆర్య వసంతసేన కలదు. 'ఆర్యచారవర్జిత
నభివరించుటకు పోవుచుంటి'ని పల్కుచున్నది" అని చెప్పించెను.
వీరకు డానూటలకు సందియమొంది "తన్నిబుద్ధుడనుచుగ? ఏ?
నీ పలుకులు నేను నమ్మను. నేనుగూడ పరిశీలింప నలయును"
అని పలికి "వలద"ని చందనకుడు వాదించుచున్నను ఏక
ప్రవహణ మధిరోహింప బోయెను చందనకుడు క్రోధావేశ
మున వీరకుని జుట్టుపట్టి క్రింది కీడ్చి ఒడ్డు కములనట్లు
పాదములతో తన్నెను. వీరకు డంత దుఃఖించుచు "నిన్ను
అధికరణ మంటపమున కీడ్చుకున్న నావేరు పేరకు కాద"ని
మరలిపోయెను. చందనకుడు ఆర్యకునకు ఖడ్గ మిచ్చి "వసంత
సేనా! అభిష్టముగ ఈఖడ్గమును గ్రహింపు"మని పలికి మ-తి
యొక దెసకు నిర్గమించెను.

వసంతసేనా గమనమును ప్రతీక్షించుచున్న చాగు
దత్తుడు శకటము సమీపించినంతనే ప్రస్థులచిత్తజ్ఞుడై 'ఆర్య!
మైత్రేయ వసంతసేనను చేయూతనిచ్చి క్రిందికి దింపుమని
పల్కెను. అంత మైత్రేయుడు 'నయన్యా! అమెకాళ్ళ వేసిన
సంకెల లున్నవా? దింపుమను చుటివి' అని పరిహాసించి,

బండిలోనికి తొంగిచూచి 'వసంతసేన కాదయ్య వసంతసేనుడు' అని పక్కాను. ఆర్యకుడు చారుదత్తుని నీక్షించి 'వృత్తిమణి యుడే కాదు దృష్టిరమణీయుడు కూడను. అమ్మా ! రక్షింప బడితిని' అని మనసు కదులుబజచు కొనెను.

చారుదత్తుడు ప్రవహణాధి రోహణ మొనర్చి, చూచి 'అయ్యా! తామెవ్వరు' అని ప్రశ్నింప మహాశయా! ఆర్యకుడు. శరణాగతుడను రక్షింపుడని పలుక చారుదత్తు డభయమిచ్చి నిగళసంత్యాగ మొనర్చెను. అంత నార్యకుడు బాష్పనిర్భరము లగు చూడ్కులతో నీక్షించుచు 'ఆర్య! దృఢశరణులును, స్నేహమయములును నగు శృంఖ ముంచే బంధించితిని. 'నుజ్జయిచ్చిన పోయినచ్చెద' నని విన్నపింప 'శృంఖలము నిష్కడ విడుటచే చరణములు తొట్రుపడును. పాలుకను మీ విషయమున కట్టుదిట్ట మొనర్చినాడు. మా కిందిపై ఆశ్రమ బంధువుల గలియపొండు' అని సర్కి చారుదత్తుడు ఆర్యకుని వీడ్చొల్పెను. 'మిత్రమా! మైత్రేయ చామాక్షి స్పందించుచున్నది. హృదయము వికలమైనది. పోవునము కమ్ము' అని సర్కి మైత్రేయనితో కలిసి గృహభిముఖముగ నయన మొకరించెను.

అ త్యా చా ర డిం

శకారుడు పటునితో గలిసి ఉద్యానమున విహరించి అలసిపోయి 'స్థావరకు డింకను ప్రవహణము తోలుకొని రాడేమి' అని చింతించుచు నిరీక్షించు చుండెను. "అయ్యా ! ప్రొద్దు నెత్తిపై నున్నది. ఆలస్య మయిన దని శకారుడు కోపించును. ఏమి చేయుదును? గత్తలారా పరుగెత్తుడు" అని పల్కు స్థావరకుని పలుకులు వసంతసేనవిని 'ఇది వర్తమానముని

స్వరము కాదు. ఆర్య చారువస్తును ముఱియొక ప్రసహణము నంపియుండునా? అయ్యో! కడిక న్నదగు చున్నది. హృదయము కంపించు చున్నది.' అని తలచుచు గడగడగాను చుండ శకటము గమ్యోద్యానమును జేసెను. స్థానరకుడు బహిష్కారమున నుండియే శకాదునికి నమస్కరించి 'ఏ ద్యా'మున ప్రసహణము లోన ప్రవేశింప నలయునో యాహ్వానంకని పార్శ్వంప 'ప్రాకార ఖండముపై నుండి ప్రవేశింపుచుని శకారు డాహ్వాపించెను. 'ఆర్యా వృషభములు, నేనును జీవంపము'ని స్థానరకుడు పలుక 'ఓరి మూగుడా! వృషభములు చచ్చిన క్రొత్తవి వచ్చును. బండి పడిన బండిక గానిని కొందును. నీవు పోయిన ముఱియొక ప్రసహణ చోరకుని నచ్చును. ఏమైన కానిమ్ము. నే చెప్పినట్లు ప్రవేశింపుము'ని శకారుని హెచ్చరించెను. స్థానరకుడు స్వాయి మూర్ఖ మేరక ప్రసహణమును చెక్కు చెదరకుండ నుండించెను. అత శకారుని 'మిత్రుడా' గుగుశుల్యడనగు నిన్ను లొయనొల్ల గౌరవింప నలయును. ముందుగ శకట మధిరోహింపుముని పల్కి విటుడు శకట మధిరోహించు చుండగా క్రిందకు లాగి 'ఎది నీ యుబ్బ సొమ్మునుకొంటివా? ముగి దెక్కు-చుంటిని? శకటస్వామి నగు నేను తొల్ల నధిరోహింతును' అని నడించి శకటారోహణ మొనర్చి, వెంటనే క్రిందకు దూకి విటుని కంఠమున కొగలించుకొని యిట్లు పలికెను. 'బావా! బావా! చచ్చితిని. చచ్చితిని. ఇందున్నది రాక్షసియూ! చీరునో! రాక్షసియైన ఇవ్వరము చచ్చితిమి' అని ప్రలాపింప విటుడు 'నీ కేమి పిచ్చియా! బండ్లలో రాక్షసి యెట్లుండును? స్థానరకుని కంచుక చ్చాయును పీషించి భ్రమించి యుండును'ని

పల్కి అంత శకటమును వీక్షించి 'హరిణి వ్యాఘ్రము ననుసరించిన దేమి ? అయ్యో ? హంసి హంసను పరిత్యజించి వాయునమును చేరినది.' అని చింతించి 'వసంతసేనా ! నీ కిది తగద'ని పల్కెను. 'ఆర్య ! ప్రానహణ విషయ మిట్టి ముప్పు తెచ్చిన' దని వసంతసేన పలుకగా 'జగు మంరకము. వీనిని మోసగించెన'నని పల్కి 'శకారా! ఇందెద్దియో భూతమున్నది. బండ్రిమాట దేవుడెరుగును. చల్లని నీడ నిచ్చు నీ యుద్యానము లలో నుండి కాలినడకకు పోవుదము రమ్మ' అని విటుడు పల్కెను. అంత శకారుడు కాదు కాదు. బండ్రి యెక్కియే పోవలయును. దూరమున నుండియే నన్ను చూచి జనులు 'అడుగో ! రాష్ట్రీయ శ్యామకుడు పోవుచున్నా డను కొందురు' అని పలుకగా 'విషాపనోదనము దుష్కరమయినదే' యని విచారించి విటుడు శకారా ! నిన్నభిసరింప వచ్చిన వసంతసేన యిందున్నద'ని పలికెను. ఈ పలుకులు వసంతసేన చెవులకు ములుకులయ్యెను. శకారుని వీనులకు విందులయ్యెను. అంత శకారుడు 'ఓ విశాల నేత ! నీ చరణములపై పడుదును. ఓ శుద్ధజంతి ! నీకు చేతులు మొగుడ్తును. మగనాతురుడనై పూర్వము నీ కొనరించిన యెగులు తమింపును. నీ దాసుడను' అని పాదములపై బడెను. వసంతసేన 'మూర్ఖుడా ! తొలగి పోమ్మ'ని చరణమున దన్నెను. పదతాడిత భుజంగమువలె రోజుచు శకారుడు కేశపాశము నట్టి యీడ్వబోన విటుడు 'సుగుణవతులగు నబలలు మూర్ధజములు ముట్టరానివారు. ఉపవనోద్భవము లగు లతలు పల్లవచ్ఛేదార్హములు కావు గదా !' యని పల్కి శకారుని వారిచెను. అంత వసంతసేన శకటము దిగి ఈరము మరుగున కరిగెను. 'శకారుడు మిత్రమా!

మా సఖిండము తోడి మృష్టాన్న భోజనమున సంశృప్తి నంద
గోరితివా నా కొకమేలు చేయును'ని విటు నొడబరచి 'ఈ
భోగపు తొత్తును వధి పు' నుని పల్కెను. విటును చెవులు
మూసికొని 'ఎంతమా టంటివి? నగరాలంకరణనుగు నీ
సుగుణ పూజమును వధించి పరిలోక నది నెట్లు తరింతును?
దుష్కృత్యముచకు సాక్షి లెవ్వరిని తలపకుము. సూర్యచంద్రులు,
పదిదిశలు, ధర్మానిలులు, ఆత్మ, భూమి ఎన్ని లేవు' అని
నిరాకరించెను. 'సువరకటకములిత్తు' నని యాస పెట్టినను
సావరికు డంగీకరింపలేదు. శకారుడు అందఱపై కోపగించు
కొని సావరికుని వెడలగొట్టెను. ముసలిబాసం డేమిచేయునను
ధైర్యముతో వసంతసేనను చంపబోయినంత విటుడు మెడపట్టి
పులుగఱచునట్లు పడద్రోసెను.

శకారుడు తెప్పరిలి 'నా ఉష్పతిని బలిసి నాకే ఎదు
రైతివా' అని నిందించి, కొంత చింతించి 'వయస్యా! ఉత్తను
కులీనుడ నగు నేను వసంతసేనను చంపునునా? బెనరించిన
ప్రేమించునని తలచితిని. నీ యెదుట నాపై ప్రేమ చూపుటను
సిగ్గిలిచున్నట్లున్నది. నీవు దూరముగ పొమ్ము' అని విటుని
బ్రతిమాలెను. 'కామము వివిక్త విస్రంభరసము; కావున
ఏకాంతము కల్పించి చూతు' నని విటుడు పొడరింటి చాటున
నక్కి చూచుచుండెను. శకారుడు విటుని మోసగించుటకై
కుసుమాపచయ మొనర్చి తా నలంకరించుకొని వసంతసేన
కలంకరింప యత్నించుచుండెను. విటుడు 'నిజముగ శకారుడు
మరులుగొని యొండె' నని నమ్మి వెడలిపోయెను.

"ఓ సుపతి! సువరమిత్తును. పాదములకడ మోకరిల్లు
దును. ప్రియ మొసరింతును. అని మొత్తుకొన్నను నన్ను

ప్రేమిని పోషించు" ని శకారుడు పలికినంత వసంతసేన
 “దరిదు! నానను కలశీలనంతు డగు పుషపము సేవకుడు.
 సదృశ జన మాశ్రయ మగు కామము పణ్యశ్రీలకు శోభ
 గూర్చును. సహకారి పాదపమును నేవించి, పలాశ పాదపము
 నంగీకరించు టెట్లు” అని చివరి కొట్టెను. “గీ సిదాసీ పుత్రి! నీ
 కె తపోగతీ? చారుదత్తుడు సహకారి పాదపమును, నేను పలాశ
 పాదపమునకు కింకరము నై సకానా? దరిదు! చారుదత్త హత
 కుడు ని న్నెట్లు రక్షింపగలడు? చూతును. భారతయుగమున
 చాణక్య సేతను, జటాయువు ద్రోణుని మోదినట్లు నిన్ను
 కొట్టుదు” అని పలాశ మ శకారుడు వసంతసేనను మోద
 నాంభించెను. వసంతసేన బంధ సహింసలేక “తల్లీ! ఆర్య
 చారుదత్త! యదృశ్యాన్యని భరింతుడి రక్షింపు డని” ఉచ్చైచ
 స్పృహమున నాకోశ మెనన్చి “గర్భదాసీ! ఇంకను రాపాపిని
 లించుచుంటివా” అని కినిసి గొంచునొక్కి నంత వసంతసేన
 సిశ్చేష్టయై భూమిపై కొఱగెను. శకారుడు ఆనందమున
 చుక్కలు కొట్టుచు గతులు నైచుచుండ విటుడు తిరిగిసిచ్చి
 ఈ విషాదకాండక విగది నేరము తనపై పడునేమో యని
 యటనుండి తలదాచుచు. స్థావరము క్షీరహస్తానంతమును
 కల్లదాచుచు నని భయపడిన శకారుడు అనిని క్రోడావర్జిత
 మాటల నున్న సాధకుని శ్రమలంబు నొనర్చెను. నిశ్చేష్ట
 యగు వసంతసేనపై ఎంచుకలు కప్పి చారుదత్తునిపై
 హత్యాభీక్షయిగా ము నడుపుట నభివ్రంశముంటుండమున కిరిగెను.

పెనులపై నను కింకరమును అవ్రువయై యటునటు కదిలి
 సంత ఎంచుకలు గల గుల లాడిను. నడిచో స్నానము చేసి
 పత్రము లొంగియు కింకరము యత్ని చు చున్న శాక్య

శ్రామముకుడు 'ఈ గలగల యేమి?' అని ఇటు నటు చూడ
శుష్క పత్రముల మాటున అలంకార భూషిత మగు
స్త్రీ హస్తము కన్నడెను. అంత నాత డాసలు తొలగించి పరిశీ
లించి చూచి 'అయ్యో! నా వంటి జూదరులకు సన్మార్గము
చూపిన యీ మహనీయకా యీ యావద. ఈ కుసుమ
కోమలిపై చేయివేయ పాపాణ హృదయుడైన యత్నింనునా?
ఈ ఘోర మాచరించిన రాక్షసు డెవ్వడు' అని వగచుచు
నీరుకావిదోవతి తడిపి తెచ్చి పిడికిన నీటితో మొగము
కడుగుచు, నోట నీరు వోయుచు నేదతీర్చు సాగెను.

అ భి యో గ ము:

'భద్రశోధనక, కార్యార్థు లెవ్వరైన నిరీక్షించు చుండి
లేమో తెలిసికొమ్మ'ని అధికరణిని డాడ్డాపింప శోధనకుడు
వినముడై 'చిత్తము' అని పల్కి బయట కేగి 'కార్యార్థు
లెవ్వరైన గలరా?' అని ఎలుగెత్తి పిలిచెను. శకారుడు
సంతోషముతో పురుష శ్రేష్ఠుడను, రాష్ట్రీయ శ్వాలకుడను
నగునేను కార్యార్థిననెను. "అయ్యో! తొలుతనే శకారుడా"
అని శోధనకుడు విచారించి 'అయ్యో! ముహూర్తము తాళము.
అధికరణిని విన్నవించి వత్తును. అని పల్కి లోనికి బోయి
'అద్యులారా! శకారుడు వచ్చి యున్నాడని పల్కెను.
అధికరణికుడు 'ప్రథమముననే రాష్ట్రీయ శ్వాలుడా కార్యార్థి?
ఏదో చిస్క వ్యవహారమై యుండును. శోధనక! నీవు పోయి
నేను కాదని యాతనితో చెప్పమ'ని యాజ్ఞాపించెను.
శోధనకు డట్లు చెప్పినంతనే శకారుడు మండిపడి 'ఏమిటా!
నావ్యవహారము చూడడా? మాబావతోడను చిక్కతోడిను

చెప్పి ఈ అధికారిని తొలగింప జేసెదను. మరియొక్కని నియమింప జేసెదను. అని బెదరింప శోధనకుడు “ఆర్య! ఊణ ముండుమని యాతని నాపి అధికరణకున కీచృత్తాంతమంతయు నెఱగించెను. అంత నతడు ‘ఈ మూర్ఖు డన్నంతయు చేయింపను చేయింపగలడు. రమ్మనుచు. ఆతని వ్యవహారము చూతము” అని పలుక శోధనకుడు శకారుని సమీపించి ‘ఆర్య! ఆర్యులు రమ్మను చున్నారు. తమ వ్యవహారము చూతుంట’ అని విన్నవించెను.

అంత శకారుడు “మొదట చూడ మనిరి. ఇప్పుడు చూత ముచున్నారు. భయపడినారు. చెప్పిన దంతయు నమ్మింపగలను.” అని మంటపమున ప్రవేశింప “ఇట ఉప విష్ణులు కండ”ని అధికారి పలికెను. “ఇది గాతావు. ఇష్టము వచ్చినచోట కూర్చుందును. (అధికారి తమపై చేయివెట్టి) ఇక్కడ కూర్చుందును. కూర్చుంటిని” అనిపల్కి శకారుడు భూమిపై కూర్చుండెను.

అధికారికుడు “ఆర్యశకార! మీకార్య మేమి?” యని పృచ్ఛనేయ శకారుడు ‘నీచెవిలో చెప్పెదను. మాతండ్రి రాజుకు మామగారు. రాజు మానాయన కల్లుడు. నేను రాజ శ్యాలుడను. రాజు మా సోదరిభర్త’ అని పల్కెను. అందుపై అధికారి ‘అంతయు నెరుగుదునయ్యా. కులముతో ప్రయోజనమేమి? సుక్షేత్రమున ముండచెట్టు పుట్టుటలేదా? ఇచ్చట కావలసినది శీలమే. నీకార్య మేమో చెప్పుము’ అని పలుక ‘మాభగినీపతి సంతుష్టుడై నా కొక ఉద్యానమును క్రీడింప నొనగెను. ప్రతిదిన మచ్చటకు వెంచుటకు త్రెంచుటకు పోవు చుందును. దైవయోగమున చూచినను చూడకున్నను స్త్రీ

శరీర మచ్చట నున్నది. ఆయునిద సగరభూషణ మగు
వశంతసేన యను వారకాంత యనుకొనెదను. ఎవడో
భూషణముల కొఱకు చంపియుండును. నేనుకాదు' అని పలుక
'శ్రేష్ఠికాయస్థులారా! 'నేనుకాదు' అనునది తొలుతగా
ప్రవాచించు' అని అధికరణికు డాజ్ఞాపింప శకారుడు తెప్పరిలి
'అధికరణ భోజనలారా! ఏమి యీ గగ్గోలు. నేనుకాదు
నేనేచూచితిని' అని పల్కుచుంటివయ్యా' అని పక్షిక కాలి
ప్రేలితో లిఖితాక్షరముల తుడిచివేసెను. 'ధనాదులు చంపిరిని
యెట్లు నిరూపింతువు.' అని అధికరణికుడు ప్రశ్నింప 'భోగ
ననిత యెన్ని యాభరణములు ధరింపదు? ఆభరణసానము
లన్నియు శూన్యములుగ నున్నవి' అని శకారుడు పలికెను.
అధికరణికుడు 'శ్రేష్ఠికాయస్థులు పరస్పర సమాలోచనము
జరపి వేష్యమాత కై శోధనని సంపిరి. వేష్యమాత శోధననితో
నేతెంచి అధికరణికు డాదరిముతో కూర్చుండు మని పలుక
ఆసేనయయ్యెను.

అంత అధికరణికుడు "వశంతసేన యెచ్చట" నని
ప్రశ్నింప 'విశ్రాంతగృహమున' నని పల్కి 'మిత్రుడెవ్వ' గని
గుచ్చి యగుటచే నృధవేశ్య లజ్జతో కుంగి పోయెను.
'ఇది వ్యవహారము. లజ్జకు సహయముకాదు.' అను నాధికారిక
వచనమునకు లోగి 'వ్యవహారమైన విన్నవింతును. సుప్ర
సిద్ధ నామధేయుడు ఆర్య చారుదత్తుడు నాప్రియ పుత్రికకు
మిత్రుడు యన్వయము మనుభవింప నాతనిగృహమున కేగినది'
అని పల్కెను. అధికరణికుడు 'చారుదత్తుని గృహమున కేగినది'
అని వాక్యము డని కాయస్థుల కాజ్ఞాపించి చారుదత్తుని గొని
రమ్మని శోధనకు సంపెను.

శోధనకుని వెంట చారునత్తు జేతెంచుచు 'ఆర్యకుని వృత్తాంత మేమైన చాచచ...వగు నృపతికి తెలియ నచ్చెనా? నేను అభి యుక్తుడను గదా! ఈ విచారముతో ననియేమి? అధికరణ మంటనము చేరవచ్చితినిగదా' అని తలచుచు, దుర్ని మిత్తముల కరిగించి దేశతల మంగళ మాచరింప పార్గించి, మంటనము ప్రవేశించెను. అధికరణికుడు చారునత్తు నీక్షించి 'అకార మెంత యుదాత్తము? అకారము వృత్తమును విసు నదు' అని తలచి 'ఆర్య స్వాగతము' అని చారునత్తు నాహ్వానించి 'శోధనక పూజ్యులకు ఆసనము వేయుము.' అని శోధనకు నాజ్ఞాపించెను. శకారుడు కోరికవిచనుడై 'ఓ స్త్రీ ఘాతకా! నచ్చితివా? అ హో ఏమి ధిక్తము? స్త్రీ హత్యా పాపకనకు ఆనన మిచ్చుటా?' అని యాక్షేపించెను. 'నాప్రియ పుత్రి యవ్వనము నీ సుందరుల కర్పించి భగ్య యయ్యె.' నని వేద్యమాత సంతసించెను.

'ఆర్య చారునత్త! ఈమె పుత్రిక నీకు మిత్రమగునా?' అని అధికరణికుడు ప్రశ్నింప చారునత్తుడు లజ్జావనత వనను డయ్యెను. 'ఇది లజ్జకు సమయము గాదు. ధైర్యముతో సత్యము నచింపును' అని అధికరణికుడు పలుక 'ఎవనితో వ్యవహారముని ప్రశ్నించి శకారునితో నని చారునత్తుడు గ్రహించెను. 'ఆర్యఅధికరణిక! వసంతసేన నాన్నేహితురాలు. ఆమె యింటికి చనినది' అని అధికారులతో వచించెను. అంత శకారుడు 'ఓ అసత్యవాదీ! నా యుద్యానమున ప్రవేశించి అధికరణములకై యా వేశలగ్రాతిని మారణహోమ మొనర్చి 'గృహమున కేగినదని వల్కు చుంటివా? అని నిందించెను. "మూర్ఖ శకారా! ధన ధాన్యములను, రత్న భరణాదులను

నర్దుల కీర్చిన యీ దానవీరుడు ఆభరణములకై చంపె నని యెట్లు నమ్ముదుము” అని అధికారులు బల్కిరి. “దుర్మాన్యుడా దాచివెట్టిన సువర్ణభాండమును చోరు లహరింప చతు స్సముద్ర సారభూత మగు రత్నానళిని నా పుత్రిక కర్పించిన యీ మహనీయునిపై చలిదిముద్గభాటి చేయని నగలకై వధించె నని నేర మరోపించు చుంటివా?” అని శకారుని దూషించి వేశ్యమాత పుత్రికను దలచి వెక్కి వెక్కి యేడ్వ దొడగెను. “నడచివెళ్ళేనా? బండ్లిపై వెళ్ళేగా” యని ప్రశ్నింప ‘నేను చూడలేదు’ అని చారుదత్తుడు పల్కెను.

చందనకునిచే దెబ్బలు తిన్న వీరకుడు ప్రవేశించి “అయ్యలారా! నాయభియోగము విని తీర్పు చెప్పుకు. కారా గారమునుండి పారిపోయిన గోపాలకునికై చంపనకుదును, నేనును వెదకుచుండ ఆర్య చారుదత్తుని ప్రవహణ మెదు రయ్యెను. చందనకుడు ముందు పరిశీలించి ‘ఆర్య వసంతసేన యందున్నద’ని పల్కెను. నేనుగూడ పరిశీలించు నని పరిశీలింప భోన జుట్టుపట్టి యీడ్చి పదాఘాత మొనర్చినాడు. న్యాయము విచారింపుడు’ అని విన్నవించుకొనెను. ‘నీవిషయము తరువాత విచారించుము. గొఱ్ఱముపై పోయి పుష్ప కరండకోద్యానమున స్త్రీశన మేదైన కలదేమో చూచి రమ్మ’ని యధికరణికు డాతని పంపెను. ఆతడు తిరిగివచ్చి ‘అయ్యా! చూచినచ్చితిని. కుక్కలు సగముతిన్న స్త్రీ శనమొక్కటి యిచ్చట నున్నద’ని చెప్పెను. వసంతసేన నిజముగ చంపబడిన దని అధికరణికుడు నిశ్చయించి “ఆర్య చారుదత్త! నిజము చెప్పు”మని యొత్తి పలికెను. “అయ్యలారా! పుష్పభరిమున కలకలలాడు లత కూనను వంచి పుష్పము కొఱ్ఱకెనను కొయుట పరమ

పాపముగా తలచునేను భ్రమరసుభగ మగు కేశపాపము పట్టి
నధింతు నని మీరు నమ్ముదురా ! పరగుణ మాత్స్వర్యమునకు
రాగాంధత తోడుపడ ప త్య కై యత్నించు దుష్టాత్ముడు జాతి
దోషమున పక్కినది గాహ్యము కాదు. అది విచారణీయము
కాదు” అని అధికరణికు ఓర్పు మోస్తే పలికెను.

స్వర్ణశకటము చేయించుకొమ్మని రోహనేనున కిచ్చిన
నగలను చారుదత్తునిపనుపున వసంతసేన కిచ్చుటకై పోవుచున్న
విదూషకుడు చారుదత్తు డధికరణ మండపమునకు పోయె నని
విని తానును అచటికే పోయెను. చారుదత్తునితో కుశల
సంభాషణ మొనర్చి శకారుడు తెచ్చిన యభియోగ మెరిగి
“ఓ ఆర్జునారా ! ఏ యార్జును పుంమందిరమును, విహారా
రామములను, దేవాలయములను, కూస తపాకములను నిర్మించి
ఉజ్జయినికి నెలుగు తెచ్చెనో ఆ వితరణశాలి అర్ధకల్పన ర్తము
నకై యిట్టి యకార్య మొనర్చునా ? ఓరీ కులటాపుత్ర !
రాజశ్యాం సంస్థానక బహుసువర్ణ మండిత మర్కటక !
ఏదీ నాయెదుట చెప్పుము. లాగినపల్లనము చిరుగునని అతను
నంచి పుష్పావచయ మొనర్పని యీ దయాశాలి ఇహపర
ముల జెఱచు నీయకార్య మొనర్చెనా ? ఓరికట్టినీపుత్ర !
అగుమాగుము. నీ హృదయమునలె వంకరగ నున్న యీ
దండముతో నీతల నూరువక్క లొనర్చెనను” అని శకారుని
తో కలియబడెను. ఈ కలహమున విదూషకుని చంకనుండి
అభరణముల మూట క్రిందపడెను. శకారుడా మూటపిప్పి
ఆర్జునారా ! చూడుడు. ఈ చల్దియన్నము ముగ్ధకొఱకే
చారుదత్తుడీ యకార్య మొనర్చినది” అని యా యాభరణముల
సధికారులకు చూపెను. “అమ్మా ! ఈ నగలు నీపుత్రికవేమో

పరిశీలించుము” అనగా వృద్ధ పేశ్య పరిశీలించి “ఇది అల్పమునే
యున్నది. ఇది కాదు” అని పల్కెను. అపు డాధికరణమును
“ఇల్పివర్గము సదృశముల నెన్నింటినైన కల్పింపగలదు” అని
పలుక శ్రేష్ఠికాయస్థులు “ఇవి ఆర్య చారుదత్తుని వేమో”
అని పల్కిరి.

అంత చారుదత్తుడు ‘కాదుకాదు అవి వసంత సేనవే’
అనిపలికెను. అధికారులు ‘సత్య మాచిత దాగదు. పాపము
నాహ్వనింక సత్యము వచింపుము. సుకుమార మగు నీ శరీర
మును కళాఖాతములు కౌగలించక మొన్నె సత్యము వచింపు
మని కోరిగా, చారుదత్తుడు వసంతసేనా విరిహిత మగు జీవి
తము నొల్లని వాడగుట ‘ఆర్యులారా! ఐహికా ముష్మికముల
బాడ తెరుంగని, కృతఘ్ను డవగునేనే స్త్రీ రత్న నగు
వసంతసేనను....’ అని దోష మంగీకరించెను. అంత అధికరణము
నాజ్ఞచే రాజపురుషులు చారుదత్తుని నిర్బధించిరి. పేశ్యచూర
పెద్దపెట్టున నేడ్చుచు ‘అయ్యలారా ! ఆగుడాగుడు. నా ప్రియ
పుత్రక చెచ్చిపోయినను, ఈ దీప్తాయువు జీవించుగాక. అర్థి
ప్రత్యక్షులకు గదా న్యచహారము. నేను అర్థినిని. ఈయనను
విడువవు” అని అధికారుల బ్రతిమాలినది; కాని అధికారు
లంగీకరింపలేదు. అధికరణమును “ఆర్య చారుదత్తు నిర్ణయము
మానంతు. మిగిలిన దానికి రాజు గలడు. శోభనక! ‘విప్రుడు
పాతకి యయ్యును నచధ్యుడు. అతని విభవము అతని కిచ్చి
దేశమునుండి వెడలుగొట్ట నయ్యును.’ అని మనుచచరముగలదని
రాజుతో చెప్పు”మని యాజ్ఞాపించి శోభనమును పోయి మనవి
వచ్చి ‘ఆర్యుడా! ఏ యాధరణముల కొరకు చందెనో మన
నాహంతముని గళముగట్టి ఎన్నడైన నిట్టినినెచేసిన వాని కీగతియే

పట్టునను నినాదముగల చాటింపులతో నూరేగించి దక్షిణ శ్మశానమున శూలారోహణము చేయింపు'డని రాజుగా రాజాపించు చున్నారని వచించెను.

చారుదత్తు డీ యాజ్ఞ విని మంతుల యవివేకిము రాజులను పాపశంక మగునుల జేయునుగదా యని విచారించెను. వయస్యుని మైత్రేయుని వీక్షించి" ప్రియశఖా! గృహమునకు పోయి నా మాతృదేవతకు నాకు మారుగా సభిరందనము చేయుము. ధర్మైక జీవితము నాభార్య నూరడింపుము. ముక్కుపచ్చలారని పసిబాలుని కనిపెట్టుకొని యుండుము. మూలచ్ఛేదమున పాదపమును రక్షించుటెట్లుని తలపడుము. లోకాంతరస్థుల దేహమునకు ప్రకృతి గదా పుత్తుడు. నాపై ప్రేమను సుతునిపై జూపుము. కొఱతకు పూర్వము ముద్దులపట్టి నొకమారు చూపుము" అని వయస్యుని ప్రార్థించి ఆతని పంపి వైచెను. అధికరణకునియాజ్ఞచే చండాలు రిద్వరు చారుదత్తునిగొంపోయిరి.

స మా గ వచి

'ఆర్యులారా! తొలగుడు తొలగుడు. కరవీరదామము కల యీయన చారుదత్తుడు. అచిరకాలముననే కాల పరిశుధారల కెరగాబోవు చున్నాడు. ఏమి చూచెదరు? తొలగుడయ్యా తొలగుడు. ఓరీ చారుదత్తా! నడువుమురా' అని చారుదత్తు నడిలించి నడపించుచు చండాలురు రాజవీధిని పోవుచుండెరి. అట్టియెడ పౌరులు జ్ఞకారుని పాలక మహారాజును నిందించుచు చేయునది లేక కన్నీళ్ళు కార్చుచుచు 'ఆర్యచారుదత్తుడు స్వర్గమును నలంకరించు గాక' యని భగవంతుని ప్రార్థించు చుండెరి. ఆ సమయమున వానయు నుజుములును

లేకుండగనే పిడుగులు పడెను. చండాలురు 'తొలగరేమయ్యా? ఆవునీనుట, నక్షత్రములు రాలుట, మహాపురుషుల వధ లోకులెన్నడును చూడరాదని యెరుగరయ్యా!' యని పల్కుచు జనుల నొత్తిగించుచు కొంతమాఁచుచో 'జనులారా! వినుడు వినుడు. ఈయన నారవాహ వినుదత్తుని యల్లుడు; సాగర దత్తుని పుత్రుడును, దేవు చారుదత్తుడు. అర్ధకల్యణ రత్నమునకై వసంతసేనను చంపుటచే పాశ మహారాజుగారు కొరత వేయుడని యాజ్ఞాపించిరి.' అని ఉన్మోషించిరి.

చారుదత్తుడు 'మఖిరతవరిపుత్ర మగు గోత్రము బ్రహ్మహోషములచే నదప్పు, పూర్వము హోషించబడినది. ఆ గోత్రమే నేను నీచులచే హోషించబడు చున్నది గదా! ఔరా! కాలమహిమ. హోషమా! వసంతసేనా! భవదధ రాన్మృతిపామున నశుకకన్య నీనుల గుర్రోవిషమెట్లు త్రాగుదును? (అన్ని దిక్కులు చూచి) నన్నాచుముల మోములు గప్పకొని మిక్కిలు దూరముగ నెరుగుచుండెనే' అని విచారమున మునింగెను. మైత్రేయుని రోషసేనుని ఎంట నెడుకొని వచ్చుటచే చారుదత్తుడు చండాలునిను సంతోకము కొఱిపి పుత్రముఖము సంపర్చించిరి డని కోరినను. చండాలురైనను పాలకరాజువలె నజ్ఞానులుకాదు. టంగీ నంగీకరించిరి. చారుదత్తుడంత పొంగిపొరలు సంతోషపడుచు 'పుత్రునికొగలించుకొని ముద్దాడి "తండ్రీ! సంతోకమువదనము డప్పగొనసేయకుము. నివాపాంజలి అల్ప మైనను మాడల్ప వేర్చును. ఔబూ! నీ కేమి యిత్తును? ముత్యముగా గొచలేదు. సువర్ణము కూర్చునైతిని. కీనితో నియోచి? ప్రావృక్షము కలనూల్యభూషణ మగు యజ్ఞోత్తరము వచ్చును" అని పల్కు పుత్రునికి

యన్మోషీతధారణ మొనర్చెను. ఒక చెండాలుడు 'ఓరీ చారు దత్తా!' యని పిలువ రెండవవాడు "అరే! ఆర్య చారుదత్తుని నిరుపపక్షముగ పిలుచుచుంటివా? చంద్రుడు రాహుగ్రస్తుడై నను జనులకు వంద్యుడు గదా!" అని అదలించి 'ఆర్య చారు దత్తా! వేళ యెవడి, కదలుడ'ని పలుక రోహసేనుడు 'అయ్యా! మా తండ్రిని వదలుడు. నన్ను చంపుడ'ని చాండాలుర బ్రతి మాల 'ఇటుల పల్కుచు చిరకాలము జీవింపుము నాయనా' అని చండాలురు పల్కిరి. చారుదత్తుడు గాఢముగ పుత్రాశ్లేష మొనర్చి 'దర్శిదుశకును భాగ్యవ. తునకును స్నేహపర్వస్వమగు నీ యాశ్లేషము అనౌశీరము, అచందనము నగు హృదయాను లేపనము' అని కన్నీళ్ళు కార్చెను.

చండాలురు మూగిన జనుల నొత్తిగించుచు 'తొలగుడు బాబూ తొలగుడు. త్రాడు తెగి నూతిలో మునుగుచున్న కనక కలశమును వలెనున్న యార్యునినేమి చూచెదరు?' అని పల్కి- మరల ఘోషణ మొనర్చిరి.

శకారునిచే బంధింప బడిన స్థావరకుడు సమీప సౌధ మున నుండి ఘోషణమును వినెను. 'అయ్యా! నిగ్దోషి యగు నార్య చారుదత్తునకు మరణవండనమా? బిగ్గటగ నరతును. అర్జులారా! వినుకు వినుడు పాపినకు నేను ప్రవ హణ విషర్యయమున నసంతసేనచుపుష్పకరండకోద్యానమునకు గొంపోయితిని మా ప్రభునకు శకారుడు నన్ను ప్రేమింపవా యని బాహు పాశముచే నామెను చంపెను. ఈ యార్యు డేమియు నెఱుగడు. అయ్యా! దూరముకావున ఎన్వరునామాట వినిపించుకొన్నరైరి. సంకెలలతోనే తెఱచియున్న ఈ గవాక్షము నుండి క్రిందపడుదును. నేను మరిణించిన సేమి? కులపుత్ర

విహగములకు నివాస పాదపమగు నార్య చారుదత్తుడు జీనించిన జాలును. (గవాక్షమునుండి క్రిందపడి) అరలే! ఆశ్చర్యము. నేను చావలేదు. సంకెల లూడినవి. పరుగెత్తెదను' అని పరుగెత్తిపోయి సర్వము వినిపించెను. చారుదత్తుడు 'విడైవ్వమ? అనావృష్టి దోషమున ఎండబాటిన చేనుపై ద్రోణమేఘమువలె వచ్చినాడు. మరణమునకు నగనను. అపయశమునకు నగతును. దుర్మార్గశకారుడు నిందించెనే యని వగచెదను' అని పలికెను. చండాలురు స్థావరకుని నిగదీసి యడిగి ఆర్య చారుదత్తుడు నిర్దోషియని తేల్చిసికొనిరి. "మేడమీద నుండి చావునకు లెక్క చేయక క్రిందపడిన నేను అబద్ధ మేల యాడెదను"ని స్థావరకుడు వచించెను.

'మాంసఖండములతో సమర్థ్యక మగు సూపముతో భుజించితిని. (చెవియొగ్గి) చాండాలుర స్వరమువలె నున్నదే? అదిగో పటహధ్వని. దరిద్ర చారుదత్తుని వధ్యస్థానమనకు గొంపోవుచుండిరి. శత్రువినాశము హృదయానంద కరముగదా. శత్రువధను చూచిన వారికి యక్షిరోగము రాదందుకు. పోయి చూచెదను. కాదుకాదు. ఆర్య శకారుని దివ్యపౌరోపరిభాగ మెక్కి చూతుకు. ఎంత జరసచూహము. ఇక్కడ యీ గుంపాగిన దేని? (లోపల చూచి) అరే! స్థావరకు డేడి? వీడు రహస్యము వెల్లడి చేయలేదు కదా. పోయి చూతును' ఇట్లు తలచి పైనుండిదిగి గుంపుచుధ్య నున్న స్థావరకుని చూచి జనుల వంచింపదలచి "అయ్యా! వీడు నా సేవకడు. బంగా రపు గొలుసు దొంగిలించుటవలన కొట్టి బంధించితిని. ఆవై భావమున పలికినది సత్యమెట్లగును?" అని బిగ్గరగాపడికి ఎవరును చూడకుండ స్థావరకుని చేతిలో బంగారుగొలుసు పెట్టి "మ-శ

యొక విధముగా చెప్పి” అని. “అది పున్నకొని
 “అర్జునారా! చూడుడు. నీ నోమున నా. అంచ మిచ్చు
 చున్నాడు” అని పలుక “అదియే నా. అంగుళాయన. కీ పునా
 సువర్ణ భాండామున సువర్ణము దొంగిలించుచుండ నేక
 పర్యాయములు కొట్టితిని. చండాలులారా! వాని పీపు
 చూడుడు” అని శకారుడు పునగా చండాలుకు స్థావరకుని
 పృష్టభాగ ముపలక్షించి శకారచచనములు నమ్మిరి. స్థావరకుని
 మాటలు నమ్మిరైరి. స్థావరకుడు చారుదత్తుని పాదములపై దిడి
 నావిభవ మిట్టిదని దూఱించెను. చారుదత్తుడు “హాహులగు
 సాధుజనులపై దయ చూపుకో నీహితుకా! అమ్మ. నా
 దౌర్భాగ్యమునకు నీ వే మొనర్తువు” అని వాచ్చెను.

శకారుడు ఆలస్యము తగదని తలచి ‘ఏల ఆలస్య
 మొనర్చుచున్నారు? కట్టవాడు కూడ ఇచ్చినే యున్నాను.
 ఇర్వురకు కొఱతవేయుడు” అని చండాలుర కాజ్ఞాపింప
 “మాకు రాజుగా రట్టియాజ్ఞ గూయలేదు. కట్టవాడా!
 దూరముగ పొమ్ము” అని చండాలుకు పిల్లవాని నదలించిరి.
 చారుదత్తుడు నాయనా! మూడుడేమైన జేసింపగలడు. తల్లి
 యొద్దకు పొమ్ము. వయస్యా! సత్సను ఆశ్రమమునకు గొని
 పొమ్ము” అని దుఃఖివివశుడై పల్కెను. అది వూడన ఘోషగా
 స్థానము కావున డిండిముము మ్రోగింపబడెను.

అంత చండాలుకు చారుదత్తుని నగ్నస్థానమునకు గొని
 పోయిరి. చారుదత్తుడు తన నాలుకతో నీహత్య నంగీకరింప
 కున్న పౌరులు శ్రత్యయము చేయిని తలచిన శకారుడు
 చారుదత్తునిచే చెప్పింప యత్నించెను. అందు విఫలుడై కళా
 ఘాత మొనర్ప చండాలుర ప్రోత్సహింప వారు మోదురుచే

చారుదత్తుడు 'పోలలారా! వృక్షముడగు నీ చారుదత్తుడు ఈ యకార్య మొనర్చె'నని పోతులకు విన్నవించెను. చండాలు రిద్వరు 'చారుదత్తుని చంపు వంతు నీది నీది' నని పంతము లాడుకొని లెక్కలు వేసి చీట్లు వేసికొనిరి. అందు వంతు వీరకుని దని నిర్ధారణ కాగా 'అరే ముహూర్త మాగెదను మా తండ్రిగారు స్వర్గమన మొనర్చుచు 'నాయగా నభ్యపాలిక నీ దగుచో వెంటనే వధ్యుని వధింపఁగము. సజ్జను డెవ్వ డైన నర్థ మొంగి విడిపింప వచ్చును. రాజులు పుత్రోత్సవము కలిగిన వధ్యులు ముక్తులగుదురు. గంభగజము అలూచమూడ బెరికి స్వేచ్ఛావిహార మొనర్చుచో సంభ్రమమున వధ్యుఁడు ముక్తుడగును. రాజులు మారిసను ముక్తి లభించును' అని బోధించి యుండిరి. అని పలికెను. ముహూర్తము తాళి 'ఆర్య! చారుదత్త! ఇది రాజాజ్ఞ. మాదోష మిందేమియు లేదు. స్మర్తవ్యుల స్థరింపుము' అని చారుదత్తుని హెచ్చరించెను.

చారుదత్తుడు "మామితుడ నగు నాకు 'దృష్ట' మున ఏమాత్రము ధర్మము కల్గినను పూజ్యురాలగు వసంతసేన ఎక్కడ నున్నను గా కళంకము కడిగివేయు గాక" అని పల్కి "అయ్యా! నే నెక్కడ కూర్చుండవలయును." అని చండా లురతో పల్కెను. 'అదిగో నక్కలు సగము కళేబరమును లాగుచున్నవి మిగిలినది కొఱ్ఱున నున్నది. అచ్చట కూర్చుండ వలయును' అని వీరికును పలుక చారుదత్తుడు నిర్భీకుడై పోయి యాపవిష్టు డయ్యెను. అప్పుడా తలారులు 'ఆర్యా! ఆకసమున విహరించు సూర్యునిద్రులకే యాపదలు కలుచున్నవి. మార వులకు కష్టములు వచ్చుట గోమత యబ్బరము? కొంగలు లేచుచుందురు. మఱికొందరు పడుచుందురు. క్రింద పడుకొ

లేచుచు ఆ వస్త్రముకూడ నెగురుచున్నది. కావున నానకు కుదుట బెట్టుకొనుము.' అని బోధించి.

శాశ్వతశామణుని సేన సేవతీర్చి వసంతసేన 'నా వేశ్య భావమునకు తగినపనియే జరిగినది. కాని చావ నైతిని' అని దుఃఖించి ప్రాణదాత! తా మెవ్వరు? అని ప్రశ్నించి యతడు సంవాహకుడని తెలిసికొనెను సంవాహకుడు 'అమ్మా! ఈతీగె పట్టుకొనుము. నే నీకొన పట్టుకొని మీ యింటి యొద్ద మిమ్ము దిగబెట్టెదను' అని పల్కియు, వసంతసేన చారుదత్త గృహమునకు పోగోరుటచే నక్కడకే దారితీసెను. రాజ మార్గమున పోవుచు వధ్యస్థానము నందలి కోలాహలము విని యిది యేమి? యని తలపోయు చుండ చండాలురు డిండిమము మోగించి చారుదత్త దోష మును మరల నుద్ఘోషించిరి. వసంతసేన యాఘోషణము విని 'ఆర్య! త్వరపడము. ఆర్య చారుదత్తుని రక్షింపవలయును' అని భిక్షకుని హెచ్చరించి తడబడు చరణములతో పరుగెత్త నారంభించెను. భిక్షకుడు గుమిగూడినజనుల నొత్తగించుచు ముందు పోవుచుండెను. తలాచీ వీరకుడు ఖడ్గము లాగి సహరింప నుద్యమించినంత ఖడ్గము హస్తముచుండి జూడడెను అప్పు డతడు 'గట్టిగ పట్టికొనినను ఈఖడ్గ మేల క్రింద పడినది? ఆర్య చారుదత్తుడు వధింపబడ డని యూహింతును. ఓ భగవతి! సహ్యావాహినీ! ఆర్య చారుదత్తుడు ముక్తుడైన మా చండాలుకుల మనుగ్రహింప బడినట్లు' అని భగవతికి ప్రమొక్కెను. రాజాజ్ఞ నెరవేర్చి వలయును. గాన మిరల యత్నింతు నని వీరకుడు తలచుచుండ వసంతసేన 'అయ్యా! చరిపకుడు చరిపకుడు, దురదృష్ట వంశురాలను వచ్చితిని' అని

అటచుచు చారుదత్తుని పాదములపై బడినది. చంపాలురు
 వసంతసేనను గుర్తించి 'వసంతసేన జీవించియే యున్నది.
 అదృష్టవశమున బ్రహ్మహత్యా పాతకము తగుల లేను.
 ఈవృత్తాంతముమహారాజును విన్నవించుము.' అని స్వర్ణము
 హెచ్చరించుకొని నిష్క్రమించిరి. శకారుడు 'అయ్యో! కొంప
 మునిగినది. ఈమె వసంతసేన. పారిపోవుదును' అని భయముతో
 పరుగెత్తజొచ్చెను. చారుదత్తుడు 'కల్తీమాసి నలుక సిద్ధముగా
 నుండగా ఎండినచేచుపై దోణవృష్టి పడినట్లు వధ కంత
 రాయము కల్గించిన యీమె యెవ్వరై? (చూచి) స్వర్ణమునుండి
 నన్ను రక్షింప దిగివచ్చిన వసంతసేనా యేమి? నా మనో
 భ్రమణమా? కాక వసంతసేన యాకారము ధరించి ఏదేవత
 యైనదిగి వచ్చెనా?' అని సంశయించుచుండ వసంతసేన
 యేడ్చుచు 'ఆర్య చారుదత్త! నేను వసంతసేనను' అని గద్గద
 స్వరమున పలికెను. ఆ సమయముననే జనులందరు 'వసంతసేన
 బ్రతికియున్నద'ని కోలాహల మొనర్చిరి. చారుదత్తుడు వెంటనే
 లేచి స్వర్ణసుఖ మభినయించి నిమిలితాక్షుడై సంతోష
 వశమున మాటలు తడబడ "ప్రేయసి! వసంతసేనా! పయో
 ధరముల బాహ్నులారాశిచే తమపుచు నా మరణమును
 దప్పింప దేవతవలె నరుదెంచితివి. నీకై చంపబడుచున్న నన్ను
 నీవే రక్షించుకొంటివి. ఇప్పుటి సంగమము విలువ తెలుప
 జాలను. రక్తవస్త్ర మదియే. మాలయు నదియే, కాని ప్రియా
 సమాగమమున పెండ్లికొడుకుకళ తెచ్చినది. నధ్యపటహధ్యనులే
 మంగిళధ్యచులైనవి" అని పల్కెను. వసంతసేన తన వృత్తాంత
 మంతయు నెఱింగించి భిక్షు డెవ్వడని చారుదత్తుడు ప్రశ్నింప
 యితని వృత్తాంతము చెప్పుచుండెను.

శర్వీలకు “దుర్మార్గుడగు పాలకుని జంపి అతని రాజ్యమున నార్యుని కభిషిక్తుం జేసితిని. అతని యాజ్ఞ శిరసావహించి చారుదత్త మహాశయుని ముక్తుని జేయ బోవు చుంటిని. (ముందుకుపోయి) ఈ జన సమూహ మేమి ? ఆర్య కుని ప్రయత్నము ఫలము కాదా యేమి? (ముందుజూచి) అదృష్టవశమున వసంతసేనతో ఆర్య చారుదత్తుడు జీవించి యున్నాడు. మా మనో రథములు పూర్ణమైనవి” అని ఒదాం జలియై చారుదత్తున కభివాదన మొనర్చెను. “అయ్యా ! తా మెన్నఁ”ని చారుదత్తుడు ప్రశ్నింప ‘అర్జుణా ! నిక్షేప మగు సువర్ణ భాండమును తమ యింటనుండి దొంగిలిన శర్వీలకుడును తమ శకట వధిరోహించి, తమ్ము శరణు పొందిన యార్యకుడు యజ్ఞవాటికయం దున్న పాలకుని జంపి రాజ్య మాక్రమించెను. వెనువెంటనే వేణాతీరమున నున్న కుశావతియందు రాజ్యము తమకు ధారాదత్త మొనర్చి ఇది యంతయు యుష్మద్గుణో పార్జిత మగు రాజ్యమని చెప్పమనిరి. అని వృత్తాంతమంతయు నెఱిగించి శకారుని కట్టిలెండని చండాలుర నాజ్ఞాపించెను. వారును మాటలోన శకారుని బంధించి యెదుట నిల్పిరి. తన కేమియు దిక్కులేక పోవుటచే శకారుడు చారుదత్తుని పాదములపై బడి రక్షింప ప్రార్థించెను. శర్వీలకుడు “అర్జు చారుదత్త ! ఆజ్ఞ యిందు. వీగోసి బంధించి కుక్కులచే కరిపింపమా ? శూల మారోపింపమా ? అంపము లచే కోయింపమా ?” అని నుడువ ‘నే జెప్పినట్లు చేయుదురా’ యని చారుదత్తుడు ప్రశ్నింప శర్వీలకుడు ‘సందేహ మే’మని పల్కెను, జను లీతని వధింపుడని కోలాపంబ మొనర్పదొడగిరి. చారుదత్తుడు కోలాపంబము మాన్పి ‘శత్రు వైనను శరణమిచ్చు

భక్షింపరాదు. ఈతని వదలివేయుడ'ని యాజ్ఞాసింప శర్వీలకు డాతని విడిచి వుచ్చెను.

‘ఆర్య చారుదత్తుని వధువు పూజ్యురాలు ధూతాంబ వస్త్రాంచలముగాగు ముద్దుకొమరుని దూరిముగా త్రోయుచు పౌరులు కన్నీళ్ళు కాల్యలుగట్ట నివాదించు చున్నను వినక అగ్ని ప్రవేశ మొనర్చు చున్న దను కోలాహలము దూరమున బయల్పడలెను. చందనకుసు వేగముగ నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు పరుగెత్తి వచ్చి ‘అయ్యా ! త్వరపడుదు. ఆర్య చారుదత్తుడు జీవించె నని చెప్పిన ఎవ్వరును విశ్వసింప కుండెడి.’ అనిపల్కి ధూతాంబా వృత్తాంతమును విన్నవి చెను. కర్ణకరోర మగు నీ వార్తకు చారుదత్తుడు తాళజాలక ‘ఓ చారుచరితా ! నీ చరితములు మహితాస్థితి సహములు కావు. అయినను ఓ పత్నివతా ! భర్తను విడచివైట్టి పరలోక సుఖమున కరుగ దగునా ?’ యని వాపోవుచు మూర్ఛిలెను. శర్వీలకాదులు సేద దీర్చ చారుదత్తుడు తేస్వల్లి అందరితో గృహభిముఖముగ పరుగెత్తెను.

‘నాయనా! నన్ను చితారోహణ మొనర్చి నిమ్ము మీ నాయనగాను మృతిబొందినను ముగళి వాక్యము వినరాదు.’ అని పలుక అమ్మా! నీవు లేక నేను జీవింపజాల నని బాలు దేడ్చుచుండెను. వృద్ధవనికలు, చెలికల్లెలు, ఒంటరిగా చితిసెక్కుట పాపముని చెప్పినను వినక రదనికా మైత్రేయులను బాలుని తీసుకొండని ధూతాంబ ప్రార్థించు చుండెను. చారుదత్తుడు ముందుకు వచ్చి నేనే బాలునెత్తి కొందుననిపల్కగా ధాలింగన మొనర్చుకొనెను. ధూతాంబ సర్వమును గుర్తించి వెనుదిరిగి ప్రాణప్రియుని వీక్షించి

సంతోషపడెను. ప్రాణపియ నాశ్లేష మొనర్చెను. ప్రేయసి ప్రేయసులు ఆలింగనమున మైమఱచియుండ శర్వలకుడు పరమానంద సంభరితు డయ్యెను. మైత్రేయుడు 'ఈకన్నుల తోడనే' నా ప్రేయవయస్కుని చూచుచున్నాను. సతీ ప్రభావము ప్రేయసి బలించుకొన్నది. ప్రేయవయస్కుడా! చిరంజీవివై వలెము' అని ఆశీర్వాదించి యానందమున గంతులువైచెను. 'చేల్లీ! నాయదృష్టమున చూడగల్గితిని.' అనిపల్కి- ధూతాంబ వసంతసేనను కౌగిలించుకొనెను.

చారుడత్తుడు 'భిక్షూ! నీ కేమి ప్రేయమ'ని యడిగిన "చేల్లీ! యసిత్యత్వమును కండ్లార గాంచి ప్రవ్రజ్యమున సిరచిస్తుడ నైతిని. నాకేం కేమియు వలదని పలుకగా చారుడత్తుడు బౌద్ధవిహారముల కాలనిని కులపతి గావించెను. సావరకుని దాస్యము తొలంగించెను. చండాలుర కిర్దురకు కులార్జునత్య మొనంగి గౌరవించెను. చందనకునకు పృథివీదండ పాలకత్వ మొనంగెను. శకారుని పూర్వస్థానమున నియోగించెను. శర్వలకాదులు శకారుని చంపవలయునని పట్టుబట్టగా శర్వల పేడిన శత్రువును పరాభవింప రాదని పల్కివారిని సమాధానపఱచెను.

చారుడత్తుడు "నాకింతకంటె కావలసిన కేమి? చిత్రము పిశున మైనది. శత్రువుల సమూలముగ బరిమార్చితిని. ఈ శత్రువు పదదాసు డయ్యెను. వసంతసేనయు ధూతాంబయు కన్నుల పండువుగ గన్పడుచుండిరి. ఐశ్వర్యము ద్విగణ మయ్యెను" అని సంతసించెను. పౌరులందరు చారుడత్తుని శుభ పరిణామమునకు ఆనంద కందళిత హృదయులై తమతమ గృహముల కరిగిరి. పరిపాలనము జనానంద కరముగ

నుండెను. చాచుదత్తుని ప్రజలు వేవోళ్ళ శ్లాఘించుచు శాలుక
కాతని చరిత్రము కథలుగ జెప్పుచున్నాడు.

ప్రభావతి

ఆ వేదనము

‘త్రిలోకాధిపా ! దేవర కనుదామరలకును నింత
వెలుగుగొలిపెడి నీ ద్వారకానగర సౌందర్య మతిలోకము
గదా ! పశ్చిమమున వసధియు, కడమ దిశల వనచయమును
నగరరామణీయకమును ద్విగుణ మొనర్చుచున్నవి హర్షాల్లగ
కేతువులు అవచూడోపల దీప్తి శబలములు కెప్పుడు పేద
లెంత కనువిందుగ నున్నవి. శృంగాలోద్భావ సౌందర్యము
తిలకింపుడు. అది కలధౌత కేళినగము. దాని పొంత నున్న
కొలను పుల్లకల్వార సుందరము. హరినీల సోపాన నాణి ఎంత
వింత తళుకు కూర్చినది. అవి చాచుపేయ పుష్పములు. ఎంత
పచ్చగ నున్నవి? అవే పూదేనియ సోనకాలునలు’ అని పుర
రామణీయకమును మాతలి వర్ణింప వానప్రభు గహ్వరి
లోచనముల సౌందర్యపాన మొనర్చుచు చుచుచు కొంత
దవ్వన భూమికి దిగి సాత్యకి ప్రశ్నాత్మక మొనర్చి కన్యాంత
రంబులు గడచి వాసుదేవ మందిరము చేర నజిగెను. కృష్ణుడు
యథోచితముగ ఆదరించి కుశలప్రశ్నంబు గావించెను. అత
నిందు డిట్లు విన్నవించెను. ‘కృష్ణా! నీ వెలుగని దేవికలదు?
నాచే విన నభిమత మయ్యెను. గాన వినిపింతును. నజగ్రాహ
డను రాకుసుమ ఘోగళప మొనర్చి బ్రహ్మకు ప్రసన్ను
జేసెను. చతురాననుమ మెచ్చి మేగువ్రసా న నభిప్రాయము

నిర్మించి యిచ్చెను. వజ్రనాభుని యనుమతి లేక యు దెవ్వరును ప్రవేశింపలేరు. వర మదాంధుడగు వజ్రనాభుడు స్వర్ణముపై దాడి చేసి పాణిచందముగ మోచుచున్న నందనవనితో సేనల విడియించెను. వారిపోతర మేమి చెప్పెను ? కల్పవృక్షముల విరుగ గొట్టిరి. ఎరిగిన పాళిన మనుష్య మాంసములు సంతానకముగా వేగి గట్టిరి. హరిచందనముల గంధగజముల బంధించిరి. సందార తత్తులపై మలిన నస్త్రముల గాకనైచిరి. అప్పటి వజ్రనాభుని దౌష్ట్యము తంపరానది. దేవత దెవ్వరు నదిరించి స్వేచ్ఛాలరను నభాసను వరము వాని కింత పొగగు తెచ్చినది. నేనును బృహస్పతియు కొంత చింతించి అక్కసెలి యండ్ర సంతానమగు మచు ఇంత దుష్కర్మర మే ? గూడి పొసగి మను టొప్పనని చెప్పించితిమి. చుట్టరికము నెఱు పుచు పట్టణమునోనికి రప్పించి వారికి వాని సేనకు విడుదు లేర్పాటు గావించితిమి. అపుడు నే బడ్డ పాటులు చెప్పరము కాదు. కానుక చాలదని మిట్టిపడు వానికి, నా విడిదికి రంధ నగవైదేల నని తిట్టువానిని కేలు మొగిచితిని. నన్ను గుం దేల పూజింప లేదన్న నచ్చ లిచ్చితిని. ఆవృతము పోయు మనువాని లాలించితిని. ఇంత చేసినను కృతఘ్నుడగు నావజ్ర నాభుడు మోఱీయులవంటి రక్కసుల నెంట నిగుకొని గొలావు కూటమున కేతెచ్చెను. అతని యనుచరులు మునిమూఢ్యుల పెడతెక్కలు పట్టిలాగి యీవలన, పడవైచి ఆననముల నాసీనులయిరి. బేగానక లేకపోతిని. నన్ను చుట్టు ముట్టిన దిక్కేమి యని దిగులు పుట్టెను. కొంతవడికి చెప్పరిల్లి లేని గాంభీర్యము తెచ్చుకొని వస్త్రాభరణాదుల పీకిని గొల్చిపు డని సేవకుల కాజ్ఞ యిచ్చితిని. అంత వజ్రనాభుడు చాలు

చాలని వారిచి 'ఇంద్రా! దిన్యవస్తువు నిచ్చనచ్చినట్లను
భవించుహక్కు మాకును గలదు. నీనిచ్చునగు నెదురు
చూచు దైన్యము మాకేల ? నీ మంచితనపు నటన మోస
పోతిమి. వృధాపూధుర్యము మాని న్యాయము వినుము.
సురాసురులు కశ్యప సంతతివారు. కాన నీ వేలినంతకాలము
స్వర్గ మేలు హక్కు మాకును గలదు. రాజ్యము విడిచి
పోమ్ము పోకంటేహా వంటయింటి కుందేల వగు నిన్నిప్పుడే
బంధించెదను' అని పల్కెను. అంత నేను శప్తచు 'తమ్ముడా!
నిగ్రహముల కేమి? పెద్దలు కలరు గదా. జనకు లగు కశ్యప
మహామునీంద్రులు చెప్పినట్లు నడచు కొందుము. తొలుత
మద్వచనంబులు విని యిప్పు డిట్లు చేయుట తగదు. తియ్యని
నోరం జేదు మేయుట తగవే యని పల్కి యా దుశని
వెంట నీకొని కశ్యప మునీంద్రుని దర్శించితిని యజ్ఞదీక్ష తు
డగు నా మహాముని 'యజ్ఞనావ సానమున తగవు తీర్తును
వజ్రనాథా ! అంత దనుక నీవు వజ్రపురమునకు బొమ్మని
యజ్ఞాపించెను. నా యదృష్టమున వాడంగీక రించెను. అయిన
నేమి ? ఏమరించి ఎప్పుడు పైబడునో ఎవ్వ డెప్పుడు? నంగ
నందనా ! రాజ్యసుఖాశ ఎన్నడో పితవితంబు నీవు శునిగకుగ
నర్థము పోసినను అపు గటు పెట్టను నిను నెనించు చుండెదను.

కృష్ణ డీపల్కులు విని కర్ణంబులు మూసికొని 'దేవత
కులాధిపా! ఎంతమా టాడితిని. పాకి నన్న దగుగా ? ఓడలు
బండవచ్చును. బండోడల వచ్చును. పుష్కరము బలాధికు
లగురక్కసు లెందరు తుశ్శ పేదు? తుదకు వా శుమురి ?
నీకిది కాలము సమీపించినది నత్పురుషులచిత్తము నొచ్చిన
రిత వోవదునుమా. మా జనకులు యాగ మొక్కటి ప్రారం

భింప నుండిరి. అదియును నీకు మేలు కూర్చును. గదా !
యాగము సమాప్తమైనంతనే దుష్టరాక్షసు సాధింప యత్నిం
చెదను. నీవును ఉపాయము వెదురుమందుము. అది అల్ప
కార్యముకాదు' అని పల్కి ఇందుని వీడ్కొలిపెను.

యాగము

వసుదేవు డొనరించుయజ్ఞ మపూర్వముగ నుండెను.
నిఖిల దేశములనుండి యరుదెంచిన రాజులు భక్తియుక్తులై
కానుక లర్పించిరి. హన్స్ద్రవ్య సంభృతానములు పరిషేష
ముగ నర్చున వెలార్చినవి. సాన్నాయ్య సౌరభసంపదచే
పూతములను పరిమితములును నగు పిల్లవాయువులు జనుల
కమందానంశము కల్పించినవి. హోమధూమము ఆకాశమున
తొలికారుమాబ్బుల నేర్పరచెను. అనభస్మశ్శానమున నంద
ఱును ధన్యుల మని తలచిరి. నారాయణ నామస్మరణముననే
తపోయజ్ఞ కి యాలు అక్షయ్యఫలముల నొసంగుచుండ నాది
పూరుషుడు పాత్యక్షాకారమున నున్న యజ్ఞము ప్రాశస్త్య
మే మని పొగడవచ్చునని యందఱు వినుచిరి. ఆయజ్ఞమున
నసంతృప్తుడు మచ్చునకైనరా డయ్యెను.

అత్తటి భద్రనటు డను నటుకు సర్తన ప్రావీణ్యమున
సభాసదుల నానందాబ్ధి నోలలాడించెను. మును లానటునికి
వరములిచి, గౌరవించిరి. ఇతరు లాభరణములను నస్త్రములను
పారితోషికముగా నొసంగిరి. భద్రనటుకు వారంజను వేఱ
వేఱ పొగడ దొడగెను. కొందఱు ధూర్జనటువులు చిలిపి
నవ్వులు నవ్వుచు పండముల గట్టియున్న పచ్చని క్రాంతములు
వానిపై వెచ్చి 'ఓ భద్రనటా ! పొగనుదు గని యిట్టి తేగున

చూపితి' మని పల్కిరి. అంత నా భద్రనటుడు కౌపీనము
 లెగురవైచి పట్టుకొనుచు నోహోయని నవ్వుచు నిట్లు నుతిం
 చెను. 'మీరు వేదసారభములు వెదజల్లగల బ్రాహ్మణజాతి
 కోరకములరు. ఇంత వా రయ్యు బ్రహ్మశిఖి ముట్టుప్రోధులరు.
 దంటమాటలకు ధౌర్త్యమునకు పేరుగన్న పాజ్ఞురు.
 వెన్నుని వామనత్వ మభిసయించు నో తండ్రిలారా ! మీ
 యనుగ్రహము మాకన్ని కార్యముల జయము నొడకూర్చును.

ఈ పొగడ్తుకు వటువులు కమప్పు నవ్వుచు 'పొగడ్త
 యన్న నిట్టి యటవులుకావు. మాకు సంతోషము కలుగలేదు.
 ఇచ్చినవి మఱల పుచ్చుకొనరాదు. పుచ్చుకొనక పోవనురాదు'
 అని పలికి యాతని జాటు ముట్టిరి. అంత నటుడు నగవును
 కోపంబును మోమున గదుర మేళగాండ్రతో "ఓరీ ! ఈ
 వటువులు మనవాలకపు సొమ్ములందు నేదేని ముచ్చిలింప
 వేచియున్నట్లున్నది. ఈ ముచ్చుల గనిపెట్టి యుండు" డని
 పలికెను. వటువులు నటుని పలుకులకు కనుబొమలు ముడిపడ,
 పెనవులదర 'మేము ముచ్చులమా? మీ బోంట్ల ముచ్చు
 దనములకు పుట్టినయిండ్లు. ఆటగాండ్రని పుర ప్రవేశమున
 కనుమతింపగ పురప్రవేశ మొనర్చి, పగలు క్రీడావిశేషములతో
 జనుల భ్రమియింప జేసెదరు. సందుగొందుల రహస్యములు
 మూలమట్టముగ నెఱిగి రాత్రిలకన్నము దొంగ లగుదురు.
 ఎట్టివా రడ్డమెనను వారి నశ్రమమున నోడించి పనుగూర్చిన
 పాటిగా నిష్టార్థము లెల్లను సంగ్రహింతురు. ఇది మీ
 స్వభావము. ఇది మీమోమున బ్రహ్మ మూడు పంక్తుల
 వ్రాసిన యదార్థము' అని పల్కిరి.

ఈ సంభాషణ నడచు సమయమున నందనందనుడు వాసవకార్యము నెరివేర్చుటెట్లని యాలోచించు చుండెను. ధూర్తవటువుల పల్కలు వజ్రపుర ప్రవేశమునకు నుపాయముప దేశించినవని యాతడు సంతసించెను. వజ్రపురము ప్రవేశించి యా లోకకంటకు నున్మాలింప నర్హుడెవడని యాతడు తీవ్రముగ నాలోచింప నారంభించెను.

శు చి ద్వి బి

దేవేంద్రుడు కృష్ణుని వచనము ననుసరించి స్వర్గమున కరిగి నప్పటినుండియు దనుజా పాయమున కుపాయ మన్వేషించు చుండెను. ఒకనా డతడు దేవశైవలనీ విహారమున పెంపెనగు రాయంచల రావించి గారవంబున నిట్లు పలికెను.

“ఓ రాయంచలారా ! మాకొకపని గలిగి మిమ్ము పిలిపించితిమి. మీ చేత నగు కార్యము మీ గొనర్చుట గదా మీ ధర్మము. వజ్రనాభుడు మమ్ము బెట్టెడి కష్టములు మీకును తెలిసినవే. ఇప్పుడు వాని విరాళమునకు తీవ్ర మగు యత్న మొనర్చు చుంటిమి. ఇది కడుంగడు రహస్యము. మాకన్న ముందుగ వాడే మాచరించునో యెఱుగక తల్లడిలు చుంటిమి. మీ రాపురమునకు రాకపోక లొనర్చుచును మాకు వేగు నదుప వలయును. ఈ వేగు నదుపుట కన్యలు సమర్థులు కారు. ఏరును వాని యనుచుతి లేక పురప్రవేశ మొనర్చ జాలరు. మిమ్మాతడు నివరింప జాలడు. కేకేడి కలలో మీరు విహరింప సేత్రానందముగ నెప్పుడైన వీక్షింప గోరును. మీ విహారములు కొలంకులకు నలంకారములు కావున కాదనక మాముదల నెరివేర్చునది” అంత శుచి

ముఖవల్లభుడగు రాయంచ ఇందునెదుట నిలిచి వినయభిని
మితగాత్రమున 'ఓపులోమజావల్లభా! ఆవజ్రాభుష ప్రిభుత్వ
గర్వమున కన్నును మిన్నును గానకుండెను. వాని స్థితి పరికిం
చిన నా తామసు డెన్నటికిని నెత్తిరా డని తోచు చున్నది.
అయినను ప్రభువులు కార్యముపట్ల ఏమొకుండునది. ఇప్పుడే
మేముకొండఱి మా వజ్రపురమునుండి వచ్చితిమి. చూచినది
తలచినదియు విన్నవించితిని. నాధాన్య శుచిముఖ వానికంటె
దాదాపు తుదకు వచ్చినదని తెలియజేసినది. ఆ విశేషమం
తయు నాజాయ విన్నవించును. ప్రభువులు కోరుచో శుచి
ముఖని కాసిపింతునని పల్కి యిందుని యానతిచే తగమగు
నను పిలిపించెను. ప్రభువులకు గర్వము వినపింపు నుని మగడు
హెచ్చరింప శుచిముఖ శతముఖున కభిముఖయై యిట్లు విన్న
వించెను.

“ప్రభూ! మేము చాలాకాలమునుండి కడుపు కక్కుర్తిచే
వజ్రపురమునకు రాకపోకలు జరుపుచుంటిమి. ఇది మా యెడ
గల తప్పు. పక్షిలము. క్షమింపుము. ఏమి చేయుదుము. అచ
టికి పోక మామేత యెట్లు నడచును? గగన్వనవంతిలో సువర్ణ
బముల నాతడే హరించెను. వాని దౌర్జన్యమునకు మానస
సరోవరము గురి యయినది. బిందువరమున మచ్చునకైన
పద్మము లేకుండ జేసెను. సౌ గంధక కాసారమున నీరు
మాత్రమే మిగిలినది. కనక నలినములకు నేడు వజ్ర
పురములోనికి దీర్ఘ కలేతావులు. కాపురమేము వజ్రపురములోని
కొలంకులను, కేళాకూళును, బొడ్డన బావులను స్వేచ్ఛగ
విహరించుట కాతని యనుజ్ఞ పడసితిమి. అట్లు స్వేచ్ఛ
విహారములు సలుపుచు నెన్న నొక విశేషము గంటిని. కన్య

కాంతిఃపురిము పరివరముల దివ్యచుగు కొలను గలదు. తత్తీర
దేశమున కొత్త విరిగుత్తి మొత్తముల నలరారు పొడరింటిలో
తన చెలితో సంభాషణ మొనర్చు నొక దివ్య కన్యను గాంచ
గల్గితిని. ఆమె 'కము దళాక్షిరో! నే దొక కల గాంచితిని.
లోకమున కన్నదియు విన్నదియు గాదు. తలచిన మేను పుల
కించు చున్నది. కొంత నిజము. కొంత స్వప్నము' అని పల్కు
నప్పటికి నునుసిగు దొంతర లాకుసుమ కోమలిని పైకొనినవి.
అంత చెలికత్తె 'ఎట్టిరహస్య మైన దానని యొట్టిడు కొంటివి
గదా! మన కెన్నడైన నిట్టి యరమరలు గలవా' యని
నిర్బంధ మొనర్చ సకలంకమగు స్నేహభావమున నా ముద్దయ
యిట్లు పల్కెను. 'గిరిజ యగు పరమేశ్వరి చిరునవ్వులు
చిందులు దొక్క స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి ప్రేమతో
నన్ను చేరబిలిచినది. పిలిచి ఒక కేల నా యొడలు నిమురుచు
నీకొక్క మగనిని కూర్చితిని చూడుమని చిత్రఫలక మిచ్చి
నది. అది యామె కొనివచ్చినది కాదు. తలచినంతనే చిత్ర
ఫలక మీమె హస్తము నలంకరించెను. చూచు చుండగనే
రెండుక సుకమారుని చిత్రము గీచినది. అబ్బా! ఏమి రూపము?
అలావణ్యము పొంకము, ఆగాగభీర్యము సంగను, ఆ మూర్తి
భవించిన శౌర్యము తలచిన మేను చెమర్చును. నూనూగు
మీసముల ప్రాయపువాడే! అంత నాగిరిజ 'ఇతడు ప్రద్యుమ్ను
డను రాజపుత్రుడు. నీ విభుడు. మీ కిర్వరకు జనించు పుత్రు
దీపురము నేలును' అని పలికినది. అంత కలలో గల పెద్దలు
వివశనగు నాచే నాదేవికి నమస్కరింప జేసిరి. చెలీ ఇది యేమి
చిత్రము. చిత్రము నా చేత నున్నదే' అని. నేను నికటంబున
నుండి యీ వృత్తాంతము వింటిని. కావున వజ్రనాభుని

కాలము చేరునైనదని నిర్ణయించితిని. గౌరి పలుకులు వర్ణము కావుగదా ! ఆగర్భ నిరోధి యగు కృష్ణుని పుత్రునకు వజ్రనాభుడు కన్య నిచ్చునా ? పోరు జరుగనిది ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నులకు వివాహ మెట్లు పొసగును ? వజ్రనాభుడు విజయ మందిన ప్రద్యుమ్ను పుత్రు డాపుర మేలుట యెట్లు ? ప్రత్యక్ష మగు చిత్రము స్వప్నము విశ్వాస యోగ్య విని నీరూపించుట లేదా ? ఈకల వేకువన వచ్చినవట ! ఆ చిత్రము ననే ఫలము సిద్ధింప వలయు గదా ! ఆ కన్య వజ్రనాభుని పుత్రిక. ప్రభావతి యనునామ మామెపట్ల యశ్వర్థము. ఇంకను నొక విశేషము వారి సంభాషణ కమమున నెఱుంగ గలిగితిని. ప్రియము యొక్క తి ప్రభావతితో 'జేరీ ! నీ నెంక యదృష్టవంతురాలవు? నలినమలయానుబిజ్జ నిన్నిట్లు గౌరవించినది. పోతుటీగ కూడ ప్రవేశింప లేని యిట్టి చోట పుట్టిన యీ వింత నీకుకొ విన్న ప్రమాదము. చిచ్చు వేక చినుకు మచ్చ రీడగు నీ తండ్రి యీ స్వప్న వృత్తాంతము నమ్మడు. ఎన్నరో కల్పించినది వంశిజును. చిత్రఫల మెచ్చుట దాచి తిరో తెఱుక్కు. పరులు చూచిన ప్రమాదము! అని పట్కినది. అంత నామె చిగురుం బొడరున దాచిన చిత్రము కేచ్చి వానడ వెడలించినది. అందఱు ఆ చిత్రము చూచి చితురై లయ్యరి. ప్రభావతిమాట వేట చెప్పనేల ? అపుడు వారిలో వారు ఇట్టి మనోజ్ఞరూపము లోకమున నుండుటకల్ల యనియు అగజవాక్యము రిత్తవో దనియు పలుపోకల నుగ్గడించు కొనుచుండ ప్రభావతి 'నఖ ! ఇది వాస్తవేర్పు కాదుగదా ! నిక్కముగ నిట్టి ఘను డుండిన నా నుండఁగని పాదాంబుజము నేవింక నే నే నర్హురాలా?' యని పలికినది. పుట్టి ఈ

యనురాగంబు తీరు చూచిన ప్రేమిద్యుమ్నా నయనమునకు
అచిరముననే యత్నము జరుగు నని తోచు చున్నది.
ఆ యత్నము తమ కార్యమున కుపకారకము' గదా.

శుచిముఖ పల్కి న అమృతమధురముగు తేనెపల్కులు
తన చిత్తంబునకు క్రొత్త యింపుసొంపు సంపాదించ సహస్రా
క్షాదు 'శబ్దసంస్కార మపూర్వముగ నున్నది. శాఖాచక్ర
మరణముకాని పువరు క్తిగాని గలుగవు. భానము గంభీరము
ఎంత బాగుగ వచించితివి. ఓచరటామణీ! నీ కెవ్వరి కొలదియు
గావు. వాస్తవతన, ఆమె దిద్దిన కవిక యెయుందువు' అని
మెచ్చుకొనగా, శుచిముఖ సుశీల! తమపలుకుల కన్య
ధాత్వము లేదు? పక్కజనితేరు లాగు సారంధరుడు మాతండ్రి.
పూజ్యురాలు సరస్వతి నన్ను పెంచి ప్రవృత్తి శిక్షించినది.' అని
తన చరిత్ర మెరిగింప వాడువుడు 'కాకున్న నీ కింక సామర్థ్య
మబ్బు లెట్లు? వ్యాకులపాటున తోవ గానక యున్నమాకు
మా పాలిటి భాగ్యదేవత నిన్ను అనుగ్రహించినది. దేవ
కార్యము తుది ముట్ట దీర్చుటకు నీ కంటె నన్నులు లేరు.
నీ తోడి యంచలతో వజ్రపురమునకు బోయి ప్రభావతితో
చెలిమి సంపాదించుమా. సంపాదించి ప్రేమిద్యుమ్ను నం నను
రాగము బలియునట్లు నీ నేర్పు చూపి యత్నింపుము. తొలు
దొల్ల ద్వారక కరిగి నీ పూచిక కళా మాతనికి విన్నవించి
యాతని యాదరము బడయుపల. అలానిబుద్ధి మనకు శ్రేయో
దాయకము, ఇది శుచిముఖ! యాజ్ఞ కాదు పార్థన,
ఓతక్కుంగల హంసలారా! ఈమె యాజ్ఞ మీ రందరు
శిరసావహించి మొంగుడు' అని పల్కి మరొక చక్రమును
వీక్షింపిరి.

శుచిముఖి చక్కాంగ చక్రమును వెంట నికొడుని
 ఇందుని పనువున ద్వారకా నగరమునకు పయన మయ్యెను.
 “పక్షికులము ద్వారక చేరునప్పటికి వసుదేవనందనుడు ఆలయ
 మున నున్న ఉపనసమునందలి సరస్థిర మంటపమును అష్ట
 మహిషీ సమేతుడై యలంకరించి యుండెను. శుచిముఖి యా
 యనఘుని దవ్వలనె చూచినది ఖగకులముతో నూత్నవిలాస
 ములు తగుకులు జిన్ము సరోవరములో దిగినది. అంతరము
 తానొక్కతయ కడలి భార్య లండలు సేవింప మెలుగుల
 తోడి కార్మాగులువలె నున్న కృష్ణుని చెంతకు బెదురుక
 యరిగినది. ఇంద్రుడు తమకొక్కమాట విన్నవింపుమని నన్ను
 బనిచె నని పల్కినది. ఈ దిట్టతనమునకు ఉవిన లండలు
 అచ్చెరువు బొందిరి. కృష్ణుడు హంసాంగన మాట నేర్పునకు
 బుద్ధి కళాకౌశలమునకు నాత్మ మెచ్చుకొనుచు లేచి నిల్చి
 జాంబవతీకరమున నున్న నాగవల్లికాదళములు పుచ్చుకొన్నంత
 ఉవిద లెల్లరు దూరముగా నరిగిరి. గోవిందు డిచ్చిన చనువునకు
 శుచిముఖి కేలుదోయి మోక్షి తనను ఇంద్రునకును జరిగిన
 సంభాషణ మంతయు పూస గుచ్చి నట్లు వినిపించెను. వటువుల
 పల్కుల నుపశ్రుతిగ గైకొని తాను నిశ్చయము చేసుకొన్న
 దానికి ఇది సరిదాకుటచే కృష్ణుడు సంతసితెను. కొంతవడికి
 శుచిముఖితో ప్రద్యుమ్నుడు బలవిభవమున మిన్న. శౌర్యమున
 దిట్ట రాక్షసులకన్న మిన్నగ మాయలు నేర్చిన వాడు.
 నీపలుకల చందము పరిశీలించిన నవశ్యము కార్యసిద్ధి కా
 గలదని తోచుచున్నది. ఆ రాక్షసుని పట్టణము వజ్రనాభుని
 యనుజ్ఞలేక ఎవ్వరును చొరరాదట. మాజనకుల యజ్ఞమునకు
 భద్రుల డను వా డొకఁడనచ్చి నాట్యచాతుర్యమున ముని

సభను ముగ్ధ మొనర్చి అవధ్యత్వము, సత్తద్వీప గమనము, ఆకాశగతి నాట్యసమయముల కామరూప ధారణము వరములుగ గైకొనెను. వాడిస్సాడు ఏక వీపులను ఆటపసనెఱపుచు తిరుగుచున్నాడు. నీవు భగినటును పురస్కారవేళ మొనర్చి ఆజ్ఞ గైకొనుము. ఆ రూపుతాల్చి ప్రద్యుమ్నుడు వజ్రపురము ప్రవేశించి కార్యసిద్ధి జేయును. అంతర కృత్యంబులు నీవయెఱుంగుదువు. పొమ్ము' అని వీడ్కొలిపెను. అంత శుచిముఖ తోడిసఖులతో వజ్రపురాభిముఖముగ పయన మయ్యెను.

ప్రద్యుమ్నుడు

రుక్మిణి యనుంగు బుత్తుడు ప్రద్యుమ్నుడు అశ్వా రూఢుడై ద్వారాకానగర బాహ్యప్రదేశమునకు వాహ్యళి కేగెను.

ఆతడు తురగమును మందును, నెనకకు, పార్శ్వభాగములకు పరుగెత్తించుచు కనక దండమున కందుకమును గొట్టి ఆకాశముననె త్రిప్పుచు కొంతతడవు క్రీడించెను. కందుకమును ముందుకు వేగముగ పారపైచి, అది క్రిందపడక పూర్వమే కనక దండమున పైకిగొట్టుచు హయగతి చిత్రముగ గొంతతడవు క్రీడించెను. ఇట్లు కందుకక్రీడ సల్పి హయమును చక్రగతికి ద్రిప్పెను. గతివేగము నధిగమించిన కొలదియు అశ్వము చిత్రముగ గన్పట్టెను. తొలుదొల్ల స్పష్టముగ గోచరించిన తురగము సరూపా శ్వాలివలె గన్పట్టెను. కొంత వడికి అనతి స్ఫుటావయవ మయ్యెను. మఱికొంత వడికి అశ్వము కన్నడలేదు. తద్విభూషణరాజ మాత్రము కొఱవి

తిప్పినట్లు తోచెను. కొంత తడవిట్లు కీడించి నానాగతి భేదములచే అశ్వము నలయించెను.

ఇట్లు క్రీడా కలాపమున ప్రద్యుమ్నుడు సంతృప్తుడై అంకవన్నెను సాహిణి యవ్వన నూదిపట్టగా, చెలికాడు కేదండ యొసగుచుండ హయముడిగైను. ప్రజలు వస్త్రములను, నులులను దిగదుడిచిరి.

ఆ సమయమున ఆకాశవీధి జనుచుండిన శుచిముఖ 'అత డితండ కావలయు. అవశ్యమీ వర పురుషునితో మాట్లాడి చూడవలయు' నని తోడిభిగములతో పలికెను. ప్రద్యుమ్ను డాపల్కులువిని వెఱగందెను. అంత నా పక్షి గణము కనక రేఖతోడి తెక్కల నుచుగాంతి సొంపులు గులుకరింప, చూడుకలసి నింపు నింపుచు భూమికి డిగైను. ప్రద్యుమ్నుడు కౌతుకముతో పక్షుల జేర నరిగి "తొలుత నితనితో మాట్లాడవలయు" నను కొంటి. ఎవనితో పల్కవలయునో వానిం బిలిచి సంభాషింపుడు. కార్యగౌరవమున మీరు నిలువజాల రని యిట్లు పలికితిని; గాని మీ దర్శమున తనిసి గాదు. రూపచేష్టాపచో విశేషముల బరికించిన మీరు ప్రకృతి హంసలు కారు' అని పలుకరించెను. అంత శుచిముఖ మనోహర మగు మృదు మధుర స్వరంబున ఇట్లనియెను.

అచ్యుతాత్మజా! ఇచ్చట మఱియెవ్వరితో మాట్లాడ వచ్చెదము? ఇంద్రునాజ్ఞచే శ్రీకృష్ణునితో పలుకవచ్చితిమి. పల్కులయినవి. వారి యాజ్ఞల నెరవేర్చ నిప్పుడొక వంకకు బోవుచుంటిమి. ఇపుడే నిన్ను జూచితిమి. నీకొలుపు చేయక పోరాడని నిన్ను దర్శించితిమి. యోగ్యసమర్థుణ మానుట తప్పగదా! నీయనుగ్రహమే మా కార్యముల నెరవేర్చగలదు.

నీవు పల్కినట్లు మేము దివ్యహంసలము. కాశ్యపులము గాన
మీతండ్రియు నిందుడును తమపరివారముగా జూతురు. అన్ని
కార్యముల శ్రీకృష్ణునకు మీరు దక్షిణ భుజము కాన
మాధిధంబు మీకు విన్నవించుకొంటిమి. మేము పోయివచ్చె
దము.' ప్రద్యుమ్నుడి పల్కులువిని 'మీరు పోయెడికార్యము
ఎవ్వరికిని చెప్పరాదు గావలయును, పోనిండు. 'అత డితడ'ను
కొంటిని నా ప్రసంగము తొలుత నెట వచ్చినది ? కొలది
కాలము ప్రయాణ మాపవచ్చిన మహూర్తమాత్రము నిలిచి
భాషింపుడు' అని కోరెను. 'అవును. అది రహస్యమే. నిమేష
మాత్రమును నాగరాదు. అయినను నీకును జగన్మోక్షమును
భద్రమేమి ? నీప్రసంగ మెచ్చట కలిగెనో వినిపింతును' అని
పల్కి- శుచిముఖ నలువైపులు వీక్షించినది. ఇంగితజ్ఞుడగు
ప్రద్యుమ్నుని వీక్షణము గుర్తించి పరిజనులు దురముగా
తొలగిపోయిరి. అంత సంచలనము కలిగి పల్కుల 'వజ్రనాభు
డను రాక్షసు జంతులకు మనవారు యత్న మొనర్చుచున్నారు.
తమకంటె ముందే వాడు తమపై బడునేమో అని నన్ను
వేగు సంపుచున్నారు' అని విన్నవించెను. ప్రద్యుమ్ను డా
పల్కులు విని 'అయ్యయ్యో ! మన వారిది దుర్ఘటమని
యెంత చింత కావించుచున్నారు. తమ రాజ్యవిడినంత నెంత
పన్నెనను మేము తీర్పలేమా ? నన్నొక్కని పంపిన ఆజ్ఞాబల
మూలక నాతనిపీచ మడంపనా ?' అని పలుక శుచిముఖ
యచ్చెరువున నతని వీక్షించి యిట్లనెను.

'భిదురధరుడు, చక్రియును ఇంతవిచార మొనర్చు
చుండలే ? శత్రువెంత బలియుడో ? అను విచారము లేక
'నన్ను నొక్కని బంపిన త్రుంతునం'టివి. ఈవీరత్వము నీతే

తగును. పిరికికండలేనివారు తమకుతామై యుద్ధముల రగు
 లొక్కల్పరు; గాని యుద్ధములు తధ్యమైన ఎట్టివారినిన నెది
 రింతురుగదా ! మీ ప్రసంగము వచ్చినవిధము వినుడు.
 పూర్వమునుండి మేమునృజపురికి రాకపోకలు సలుపుచుంటిమి.
 ఒకనాడు శుద్ధాంత ప్రాంతముల లతాగృహమున నొకసుందరి
 వయస్యతో ముచ్చటలాడుచుండ జూచితిని. ఆ సుందరి తిర్య
 గ్గనిత నగు నాకే అమర్యాదా సగవము నొనరించెను.
 ఆ సౌందర్యము వర్ణన కలవి కాదు. కవు లేమోమో వర్ణన
 లొనర్తురు. నెత్తిమ్ములు, క్రొన్నెలలు, శ్రీకారములు అట్లులు
 అని వర్ణింపబోయిన సిగ్గు వచ్చును. ఆమెకు కురులు నీలిమలో
 తేటుల నావలకు నెట్టినవి. కావుననే యవి ఏకచము లగు
 పుష్పములకు వెదకు చుండుచు చెవులు మదనుని విజయభేఖ
 కీవల నావల నున్న శ్రీకారములు. కనుబొమ్మలు శార్దూలతలు.
 చంపక నామె నాసికకు తీసి కట్టు. నేత్రములు బేడిసమాలను
 చీకొట్టుచున్నవి. స్వర మాధుర్యము శుకపికముల నడవుల
 పాలొనర్చినది అధరము బింబఫలము. అధరము చాటున నున్న
 పలువరుస చిరుగాలికి గదలియాడు పల్లవము. మాటున నున్న
 కుండకుసుమల చాలును గుర్తుకు తెచ్చును. కరములు
 గొజ్జగివిరిరేకుల బంతులు. పాదములు కెందామరలు. కుమారా!
 ఇదిగో ఇది యిట్టి దని అవయవ సౌందర్యము నిరూపింప
 మార్గాంతరముదొరకమీచే నిట్టియుపమలు వచ్చించితిని. స్థూల
 గుంధతీ న్యాయమున నా సుందరి సౌందర్యము భావింపుము.
 ఆయంగములు ఈ యుపమలకన్న వేము మడుంగులు మిన్నగ
 నుండును. అ కులు 'వెన్నెల తేటనిగ్గు, పద్మకళ మృదుత్వము
 మేలిమి బంగారు ధాళధళ్యము కరిగి మన్మథుడు కరువుగట్టి

పోతబోసి యందు'నని పల్కుచుదురు. ఈ వర్ణనము గూడ చాలదు. ఎట్లు వర్ణిత మని యత్నించినను సౌందర్యములోని కోటితమాంశము కూడ వర్ణింపలేకపోతిని. నేను అతివాఙ్మహి మాధ్యనుజమా ! మా యమ్మ సరస్వతి తనంతగ నన్ను దిద్దినది. నా మోము శబ్ద సంస్కార పూత మగుటచే మా యమ్మయే శుచిముఖి యని పేరు పెట్టినది. విద్యలన్నియును నాకు కరతలామలకములు. ఒక నాడు తన పెంపుడు చిలుకను, నన్నును వాడుకు గణిత చెప్పుడని సరస్వతి నియమించినది. అందు నా పలుకులవాసి యామెకు మెచ్చు గొల్పినది. అంత నాటెక్కల నులి నఖాగ్రముల దీర్చుచు వత్సలతయు, ఆదరమును పెనగొన నాకు “ ఉపమాతిశయోక్తి కామధేను ” బిరుద మిచ్చినది. ఆ బిరుదు చెక్కిన నూపుర మామెయే నా చరణమునకు దొడిగినది. ఇదియే యనూపురము. నారాయణ సందనా ! ఇట్టి నా పలుకులకు గూడ దనుజకన్యారూప సౌందర్య మగమ్యముగ నున్నది. చిత్రఫలకమున వ్రాసి చూపుద మన్నను వ్రాయ నలవి కాదు. ఏయవయవమును భావింపక వ్రాయలేము. భావించిన ఆనంద పారవశ్యము జనించును. ఇంక వ్రాయు టెట్లు ?

ఆ రూపమును చిత్రమున వ్రాయు నేర్పు ఎవ్వనికైన నున్నచో అట్టిననిత నింకొకదానిని బ్రహ్మసృష్టించి యుండును గదా! నే నొక పరి 'ప్రభావతి యాదిశక్తి సృష్టి'యని బ్రహ్మ వచింపగా వింటిని. ఇప్పుడది తలపున బారినది. ఆ ప్రభావతికి స్వప్నమున పార్వతి సాక్షాత్కరించి యొక్క చిత్రమిచ్చెనట. చెలియు ప్రభావతియు ఒక్కచో నా చిత్రము వీక్షించుచుండ నే జూచితిని. అందలి సుందరాకారుని మహానీయాకృతి

నీ యాకృతిని సరిదాకినది. కావున “అతః క్షిత” పను కొంటిమి.
“వీరవరా! కాలాతీతమైనది. కార్మభరము నిలువనీయకన్నది.
పోయినచ్చెదము సెలవిమ్ము” ఇట్లనుజ్జ గైకొని శుచిముఖ
అంచలపిండు తన్ను వెంబడింప వజ్రపురమార్గము పట్టెను.

ప్రద్యమ్ముడు రాయంచచ్చెలువ చెప్పిన విధమున
ప్రభావతీ రూపమును మనన మొనర్చుచు చిత్తమున నేర్పడిన
భావచిత్రమున భావమును లగ్న మొనర్చెను. కడనున్న
వారిని కనకుండెను. కనినచో అర్హతస్థలు మఱియును.
చెప్పినపల్కు చెప్పినగాని వినడు ఎంతయో పోరిన గాని మజ్జ
నాదుల నొసర్చు. చేసినపనులైనను తబ్బిబ్బుగా జేయును.
సేవకుల సేవల గైకొనడు. ఇట్లు సర్వోందియముల సంతర్కుఖ
మొనర్చి చంద్రాద్యుపమాన శోభకు సహస్ర గుణంబులు
హెచ్చునట్లు ప్రభావతీ సౌందర్యమును భావించెను. భావగా
బలమున ప్రభావతీరూపమే యాతనికి గన్పడియెను. అచ్చపు
బుద్ధి కగవ్యములు లేవుగదా!

ఒక్కనాడు ప్రద్యమ్ముడు ఏకాంతవర్తి యయి
యిట్లు చింతించెను. ‘నా కనుంగవ యట్టి కాంతను గాంచగల
భాగ్యము నో మకొనలేదు. అప్పరి యేదికిని జొరరాని దట !
శుచిముఖ పూట యొక్కటి యాశక్తి ముచున్నది. చూడ్కికి
నన్ను నె పోలువాని చిత్రమున జూచితి’ నని కదా శుచిముఖ
చెప్పినది. అయ్యో! ఇంత వెట్టి యేమి ? సమాకృతు లెన్ని
గలుగవు? ఆనాడు నన్ను పాపపుంజు నోడిదిమెను. నట్టి దొరత
నంపు నీటుకగదు గదా! హంసి అనాదరము చూపితి నని నా
చునేమో ! నిలువకయే పయన మయ్యెను. నేను మాన సిచ్చి
మాటలాడకున్నను ప్రభావతితో నొత్తి పలుకు నని కోరు

చున్నది. కాకున్న ప్రసంగ మేమి తెచ్చును? వీమో! అద్భుత
 రమణీయమైన వస్తువును ప్రసంగము కలిగెనేని వాచాగమిలు
 తుదియుట్ట వర్ణింపరా? మాతండ్రియూ, ఇంద్రులను తమ్ము
 పంపినవని పనిపెట్టుకొని నాకు చెప్పుట చూడగా నచ్చట
 సురేశత్రువును జగపుటనునన్ను బంపుసుద్దులు బుట్టియుండవచ్చు
 నని తోచుచున్నది. అన్నియు నాలోచించిన నాసలే వెరుగు
 చున్నవి. ఆదిశక్తి షడ్రూపము చూపుటకే నన్ను వ్రాసె నని
 తోచెను. అంతఃపురకన్యల కన్యపురుష చిత్రములిస్తురా? నునఁ
 పరీక్షణమునకు కారాదా? కాదు కాదు ఈశ్వరి కృతతో
 నిచ్చినది. బాల వేడ కతో జూచినది.' అని గదా వింటిని.
 'తనస్పృష్టి కానటుల నలువ చెప్పెనని రానుంచ పనికి నపుడు
 నా తెలివి యెచ్చట తెల్లవారెనో. విభు దెవ్వడని యానతిచ్చె
 నని యడుగ లేక పోతిని. చక్కాంగభామిని ఎన్నియో ప్రశ్నలు
 వేయటకు వీలుగా ప్రసంగము నడపినది. మూగ నోము
 పట్టినను జూచి యత డిచ్చానియులు డని తలచి యుండు
 నేమో! అట్లయిన నింకెన్న డను దగ్గన మీయదు. ఆనరోజు
 ముఖ పొంతకైన మఱి యొక పరి హంసాంగన యేగునో
 యేగదో. దైవతకార్యము కలదు గాన తప్పకపోవును. అయిన
 నీ విచార మేల? సరిస్వతి చేతిమీదుగా దిద్దిన మరాశవనిత
 నాయులము కనకపోవునే? అప్రతిష్ఠిత మనుమత మని తలచగ
 పోవునే? నని లేకన్నను నా సౌందర్య నిధిని చూడ హంస
 తప్పకపోవును. ఒక్కపరి యా సుందరిని చూచినవా రెవ్వరును
 తిరుగజూడ కుండదు.'

ఇట్లు చింతించి మనఃప్రవృత్తి మధురాకృతిపై కేంద్రీక
 రించెను. అంతట ముమ్మర మగు విరాళి పైకొన పొద్దు

గడపుట కుద్యానమున కేగెను. అతని కచ్చట గాంచినను
 ప్రభావతియే కాన్నింప జొచ్చెను. ప్రభావతి భ్రమవశమున
 లతలత దప్పుకుండ దిరిగెను. పరీక్షించి చూచిన నవి యవ
 యవములుగాక చిగురాకులు, పూగుత్తులు, తేటిమొత్తములు
 నయినవి. ప్రదుమ్ము డంత 'అయ్యో! నిర్వాజ స్నేహము
 చూపిన హంసాంగనతో మన సిచ్చి మాటాడని యీ కృత
 ఘ్నునకు వనితపాండు లభ్యమగు తెల్లు?' అని వాపోయెను.
 మఱి నింకొక్కసారి రాయంచమగువ నా కన్నుల కరుపు
 దీర్చిన ధన్యడ నయ్యెద నని తలపోసెను. విరుకలిచేత నేనే
 యిట్లుంటిని. చిస్కాక సంవత్సరమున నా పల్లనాథక యెట్లు
 య్యెనో? హంసి నా తీరు తెలిపిన నిరాశాతపయై యేను
 య్యెనో? ఏమి సేయను? సురకార్యముపె హంసి యచ్చటను
 వచ్చు తెన్నుడో కదా! కావున ముందుగ ప్రతి కంపెదను.
 ఇట్లు తలచి తన గుఱు లేఖ వ్రాసెను. వ్రాసి దీనిని గొంఢపో
 వా రెన్వగు? ఉత్తరము చనువారి నెల్ల ప్రార్థించెను. 'కీకో
 తములార! మీరు వజ్రపురికి పోదురా? భ మములారా!
 మీరు పోదురా? చలున లొసగెను మేఘరాజములారా! మీ
 రా పురినైపు పయనింపరా? యని కనకడివ వాని నన్నింటి
 నడిగెను. అట్టియెడ నొక శుకము అభిమార్గమున జరుచు
 నీతని దీరాలాపములు విని కిరూణో 'నేను వజ్రపురికి పోవు
 చుంటిని. నీ కేమి కావ యుపో ఒండు రెండు నల్కులతో
 వచింపు'నుని నలికెను. అంత ప్రద్యుమ్మును 'ఓకీరాజమా!
 ఆ నగరమున శుచిముఖ యను హంసి యుండును. ఆ మగవ
 కీ నల్కిన నీయవలయును. ఇది నాప్రార్థన' యని నలుక కీరము
 అట్లు చేసెదను. 'నిలువ వీలులేదు. నా జెక్కల నడుమ ఎవ్వ

రికి గనబడకుండునట్లు పత్రిక కట్టుము' అని వచించ వేగము
యాత డట్లు చేసినంత కీరము విను వీధిని వజ్రపురము చేర
బోయెను.

ప్రభావతి

ప్రభావతి యొక్క నాడు పాణిసఖ రాగ వల్లరితో
గలిసి ఉద్వానవన విహారమున కేతెంచెను. ఆమె యన యన
సౌందర్యము కాంతి విశేషము నవతరు వీధికి వింత చెలువు
గూర్చెను. పాణిసఖలిన్యము కుప్ప తిప్పలుగ నున్న వృక్ష
జాలము కృతఘ్నతతో నామె యూర్తిని బెంచినవి. ఉద్వాన
వనము చేసిన దాడికి నా కుసుమ కోమలికి గుండె దిగులు
పుట్టెను అపుడామె పాణిసఖతో 'రాగవల్లరీ! ఇంక పొద్దు
పుచ్చు పెట్టు? ననాంత కేలనము చాలు నీ పాటికి.
పాణిసఖియు చిత్ర వీక్షణమున నైన కొంతకాలము గడచు
నేమా! తెవే యాచిత్రమని పలుకుటయె తడవుగ రాగవల్లరి
బిరాన పోయి యెవ్వరు నెఱుంగకుండ నా చిత్ర ఫలకము
గొని తెచ్చెను. చిత్ర ఫలక వీక్షణమున ననేక భానము
లుష్పతిల్ల నా వరస హృదయ ప్రభావతి 'చెనీ! ఎంతను
నీ చిత్రము తృప్తిగొలుపదేమే? చూచిన కొలదియు నొకవింత
యింపు గాటముగ నెరపు చున్నది.' లోకమున నిట్టి చెలువు
డెచ్చట నుండును? ఉన్న నుబ్బకుండురా? కలడని నన్నిట్లు
బాధించుట భవానికి తగునటే' యని నిర్నిమేషయై పలుకు
చుండెను.

కన్యకా శుద్ధాంత బరిసరముల కేళకూచుల బొడన
బావుల విహరించుచు, ప్రభావతితో చెలిమి కై నిగ్గీషించు

చున్న మరాళాంగన యా పల్కులు విని విని యెదియ తగిన
యదనని తలచెను. తలచి యా మగువ యెమట నడ్డముగా
నల్ల నల్లన యరుగుచు మరలి మరలి చిత్రఫలకమును వీక్షిం
చుచు నడయాడ జొచ్చెను. అపుడు ప్రభావతి 'రాగవల్లరీ !
ఈ కలుదులు పులుగు తా నే మెరుగునో? ఈ చిత్రఫలకమున
జూపులు పజపు చున్నది' యని పల్కు నంత మరాళి
'ఓ కోమలీ ! మా యట్టి తీర్థగృతువు లేమియు నెఱుగ
కుండుట యదార్థము. ఐనను ఈ చిత్రము మరలి మరలి
చూచుట కొక్క కారణము గలదు నే నొక దివ్యమయ
మున నొక సుందరాకారు భాగ్యవశమున జూడగంటిని. ఎంత
యత్నించియు నట్టివాని నింకొక్కని లోకత్రయమున గాంచ
కుంటిని. ఇప్పుడీ చిత్రము నాకు వేడుక గూర్చినది. ఇందలి
వాడు వేటొక్కడా ? యతని రూప యెఱిగి వాసిరా ?
యచు సందియమున నిట్లు వీక్షించితిని' యని మృదువధుర
స్వరంబున మనోజ్ఞముగ బలికెను. శ్రోత్రపేయ మగు నాపలు
కలు విని ప్రభావతీ రాగవల్లరులు 'ఏమేమీ ? మఱియొక
మాటు పల్కుము. నీవు గన్న సుందరునికి 'నీ చిత్రమున
నున్న వానికిని భేదమేమైన గలదేమో పచ్చివీక్షింపుము. భయ
పడకుము. నీ వచస్సావర్థ్య మెంత ని కొనియాడుదుమ' ని
యాత్మక్య ముట్టిపడ బల్కిరి. అంత నా పులుగు మగువ
'భయావహుల గుర్తింపగలను. ఇర్వు రేకతమున నుండ పిలు
వక పోరాదు గదా యని యుంటి న'ని పల్కు నా చేలు
లిర్వురు వెఱగంది, యా పులుగు కలికి పలుకులకు తమ
హృదయ మర్పించి' ఓ పక్షికుల భూషణమా ! మా సంది
యము తీర్చి పార్థించు చున్నాము. పార్థన త్రోసి వచ్చుక

వచ్చి వీక్షించి నీవు కనిననుందరు డిలడవునో కాదో వేగి
 రంబ చెప్పుము. మే మిర్వురము కలడు లేడని పందెములు
 వేసికొంటి' మని పల్కిరి. 'పందెము లయిన నేమి? మఱి
 యింకొక్క టయిన నేమి? మాకు తెలియబనిలేదు. చూచి
 చెప్పదగినది వినిపింతును' అని యా మరళాంగన ప్రభావతీ
 రాగవల్లరులు దీని వాక్య మెంతదూరము పోవుచున్న దని
 యొడ్డొరులు నీక్షించుచుండ కొంత చేరువును కరిగెను. అరిగి
 సవిమర్శనముగ పలుమరు వీక్షించి తల యోర చేసి కొంత
 చింతించి ఔనాను. ఇది యీతని రూపము. సుదియములేదు'
 అనిపల్కి వారిహృదయమును నానందమున నోలలాడించెను.
 రాగవల్లరి ప్రమోదభరము పుక్కిలింతలై ముద్దు, గారవము
 చిగురొత్త సఖాగ్రముల తెక్కలు దువ్వుచు నప్పులుగు
 నెత్తుకొనిపోయి ప్రభావతీ దండ నునిచెను. ఉనిచి 'ఓ హంస
 రాజమా! నన్ను రక్షింప వచ్చిన భాగ్యదేవతవు. ఇట్టి మనో ?
 హరాంగు డెందును లే డని యీబేల మాటిమాటికి పలుము
 పెట్టును. నన్ను గెల్పించితివి. నీకు జోహారులు' అని పలికినది.
 అప్పుడు ప్రభావతీ 'ఇంత మాత్రముననే వేగిరింత యేలనే ?
 అతని లక్షణము లితని యందు నే మైన గల వేమొ తలప
 వలదా' యని పల్కిన నా హంసి చిత్తము నీక్షించి 'అట్లాడి
 గెద రేల ? అవిగో శంబరుని పరిమార్చు నాటి ప్రహరకీరణ
 ములు. అవిగో రతీకంకణాలకములు గళమున నచ్చు గుద్దిన
 ట్లన్నవి. అహా ! రూపము వీర శృంగారకళాధ్యమై యెట్లా
 ప్పూచున్నది. ఎవరో యెఱిగియె వ్రాసి యుండిరి. ఈతని
 నామజాత్యాదాలు నెఱుంగుదును. ఎవ్వ రెంత మన సిచ్చి
 వచింతురో అంత మాత్రమే ప్రతిభాషణ మీయ దగును.

గాన వచించను. మీ పండ్లము తేలుటకదా మీకు గావల
సినది. నే జెప్పినది దానికి జాలును. మీ కిద్వరు రాగవల్లరి
ప్రభావతులని మీ సంభాషణమున తెలియనచ్చినది. నన్ను
మఱచెదరు నడీ' యని పల్కి గగనభాగమున కెగురిబోయి
నది. ప్రభావతి యప్పుడు విషయము గదుర తన రెండుచేతుల
గట్టిగ పట్టుకొని 'శీమరా! తిక్కమా! నీ టెక్కలు పున్నను
నాటి వెన్నెలులు కాచియున్నవి. టెక్కలలోని గంగరు రేఖలు
క్రొక్కారు మెఱుగుల మరపించుచున్నవి. స్వరమాధుర్యము
నిరుపమానము. ఇట్టి తీరులు గల నీ సాంగత్యము నెట్లు
జాలవిడుతుమా? నా ప్రార్థన గావరించి నన్ననుగ్రహింపుచు.
నాదు చెలిమి మన్నింపుమని ప్రార్థించెను. అంత మరాళము
'ఎంత నర్ణించితివి. మీ రహస్య ఏచారములకు విఘ్న మను
తలపు గలిగెగా నా యొప్పును గిప్పను నెచట నుండునో?
నన్ను నిర్భంభము చేయకను. మంగనంపుని దేవునికడ'ని
వచించెను. 'ఓ అంచలతల్లీ! మా దే-కాంతపు లని నీవు లేక
సమకూరు టెట్లు? నీ పలుకులు మా రహస్య మెఱుగుట
సూచించు చున్నవి. అయినను శుద్ధాంత కాంతలము గాన
మేము చెప్పజాల కుంటిమి. చెప్పకున్న ఏపనికిని నీవు పూను
కొనునట్లు లేదు. ఇంక చాటుమాట లేల? ఛరిని జోకొట్టు
జెల్లుగా? ఈ సుందరుడు మా సుందరి హృదయము గట్టిగ
గలచినాడు. అతని వృత్తాంతము శర్వము విని పింపుము.
విని పింపకుంటివా మా చెలిప్రాణము లేమగునో' యని రాగ
వల్లరి ప్రార్థించెను. అంత శుచిముఖ యిట్లు పల్కెను. 'భరత
వర్షమున ద్వారక యను నగర రాజ మొండు కలదు. దాని
నెంత నాతియైన వరింపజాలను. మహామహానుభవ శ్రీకృష్ణుడు

అష్టవహిషీ సహితుడై యానగరమున నివసించి యుండును. అం దగ గణ్య రుక్మిణి. ప్రద్యుమ్ను డామె ముద్దుకొమరుడు. ఇది యాతని రూపము. అతని శౌర్యము, భుజబలము, గాంభీర్యాది సద్గుణములు వర్ణనమున కందనివి. సౌందర్యము మీర యెరుగుదురు.' ఈ పలుకులకు రాగవల్లరి డెందమున నుబ్బి “వయస్యా! ఈ పలుకుల నీ యళుకు దీతైనగదా! దీని వాక్పాత్యుర్యము చూడ కడమకార్యము సాధించు దిట్టతనము కానిపించు చున్నది. యని పలికి, మరాళాంగనా చరణమున గల నూపురము వీక్షించి, బిరుదాక్షరముల చదువుకొని యబ్బరమున మునిగెను. తమ వృత్తాంతము చెప్పక తమ కొదవలు తీర నని తలచెను. ప్రభావతితో నాలోచించి యంచముద్దయకు తొలినుండి తుదిదాక తమ వృత్తాంతము వినిపించి “ఓ విహంగమపురంద్రీ! ఇంక నీచేతనున్న దీక్షంతి బ్రతుక”ని పల్కి యింకను నిట్లనెను. ‘ఈమన్మథగాధలతీరుల తల్లికి నక్క నెలియండకుగూడ దాచు రహస్యములు. వీని వినుభాగ్యము గల్గిన ప్రాణసఖులు ప్రాణము లర్పించియైనను ఋణము తీర్చుకొనగలరా? నీ వెఱుగని ధర్మము లేదు. సఖ్యము సాక్షాదీన మనిగదా విద్యజ్ఞులు పలుకుదురు. నీవు కేగిమిగ ద్వారక కరిగి యదునందినున కీ యతినసౌందర్యాదులు హృదయంగమముగ వర్ణించి యీ సుందరికోర్కె తీర్చినలయును’ ఇట్లు రాగవల్లరి వయస్యకై ప్రార్థించిన హంసరమణి లేటతెల్లమగు పల్లల నిట్లనెను. “నేనీ కొలపల కిహర్షించుచు పూర్వ మొక నాడీ యబల సౌందర్యాదుల కిబ్బరపడితిని. స్వేచ్ఛావిహారముల నలరుచు నశ్వగతుల గీర్మించు ప్రద్యుమ్నుకుమారుం గని యీ యాకృతిశోభకు

నా విలాసవతి యాత్మతి శోభయెడోడని తలచితిని. ఆనూ
రుని దర్శించి ప్రసక్తివెంట నీవిలాసము వర్ణించితిని. అతడు
బొగా దన కుండెను, (నినర్ణమగు ప్రభావతి మోముగాంచి)
అతివా! కార్య మింతనె ముగసెనా? చింతింనే? నీ సౌంద
ర్యము వర్ణించునపుడు ఆత డేమియు పల్కుకుండుటచే నాతని
దేత్తునని పంత మాడలేను. సిద్ధగంధర్వాదులతో నెవ్వని
గోరినను తన నాము కొని వచ్చెదను. నీ వితరుల గోరిన
భవాని కోపించు నని భయము వలదు. ఆమె భక్తచరతంత్ర
గదా! సందిగ్ధ ఫలమగు ప్రద్యుమ్నవాంఛ విడువము. నీ
యసమానసౌందర్యమువిని అపాస్తధైర్యుడుకాని వాడైనాడు?
నేను భువన సంచారిణిని గాన దృగ్గోచరు లగు సుందరుల
చిత్రముల దెమ్మనిన దెచ్చెదను. నీ యిచ్చకు వచ్చినవానిని
వరింపవచ్చును. సఖీ నా మాట వినుము.”

ఈపల్కులు చెవులకు మాలుకులై సోక ప్రభావతి
‘హంసీ! సరసత్యమున మిక్కిలిపౌఢ వని నమ్మితిని, గాని
యట్టివిరసవచనముల నన్ను వేధింతువని తలపలేను. నామనము
అట్టిసీచవృత్తికి నొడబడదు. నాపార్శ్వబద్ధులను నట్లగును.
ఇంత పౌఢ నయ్యును నాహృదయము లోతెరుంగ నైతివి. నా
ప్రతిజ్ఞ వినుము. ఆ సుకుమార హృదయము ప్రదున్నుడు
నన్నొల్లకున్న మన్మథాగ్నిలో తనువు వ్రేల్చిచురుచుడిదనమున
నాతనిసేవాభాగ్యము గాంతును. ఓ ప్రాణసఖీ! నిన్నొక తుది
మాట యడిగెదను. నీహృదయము విప్పి చెప్పము. కల్లలాడిన
నామీదనొట్టుసుమీ! మరల నీ వొక పర్యాయ మాహుండుని
కలిసి చుద్వాంఛాపరిపూరికి యత్నింపుము. అన్నగాముల నిశ్చ
యించుము, అదియ నా ప్రాణరక్ష’ ఈ దీన వాక్కులు

చక్రకాంగనా హృదయము కలంచెను. తడవిన ప్రాణాళి
 కన్న దను భయము కలెను. దయయు ప్రేమయు ముగిసడ
 'ప్రాణాళి ! ప్రభావతి ! నీ హృదయము బరీక్షింప గోరి
 యంతగావల్కితిని. తమింపుము. నీ ప్రియుని వెంటబెట్టుకొని
 వత్తును. నీ శాంతత్య విభవ మెచ్చరికి విరా? గూర్చుదు ?
 మీ యిద్వరి దాంపత్యమును దైవమే నిర్ణయించెను.
 ముక్కుకవరి శారదా బ్రహ్మలకు ప్రాణయ కలహమయ్యెను.
 నన్నపుడు నలున పిలిపించి పోతి పోయాయక తీర్చి రమ్మని
 నియోగించి ప్రేమసికి చెప్పి మని కొన్ని కలుకులు చెప్పెను.
 అంత విరాళియగ్గఱై 'ఓరీ ! మన్మథా ; నీపాట్లు గుందున్నవి
 లెమ్ము. ప్రభావతి యను సుందరిపై మరులుకొని విరాళి
 గూరెనవరా!' అని పుచ్చుశరని నిందించెను. నేనంత 'దేవా
 రతిప్రియు చిత్తము హరించు నా యతివ రూపలానణ్యాదులు
 రతివిలాసిని కెక్కుడా ?' యని ప్రశ్నించితిని. అంత గా సృష్టి
 కర్త "బాగు బాగు ఆ యిద్వరకు పోలికయే లేదు. రతి
 విలాసినికంటె నా విలాసిని రూపలానణ్యాదులు మూగు
 నాలుగు మడుంగు లెక్కువ. ఆ విలాసిని నాసృష్టికాదు.
 ఆదిశక్తి సంకల్ప మాత్రమున సృష్టించెను" అని పలకెను.
 కావున నీవు ధీరచిత్తవై యుండుము. ఆ మన్మథుడె కదా
 ప్రద్యుమ్నుడు.

రహస్య భంగము.

ప్రభావతీ రాగవల్లరులును, శుచిముఖమును నుద్వార
 మున నేకాంతగోష్ఠి నలుపుచుండ, నంద నున్న వృక్షమున
 జెక్కలు తటతట గొట్టుకొనుచున్న కీరం బొందు వారికి

గోచరం బయ్యెను. ప్రభావతి భూతకనూ శక్వతమున
హంసియు రాగవల్లరియు ననుసరించిరాగా శంభమమున జని
మొలపున నురి వదల్చినంత, నా కీరము కేడ్చిడిపించుకొని
మింటి కెగసెను. శుకము జీవ్వన పై కెగయు నపుడు కైక్కల
నుండిజాటికొలిక యొందు క్రిందనడెను. సంభ్రమాశ్చర్యములు
పెనగొన ప్రభావతి యుత్తర మందుకొని 'హంసీ! చూచితినా
చోద్యము ? ఈ సత్రిక యెవ్వరి కెవ్వ రంపిరోగదా ! నీ వా
కీరమును పట్టి దేగలవా?' యని పల్కెను. 'ఈ శుకము చిన్నపడ
కైత మారము పఱచెను. ఇదె కూడముట్టి తెత్తుననుచు మరా
ళము అకాశమునకు కుప్పించి యెగసెను. 'అఖి! మన మిక్క
డనే యుంటిమిగదా ! ఈ యురు లెవ్వ కొడ్డిరే ? ఇది ఎంత
చోద్యము ? అని ప్రభావతి నలుక 'నిన్ను బాధించిన నలుల
బంధించుటకు నేనే యీ యురి పన్నితిని. క్షమింపు మని రాగ
వల్లరి నఖని వేడుకొనెను. దాని కేమి ? ఈ పత్రము చనువు
మని ప్రభావతి సత్రిక యీయ రాగవతి యిట్లు చదివెను.

“నీ॥ శ్రీమత్స్వరస్వతీ రామాకృపా సంప్ర

యుక్తోపమాతి శయోక్తి కామ

ధేను నద్భిరుదాంక దివ్యమంజీర సం

శోభితపాదకు శుచిముఖిని

బ్రీద్యమును దూర్జిత ప్రణయ పూర్వకముగా

ననిపినయట్టి రహస్యలేఖ

ప్రప్రభాభావతిః బలుదెరంగుల నీవు

నచియింప”

(సూరన)

ఇట్లు చదివి సంతనూ నానజాలక! చంకలు కొట్టుచు
నొక్కగంతు వైచి, అక్కా నిన్ను గూర్చి కాంతు డంపి

పత్రిక 'గదమ్మ' యని వింతగ మొగ మొరజేసి పల్కెను. అంత కనుదోయి విచ్చార, ప్రభావతి "ఏదీ ! పత్రికలో నట్లయిందేనా? నను నుడికించుచుంటివా? నను జూడనిమ్ము" అని పత్రికము చేయి చాచి యింపుకొనబోయి, రాగవల్లరి దూత దూరముగ పరుగెత్తుచు దేవునికై గొనగ నంతయు జనువు చుంటిని.

సీ. "ప్రభాభావతిఁ బలుతెఱంగుల నీవు
వచ్చింప నపుడు నిర్వచనవృత్తి
నే నున్ని కల్గుట్టితయె కాని యా
యింతి యంగము తెచ్చి యెట్లు చెప్పి
తవి యెల్ల నట్ల నా యాత్మఁ దద్దయుఁ బడి
యచ్చున నద్దిన ట్లమర నంటి
మలిచినగతిని మిక్కిలి దృఢత్వముఁ జెంది
స్వగుణ సంపద్యారవమున నేమొ
యూఁది బడలించుచున్నవి యోమరాళి
... తేర్పు మని వేడు మామృగాక్షి"
(సూరన)

ఇంత చదువునప్పటికి ప్రభావతి వేమరించి పత్రిక గొబ్బున లాగుకొనెను. రాగవల్లరి పెనగక పత్రికవదలి "ఇంక పైన మేము జదువవలసినది కాదు. పచ్చిగ వ్రాసినాడమ్మా ! ఇప్పుడు దాచి యావల జదువుకొనుమ"ని పలికెను. ప్రభావతి కోపలజ్జాలోలయై పత్రిక నలిపివేయఁ బోయిన రాగవల్లరి పెక్కానలికుచు "సఖి ! నీ కిది తగదు. ఆ లేఖపై మన కేమి యధికారము కలదు ? మనకు ప్రాణసఖయై జీవమునిల్పు కంకణము గట్టుకొనిన హంసాంగనకు ద్రోహము తలప దగునా ?

నీతెలివి యేమూలదాచిబెట్టితి? ప్రియుడంపినలేఖను కులదేవత వలె పూజింతురా? నలిపివేయుదురా? ఈపోకడమాలిన తనము పోకడబెట్టుము.” అని బోధించి యా యత్నము మాన్పెను.

ప్రభావతి పంపున కీరమును కూడముట్టిన వరాహాంగన ఇంచుకదవ్వున శుకరాజమును పదముల నాక్రమించి అదియెంత గింజుకొనినను బెంగనీక ‘ఎక్క డెక్కడిలేఖ యెక్క డెక్కడికి నడపుచున్నావు. అదె రక్కసులజేసి బిడ్డ నిన్ను దెచ్చుదాక కదలదు. పెనగక రమ్మ’ని కీరమును హెచ్చరించెను. ‘నన్ను జరింప జంపుము. నన్నచ్చటికి గొంపోకుండిన పదివేలు. కొం పోయిన నెందఱు చచ్చెదరో’ యని కీరము పలుక ‘నిన్ను గొంపోయినను విడిచినను నొక్కటియ. లేఖ చేక్కినది. కావున ఈడిగిల బడకుము. ప్రభావతితో జెప్పి నిన్ను విడిపింతున’ని మరాళము పల్కెను. అంత నా శుకము ‘చలమే? నీవడిగిన నా రహస్యము చెప్పెదను. పివిక్తము చూడుము. నా రహస్యము విసినపిదప నీ వెట్లు పంచిన నట్ల చేయుదు’ నని పలికిన హంస కీరమును వెంటనిడుకొని లీలా మహీధర శిఖరముపై జేరెను. అంత శుకము హంతో ప్రద్యుమ్న నృత్తాంశము సర్వము వినిపించెను. ఇది తనకార్యమె యగుటకు హంసాంగన సంతసము పొందెను. పత్రికా ప్రాంగము నిస్సార మని మర పించుటకై హంసి చిలుకకు ‘పక్షిపేర పత్రిక వ్రాసినవాడు వట్టి భ్రాంశుడగుట నిశ్చయము. అది యటుండ నివ్వు. నీ వాపురి కేల బోతివి?’ అని యడిగెను చిలుక చెప్ప రాక నీళ్ళు సమలినది. హంసి బిగియబట్టి యడిగినది. శుకము చావనైన సంగీకరించెను గాని చెప్ప దలప లేదు. రహస్యము దాతునని మాట యచ్చిన చెప్పును ననియెను.

మరాళము మాటుచెచ్చుచు. శుకమిటుపలికెను. “సునాభుడు వజ్రనాభుని సోదరుడు. ఆతని పుత్రికలు చంద్రవతియు గుణవతియు ననువారలు. ఒకనాడు విహారవశమున నేతెంచిర నారదుడు నాయతిని తిర్వరును మ్రొక్కులిడిరి. ఆతడు పతి మనోనల్లభతై పుత్రవతులు కండని యాశీర్వదించెను. దాదులు ఓ మునివర్య ! పీరి విభు లెచ్చరని యడుగ నాతడు కొంత చింతించి ‘యమవంశజులగు గదసాంబులు ఈ యమ విభుని పల్కెను. ఆ ముద్దియ లీడ్దరు ముగ్ధతై నేను విరా? గుందు చున్నారు. వారు నన్ను ప్రాణముగ నెంతురు గావున కార్య సాఫల్యమునకై ద్వారక కేగితిని. నా రెంత వంత బొందు చుందురో, పోవలయును’ ట్లు చిలుకపలుక నేనును నీతోడన వచ్చెద పదమని చిలుకతో హంస యా మగువల శుద్ధాంత మున కేగినది. వారు హంసను జూచి వెల వెల బాటునొంద చిలుక ‘భయపడకుడు ఈ హంసి ‘నిను నంపిన వారికి నీకును హితమే యొనర్తును. ప్రాతికూల్య మొనర్చును’ అని మాట యిచ్చినది. ఏను మీదానసగుట మీచేత ననిపించుకొని నన్ను విడిచి పోవుటకు వచ్చిన’ దని పలుక మారాళ మా కీమును వదలెను. నిర్బంధ విముక్తమగు కీరము “మీప్రియులు సుఖులై యున్నారు. వారు ఏయపాయమున నైన ఈ పురి ప్రవేశింతు మనిరి. తాళలేక మీరు సహస మొనర్చిన తమ బ్రతుకులు సున్నయనిరి.” అని పర్యవసానము విన్నవించెను. వారును చెవులు మూసికొని “ఎంతమాటాడిరి? ఎంతతాల్మినైన జూపక ప్రాణేశుపట్ల నపచార మొనర్తుమా యని పల్కిరి. చక్రవా కాంగన మీ ప్రియులరాకకు ఏ నుపాయము గావించెద. నన్ను మగువకుండ”ని పల్కి ప్రభావతి యొద్ద కేగి నీపతి నీకై లేఖ

నంపె నని విని సంతోషమున దొప్పదోగి యా పులుంగును విడిచి నైచితిని. ఆపత్రిక యెరులకు చిక్క-కుంపట పదివేలు. ఆచిలుక యేమైన మనకేమి? పత్రికార్థమేమి?" యని ప్రశ్నింప రాగవల్లిరి తాను కనినంత చెప్పి పైవిషయము "నానము చదువతగినది కాదు. ప్రభావతి యనుటకు ప్రప్రభాభావతి యని వ్రాయు భ్రాంతి జేమి వ్రాయును?" అని నచించెను. హంస యాశ్చర్యచకితయై "అప్పుడు ఉలుకక పలుకక నేడ్చుచు సేసెను. ప్రభావతి సౌందర్యము విని విరాళి సుందరుండుట కారనియాత్మ పాపాణమా? వజ్రమా? ప్రభావతి సంక్తుస్థిగదే, సఖి! ప్రభావతి! ఆతడీ పుర ప్రవేశ మొనర్చుటకు ఉపాయము నరిసితిని. నీతండ్రి వజ్రనాభుడు నన్ను తన సముఖమునకు తానై పిలిపించునట్లు చేయుట నీవంతు. ఆచలి కార్యము నేను చక్క బెట్టెనను." అని పల్కి వాసలచే నని పించుకొని నిజేచ్ఛం జనియెను. ప్రభావతియు రాగవల్లిరితో కార్యనిమగ్న చిత్తయై గృహంబున కరిగెను.

ప్ర వేశ ము

వజ్రనాభు డొకనాడు కొలుపుకీడి రాణివాసమునగాఢాది పాడెడి పువ్వుబొండ్ల నేవల గైకొనుచు రత్నాననమున నుండి వాత్సల్యము మేరమీఱి తనముద్దు పుత్రికను లాలించుచు సంభాషించు చుండెను. ఆననుయమున ప్రకంగము తెచ్చి ప్రభావతి నవివరముగ నిట్లు పలికెను. 'నాన సంతోషము' శుచిముఖ యను మరాళాంగన సంహార మొనర్చుచుండును. దాని వాక్పాతుర్య మవర్జ్యము. సత్క ధారచేసెను పెట్టికదివేరు. చతురత దానిసాము. నీతి నిపుణ. కని విన్నగాని తనపతీయిదు.

‘వజ్రనాభు డీముద్దు పలుకులు ముద్దు నేయచు నట్ల పిలిపింతు నని శుచిముఖ నప్పుడు పిలిపించెను. శుచిముఖ తనశాస్త్రవైదుష్యము, కావ్యనాటకాలంకారగాన మదనశాస్త్ర పరిచయము కోకోలలుగ జూపెను. వజ్రనాభు డావచన రచనకు ‘విస్తుపోయి నీవు గనిన వింత లెవ్వియునున పలుకు’ మనెను. శుచిముఖ యించుక విచారించినట్లు నటించి ‘విశేషములు చాల కలవు. అం దొకటి మిక్కిలి విచిత్రమ’ని పలికి భద్రనటుని నృత్యాంతము విన్నవించెను. అంతవజ్రనాభును వేషకకు లోగి‘యాతని గొనివచ్చుట నీభార మ’ని హంసకు పలికెను. హంస ప్రభావతీని గనుగొని యమ్మ ! యనిపెదవే? యన ప్రభావతీయు కొన్ని యడుగులు వెంటనంట ‘వనరుహాక్షి ! ఇది భవత్ప్రియార్థమే నన్ను మఱువకుండు’ మని గూఢనృత్తి బల్కెను. ప్రభావతీ వీడ్కొలుప ద్వారక కరిగి వనజనాభున కంతయు విన్నవించెను. విన్నవించియుతని యాజ్ఞమేరకు స్వర్గమున కరుగుచు ప్రద్యుమ్నునింటి కరిగి మాటకు మాటగా ప్రభావతీ ప్రేమాదంతము సర్వము వినిపించెను. ప్రద్యుమ్నుడు తమకము ముమ్మర మయి ప్రేరేపగా ‘ఓ ప్రాణప్రియ ! టెక్కలు గట్టు కొని వాల్మీలవలయునని యున్నది. ఏమిచేయను? మీవీడెన్వరికి చొరరానిదట’ యని పలికి చిత్తము కార్యమునకు తీర్పు ‘ఓహంసాంగనా ! అమర పతియు, హరియు తలపోయు కార్య మేమైన’ దని యడిగెను. ‘కుమారక ! ఆచింత లుడుగుము. అన్నియు నేర్పాటైనవి’ అని చెప్పి స్వర్గమున కరిగెను.

ఒకనాడు . కృష్ణుడు ప్రద్యుమ్నుని, గద సాంబులను పిలిపించి కార్యస్థితి వివరించెను. అంత నతని యాజ్ఞచే ప్రద్యుమ్నుడు భద్రనటు డయ్యెను. గదుడు పారిపార్శ్వకని యాకా

రము ధరించెను. సాంబుకు విమావకు డయ్యెను. మువ్వరును సెలవు గైకొని వజ్రపుర పొంతముల తమయాటల పాటవము చూపుచు మెప్పుగొను చుండ ననుజేసి పు డావార్తలు విని వారిని పిలిపించెను.

వారును వివిధసన్నాహ విశేషములతో నేగుదెంచిరి. శుచిముఖ యా వనితలకు వేటవేట పతుల యాగమన మెఱిగించి వారల నొత్సుక్యమున ముంచి యెత్తెను. ప్రద్యుమ్నుడు గదసాంబులతో గలిసి విచిత్ర సంగళ్ల మేల్ప రించి తన మాయా చాతుర్య మేర్పడ ఆటపాటల చాతుర్య మనంతముగ జూపి నడుమ నడుమ గవాక్ష జాలకములనుండి తన్ను వీక్షించు ప్రేయసిపై చూపులు బజపుచు గూఢ వృత్తిని వజ్రనాభుని స్తుతించెను. అంతలి గూఢాగ్రమును శుచి ముఖ ప్రభావతి కెఱిగించి 'చెప్తే! నీపియును నేటికి నున్నిష్టా లాపముల నోలలాడించెద'నను చున్నాడని తెలియ జేసెను.

స మా గ ము ము

ప్రద్యుమ్ను కుమారుడు కన్యకాంతః పురము చేరుట కన్నియో యుపాయములు వీక్షించెను. ఎద్దియు సరిదాక డయ్యెను. అంత నానాటి మలిసంజవేళ నొకపరిచారిక ప్రభా వతికి విరులు గొనిపోవుచుండుట చూచి తానొక తుమ్మెదయై యా కుసుమ జాలమున నిటికి ప్రద్యుమ్ను డంతఃపురము జేరెను. అంతఃపురమున రాగవల్లరి ప్రభావతికి మజ్జనాదిక్కియ లాచరించి తడియూర్చి ధూపవాసనల నలరార్చెను. వివిధ భూషణముల నామె నలంకరించి ఇచ్చవచ్చిన కలపములు కూర్చి మైపుతలు పూసెను. ఎన్నియో నలునలు మార్చి

మార్చి సరిశుద్ధపు సైకపురాలై ధరింప జేసెను. మణివర్పణము
 ముందు నిలిపి “బళీబళీ! పుష్పవిలుతునినైన భ్రమింపజేయ
 జాలవే?” యని పొగడెను. ప్రభావతియు రాగవతి యొనర్చిన
 శృంగారమునను మురిసెను. గృహలంకరణ విధానముచూచి
 హుచ్చటపడెను. ప్రద్యుమ్నుడు అక్కడ నిక్కడ నేల నని
 ప్రభావతీ శ్రవణకల్పామున నణగియుండెను. ప్రభావతి
 ప్రియుని రాకకై ఎదురు చూచి చూచి విసిగి వేసారెను.
 శుచిముఖరాగవల్లరులతో నిటనియెను. ‘హృదయేశుడు రా
 డయ్యె నేలనే? విఘ్నము లేమి పుట్టెనో? నే డే తెంచు
 యత్నమున లే డేమో? రహస్యము నెల్లడి కాలేదుగదా!
 అంతఃపురములు దుర్గాహములే. పెరవా నెట్లు చొరగలరు?
 మహాత్మ్యంబున మేటిగదా! రాదలచిన రాలేడటే! మగవారు
 నమ్మరాని వారట! అయిన నాయన నన నే మున్నది.
 ఇది నాదురదృష్టము. అబ్బా! ఈచంద్రు డగ్నిగోళమె. ఈ
 నాడు మలయానిలుడు తాపకాయయ్యనే! సర్పవిషము తల
 కెక్కినదికాబోలు! రాజు ననుసరించెనో?” ఇట్లు పలికి
 ఎటాడిన నెటువచ్చునో యని శలచి మన్మథునకు కైమోడ్చి
 విశదయై “మీరట్లనైన నీన సతివై తద్ధర్మ మీడేర్పుమీ”
 యని తడబడ బల్కుచు, నాలుక దడుపుచు పూబాన్పుపై
 బడబోవ ప్రద్యుమ్నుడు నిజరూపమున నా లతాంగిని బట్టు
 కొని పాన్పుపై బరుండబెట్టెను. అంత నా ప్రభావతి సేకడేరి
 సరసనున్న ప్రియుని గాంచి సతిచేతులు విడిపించుకొని లోనికి
 పారిపోయెను. అంత నాచెలు లిర్వరు మాసఖ చేసినతప్పు
 తమించుమని పల్కి ‘ఓవరవర్ణినీ! సమాగమకాంక్ష ముమ్మ
 రమాగ నున్న ప్రియుడు త్వరపడుచుండ తడయుట తగదు

రారమ్మ' ని ప్రభావతిని పట్టుపట్టి తీసుకొని వచ్చి ప్రద్యుమ్నునితో నిట్లనిరి. 'ఓ రాకుమారకా! పడతులచర్య లిట్టివి. నిన్నదాక తమి నిల్పలేని యీ ముగుద ఎట్లు వెనంగునో వీక్షింపుము.' ఇట్లు పలికి తామె పెండ్లిపెద్దలె 'అయం ముహూర్తో సుముహూర్తోఽస్తు' అని గాంధర్వవిధి నడపిరి.

ప్రద్యుమ్ను డాలేమతో నారేయి స్వేచ్ఛావిహారంబుల గడపి కార్యాంతరచింత చిత్తమున బొడమిన యంతనే యిట్లు పలికెను. ప్రేయసీ! ఇదిమొనలు మాపులెల్ల నిచ్చటగడ పెద తేపులు మావిడిగయం దుండెద. రహస్యము వెలివోయిన మన మనోరథము మొదలంట కూలును. ఇచ్చటనుండి గా నివాసము వజుకు భూవివరము కల్పించుకొని పోయెద. ఇది మన రహస్యక్రీడకు ఉచిత మగు మార్గము. ఎవ్వరు నెఱుగనుండ ద్వారము సంవరణము గావింపుము.' ఇట్లు పల్కి ప్రద్యుమ్ను ప చనినవెంటనే ప్రభావతి యాబిలము తగు తెలుగున సంవృతము గావించెను.

శుచిముఖి రాగవల్లరు లరుదెంచి సంక్షుభిత మగు గామె యాకారము గాంచి సరిహాస గర్భముగా పలుకుచుండ గా ప్రభావతి లజ్జయు రోషము పెనగొన వారిని అరచేతి చరపుల గౌరవించుచుండెను. ఇంతలో చంద్రవతీగుణవతులు ప్రభావతీదర్శన మనవేరు బెట్టుకొని హంసితో మాట్లాడుట కేతెంచిరి. ప్రియునిపై గల మమకారము వారి కట్టి పాట నము నేర్పినది. ప్రభావతీవేషము చూచి పురుష సంగతిగా నిశ్చయించి యా తరుణీమలు "అప్పా! మేన వింతపనలు దోబూచులాడు చున్నవి. నిన్న లేకుండుటను కనుతెప్పలు చెప్పుచున్నవి. రేయి ఏదియో విశేషము కలిగినది. ఏ మయిన

నేమి? జరిగినదానికి వగవ నేల ? ఇట్టి యంతఃపురమున నీమే
 లెట్లు గడించుకొంటివే?” యని పరిహాసములకు జొచ్చిరి.
 ప్రభావతి యేమియు దోచక దిక్కులు మాచుకుండ ‘వీరిగుట్టు
 బయలుసేయనిదె ప్రభావతి యుల్లము వికసించు. వారికిగూడ
 నది ప్రయోజనకారియే యగు నని తలచి యా శుచిముఖ
 “ఓ అక్కలారా! మీరు చదివిన యుగంతుననే యీ యక్కయు
 జదివినది. పెద్దదిగాన ఆకా- యభిమతము ముందు తీరినది.
 తొందరేల ? మీ యభిమతముకూడ నెరిపేరును.” యని
 మర్మములుగూడ పలికెను. అంత నా ప్రభావతి “ఎట్లు
 పలుకుము. వీరల గుట్టులుగూడ నిట్టివియె?” అని పల్కిన
 చంద్రవతి గుణనతులు వలదని కనుచుంజ్ఞు వారించుచున్నను
 వినక వారి చరత మామూలాగ్రము మధుర నచనముల
 తెలియజెప్పెను. ప్రభావతి నవ్వుచు వారల వీక్షించి శిరము
 పుడుకుచు “ముని ముచ్చలారా! మీరు చేసినది దాచి నన్ను
 పరిహాసింప వచ్చితిరా ? ఇంక కట్టిపెట్టును. నా తోడి దొంగ
 లైతిరి ” అని ముద్దుగా బల్కెను. శుచిముఖ “అక్కా! అంతనె
 తీరలేదు. నేడు సిగ్గు మానె. త్వేషన నీప్రియునితో జెప్పియున్న
 చెల్లెండ్ర ప్రియుల రప్పింపవలయున”ని పల్కి “అక్కలారా!
 సోదరీప్రియుడు దివ్యపురుషుడు. ఆతనిమహిమ మీ ప్రియుల
 జేరదెచ్చు” నని పల్కి వారి కొంగున ముడివేసి పోయిరం డని
 పంపినది.

శుచిముఖ ప్రద్యుమ్నాని నివాసమునకు పయనమైపోయి
 గదసాంబులతో ప్రద్యుమ్నాడు మంతనము లాడుచున్న
 సమయమునకు జేరెను. చేరి ఒండొరు లెరుంగున్న వారిప్రేమ
 విధానముల నందఱికి నెరుకపరచి ‘ప్రభావతి ప్రియా! నీవు

మాయావిని గాన ప్రేమసీ సమాగమ సౌఖ్యము పొందితిని. ఇష్టావాప్తికి తోనగానకున్న వారికి తోనచూప వలదా ?' యని ప్రశ్నించి యాతనిచే నట్లయని యనిపించుకొని యా ముగ్ధుల జేరబోయెను.

ఆనాటనుండి ప్రద్యుమ్నుని కరుణచే గదసాంబులకు ప్రయాగమాగమ లాభము లభించెను. ఇట్లు బహుకాలము రహస్యభంగ మొనవకుండ ప్రేమా లాపములతో, సరస కీడ్లతో గడచిపోయెను. అమ్మవ్వురు మగువలు గర్భములు ధరించి నవమాసములు మోసి చంద్ర బింబముల వంటి మోములు గల పుతుల గనిరి. ప్రభావతి పుతునికు ప్రభా వంతు డనిపేరు పెట్టెను. మువ్వురు పుతులు పుట్టిన తోడన నవయవ్వను లైరి. వారిని తండ్రిలు వేద వేదాంగములను, ధనుర్వేదమును శిక్షించిరి. వారి పరాక్రమము, సురుచిరమగు నాకారము, అనవద్యమగు గుణజాలము వినయ గాంభీర్యాది సల్లక్షణములు తలదండ్రుల కానందము గూర్చినవి.

విజయము

ఒకనాటివేకువ వజ్రినాభుండు, సామంతులు, దండ నాథులు, నాపులు, భృత్యగణము సేవించియుండ నిండు కొలువు దీర్చి పేరోల గంబుండ కన్యకాంతఃపుర రక్షణాధి కారులు మోముల భయంబు గదుర వినయ వినమిత కంధ రులై యిట్లు విన్నవించిరి. 'దైత్యకులాధిపా! భవదీయంబగు నాజ్ఞ శిరసావహించి పోతుటీగకైన దూరరాకుండ కన్య కాంతఃపురము నేమిటక రక్షించుచుంటిమి. మా దురదృష్టం బున నొప్పుమి తటస్థించినది. మడుగు చీరచంటి తమకులమున మసి దాకినది. కటాక్ష వీక్షణములు మాపై ప్రసరించి మమ్ము

మన్నింపుడు. దేవరచిత్తము.' ఈ వార్తకు నజనాభుని క్రోధము మిన్నంటెను. కటంబు లవరెను. అగ్రహారగుడై సభాసదుల జూచి 'దానవ పుంగవులారా ! వింటిరా యీ వార్త. ముచ్చిచ్చిలిట్లు నా యింటికి ద్రోహము తుంచిరి. శేషనాగము కోరల ప్రేలిడి గోకుల జూచిన వీరెవ్వరైన నేమి ? నాకొక్కలైన స్వర్ణమింక లేదు. భోగికులజులైన పాతాళము రూపుమాయను. మానవులైన ధరణికి మూడిన దన్న మాట. ఓ తలపరి పెద్దా ! పాణిములతోడ నా పాపు బట్టి తెమ్ము. వారి లోకమును మారణహోమ మొనర్చుము. అంత నా భీమబలు డగు తలపరి సకల సన్నహములతో దండేగి ఎంతకు దిరిగిరాడయ్యె. సేనా నాయకులు, ప్రధాన సేనాధిపతి మూలబలముల గొనిపోయియు తిరుగు మొగము పట్టకుండిరి. కోట కొవ్వల గట్టిన వారి తలలు వారిగతి నెఱిగించినవి.

వజ్రనాభుడు, మొగము ముడిపడుచుండ, యుద్ధమునకు బయన మయ్యెను. వానివెంట తమ్ముడు సునాభుడును, మిత్రా మాత్యవర్గంబులును, చతురంగ బలంబులును పయనమైనవి. వారిపదాఘాతములకు భూమిగడగడవడకెను. అకాలతిమిర ముప్పతిల్లెను. ఖరీధ్వనులు దిక్కుల పిక్కటిల్లెను. వజ్రనాభు డిట్లు కదలివచ్చి కన్యకాంతఃపురము ముట్టడించెను.

తమతమ విడుదులలో సుసగోష్ఠి విశేషంబుల నానందించుచున్న ప్రద్యుమ్నగదసాంబుల కీయుద్ధవార్త కర్ణాకరికగ తెలిసెను. పసిపాప లిభయంకర యుద్ధమున కోర్వ లేరను భయమున బిలద్వారమున సంతఃపురము చేరినరిగిరి. అచ్చట భయపశమున మూల డాగియున్న తమతమ యువిదల నక్కున జేర్చి

భయము తీర్చిరి. నెత్తుట జొత్తిలుచున్న కత్తుతో వచ్చి మొక్కిన వీరపుత్రుల నెత్తుకొని ముద్దాడిరి. అపుడు ప్రద్యుమ్నుడు ప్రభావతితో “మగువా! మీతండ్రి మీక్కిలి విక్రమించుటకు ఎత్తివాచ్చినాడు. మే మూరసున్న నింతట శవ్యము తెగును. రణము లనిన పూలబంతుల విషయలాటలు కావు. ఏవాడు మణియునో ఎవ్వడెరుగు? నీతండ్రియుద్ధతి చూచిన మరణమునగాని యది తీకునట్లు చూడట్టదు. నీవు చిత్తముచిన్న బుచ్చుకొన్న నే జూడజాలను. ఏమి చేయను? దరి గానని విచారమున మున్నితిని.” అని పల్కెను. ప్రభావతి నిమేష మాత్ర మూహించి పితృవాత్సల్యము తెంచివేసినది. మూల నున్న యాతని వెనుగత్తి తెచ్చియిచ్చి దాననవతిని గెలుపుము. తక్కిన యనుమానము మాను మ”ని ప్రియుని హెచ్చరించి నది. ప్రియురాలి సాహసమునకు ఉత్సాహము పొంగిపొరిలగా ప్రద్యుమ్నుడు గదసాంబులను ప్రియపుత్రులను అంతఃపురము నకు కానలివెట్టి హుటాహుటిని అసిద్ధి తీయుడై కోట వెడలి సేన నులుమాడ జొచ్చెను. చుట్టుముట్టిన సైన్యమంతయు నాతనిధాటి కాగ లేక విచ్చి పరుగెత్తెను.

సైన్యాబు భంగపాటు కోపంబు ప్రేరేప వజ్రిగాభుడు ప్రద్యుమ్నుని నెదిర్చి “ఎవ్వడవురా నీవు? ఈ వీడెట్లు చొచ్చితివి? దొంగ వరమిచ్చెన బ్రహ్మకు దేహశుద్ధి కావలయును. నీ కొ వివృపుడు యడగించెనను. కాచుకొమ్ము” అని ధిక్కరించి పలికిన ప్రద్యుమ్నుడు పిన్ననవ్వు నగి యిట్లనియె “నేను తిరిగి చనినగదా బ్రహ్మను శిక్షించుట. ఆమహామహుని జిహ్వాకు అసత్యోక్తి కలదా? ఇట్టి దౌర్జన్యములె మీకిట్టిపాట్లు తెచ్చు చున్నవి. భద్రనట వేషమున నీయనుజ్ఞ గొని యూపురి చొచ్చి

తని. నా పేరు ప్రద్యుమ్నుడు నందనంగనుని పుతుడను. నేను నీపుత్రకకు భర్తనైతిని, మావారితే నీసోదరుని తనూజలకు మగలైరి. ప్రాణముపై నాగలదేని శ్రీకృష్ణుని, ఇందుని శరణు నేడుము. కాకున్న నీ విక నుండవు.”

ఈ పల్కులు శూలములై తన్ను దాక వజ్రనాభుడు “నిన్నింతతడవు ఉపేక్షించి నందుల కేమైన పల్కెదవు.” అని బాణపరంపర లతనిపై వర్షించెను. ప్రద్యుమ్ను డాబాణపరం పరల ఖండించుచు వజ్రనాభుని దటియ బోవుచుండ రాక్షస బలము లన్నియు నాతని జట్టుముట్టినవి. పోరు ముమ్మర మయ్యెను. గదసాంబులు తడయరాదని తలచి కోటగనకులు తేజపించి రాక్షససేనల నెదిరించిరి. రాయంచలు యుద్ధ వార్తలు శ్రీకృష్ణునికి విన్నవించినంత నాతడు గరుడవాహనము నెక్కి చక్కాద్యాయుధములు హస్తముల నలంకరింప యుద్ధ భూమి బ్రత్యక్ష మయ్యెను. ఇందుడును ఐరావతము నధిష్టించి విచ్చేసెను. ఇందు నాజ్ఞచే సర్వపరికర సంపన్నములగు రథములు ప్రద్యుమ్ను గదసాంబుల జేర నరిగినవి. వారల యరదముల నధిష్టించి ఎల్లెడల తామై యుద్ధ మొనర్ప జొచ్చిరి. ప్రద్యుమ్ను డందఱి వదలి వజ్రనాభునితో తల పడెను. పోరు భరమగుట చూచి కృష్ణుడు ప్రద్యుమ్నుని చేతికి చక్కాయుధ మంపెను. ప్రద్యుమ్ను డానంచాతి రేకమున దాని నందుకొని తత్ప్రయోగమున వజ్రనాభుని మూర్ధము ఖండించెను. అంతట పోరు తీరెను.

అకసమున దేవత లాడిరి. పుష్పవర్షము గురి సెను. వజ్రనాభుని మరణము లోక కల్యాణమునకు నాందియయ్యెను.

కృష్ణుడు నమస్కరించిన మనుమల ముద్దాడి కోడండ్ర
సాశీర్వదించెను. ఆతడు వజ్రినాథుని రాజ్యమును చతు
ర్భాగంబులుగా విభజించి మనుమల పట్టాభిషిక్తుల నొనర్చెను.
కొడుకులను కోడండ్రును వెంటనిడుకొని ద్వారక దరిగెను.
ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నులు కృష్ణుని సేవించుచు ఆపారసౌఖ్యముల
నోలలాడుచు వర్తించుచుండిరి.

సంపూర్ణము

కఠిన పదములకు అర్థములు

వదాన్యత	=	దాతృత్వము
కళాపేతృత్వము	=	కళలు తెలిసియుండుట
నిరనద్యము	=	దోషములేని
నైతి	=	సంపూర్ణమైన
మాతృక	=	దేవత
యోగము	=	ధ్యేయమునందు మనసు కేంద్రీకరించుట
శ్యామకుడు	=	బావమగది
గర్భదాసి	=	పుట్టదాసి
రండాపుత్రుడు	=	లంజకొడుకు
సంశయగ్రస్తము	=	అనమానాస్పదము
సువర్ణభాండము	=	ఒకనగ
పరార్థము	=	అమూల్యము

వూట	=	జామీను
విలుచుకొనుట	=	కొనుట
అరకల్యవర్తము	=	చలిది
తిర్యక్కులు	=	పక్షాలు
పోకార్చు	=	నశించజేయు
ఆలాసము	=	కట్టుకొయ్య
గుణుల్కొను	=	వ్యాపించు
సౌప్తికవధము	=	నిదించువారిని చంపుట
దౌణి	=	అశ్వత్థామ
జర్జరస్నాన శాటీనిబద్ధము	=	చినిగిన స్నానము చేయు
		గుడ్డను కట్టబడినది
ఏకలోష్టావశేషము	=	ఒక ఇటుకమిగిలినది
తుల్యవర్ధ	=	సమానమగు దళ
భద్రపీఠపు పురుగు	=	ఆర్దుకపురుగు
అప్రతిగాహకుడు	=	దానము పుచ్చుకొనని వాడు
న్యాసము	=	దాచపెట్టినది
డొల్లవోవు	=	మూర్ఖులు
పత్యామ్నాయము	=	బదులు
అత్తాడుట	=	తిరుగుట
ననలాతుట	=	తీగెలు వ్యాపించుట
వివిక్తము	=	నిర్జనప్రదేశము
నిష్క్రియము	=	నెల
అప్రకాశము	=	బయలుచేయరానిది
నేచకము	=	తడుపునది

అన్యణుడు	=	అన్యజేనివాడు
ప్రవహణము	=	బండి
విప్రస్వము	=	బ్రాహ్మణధనము
గోపాల దారకుడు	=	గొల్లపిల్లవాడు
అభిసరణము	=	ప్రియునికై ఆతని యింటికి యేగుట
ప్రకోష్టాష్టకము	=	యెనిమిదప ప్రాకారము
అభియుక్తులు	=	తెలిసినవారు
శుష్కవృక్ష వాటిక	=	యెండినవృక్షములుగల తోట
కామనీయుడు	=	కోరతగినవాడు
ఉద్భవ దంష్ట్ర	=	వెరుకబడిన కోరలుగల
సుసజ	=	బాగుగా అలంకరించుకొని నది

కొత్తవృక్షని మనస్సుకల

పలాశపాదపము

==

మోదుగ

అధికరణేకుడు

==

న్యాయాధిపతి

చారచక్షువు

==

రాజు

కళాభాతము

==

కొఱడా దెబ్బ

శూలారోపణము

==

శూలముపై దిగవేయుట

ధర్మజీవిత

==

ధర్మమే ప్రధానమైన

జీవితము కలది

సరస్సులు

==

సభలు

నివాపాంజలి

==

తర్పణము

అనౌశీరము

==

వట్టివేసులేనిది

ఘోషణస్థానము

==

చాటింపు తెలియచెప్పు

చోటు

ప్రశస్తిముము

==

సమ్యక్ము

స్తోత్రవృత్తులు

==

స్మృతివి దండపాల్లకూర్మము

వెలార్చు	=	బయలుచేయు
అవభృతస్నానము	=	యజ్ఞాంతమున చేయు మంత్రపూత స్నానము
కోరకములు	=	మొగ్గలు
ధౌర్జ్యము	=	దుడుసుతనము
ప్రముచ్చులు	=	దొంగలు
మువల	=	ఆజ్ఞ
దీని కలు	=	దిగుడు బావులు
శ్వాస యోగ్యము	=	నమ్మదగిది
నలిమ	=	హిమనంతము
అగజ	=	పార్శ్వ
మచ్చకీడు	=	మాన్యము కలవాడు
వంట	=	హార
అవస్థాత్మకము	=	చరిత్రానుసారములు
సర్వాశ్వలి	=	ఒకేరూపముగల గుఱ్ఱముల సమూహము
ఉదీపింపట	=	నొక్కిట్టుట
యోగ్యమర్హత	=	తగిన పరికర్మము
భిమకథరుడు	=	ఇగ్గడిగు
శారము	=	ధనువు
బింబఫలము	=	దొండకండు
నులి	=	చిక్కు
అంచలపిండు	=	హంసలన మూహము
అప్రతిషేధము	=	నివారింపబడనిది
ఫేలనము	=	ఆట

మొత్తం 7
21+5
26+1

98

కఠిన పదములకు అర్థములు

కఠిదులపులుగు	=	హంస
ప్రహరకిణములు	=	అల్లెతాటి దెబ్బలవలన కట్టిన కంతులు
సాప్తపదీనము	=	ఏడు అడుగుల నడకకు చెందినది
అపాస్తధైర్యుడు	=	పోయిన ధైర్యముకల వాడు
నిర్వచనవృత్తి	=	మాట్లాడుకుందుట
ఈడిగిలబడుట	=	లాగిననురాకుండ్రవేలాడ బడుట
పరిశుద్ధ సైకపుటాల్ల	=	స్వచ్ఛమైన సన్ననైనబల్ల
శ్రవణకల్పారము	=	చెవినిదాల్చు కలువ
అగ్రహోదగ్రుడు	=	కోపముచే మండిపడు వాడు
అసిద్ధితయుడు	=	కత్తియే సహాయముగా కలవాడు

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	TPLA113B105
పుస్తకం పేరు	పుష్పాంజలి
తారీఖు	26/10/24
ముందు లభ్య	NO
వెనుక లభ్య	NO
మొత్తం పేజీలు	101
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
భాక పేజీలు	B,D
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	Rehana + Hasini
పేజీలు విడదీసినది	Hasini
స్కాన్ చేసినది	Hasini
పరీక్ష చేసినది	RUKSANA
పేజీలు పరిశీలించినది	
ఫైలింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	Good